

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 27
13-14/2012
7. apríl 2012

Ludo Zbierkovič

ZALOŽIL EUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

Cena 1 €

Kotkodákanie
na balkóne
Strana 6.

Operení
rekordéri
Strana 10.

Arpád Tamóczy -
väzeň komunizmu
Strana 12.

Príbeh cárskeho
ruského vajca
Strana 13.

Magické tajomstvá
Veľkej noci
Strana 15.

SLOVO O SLOVENSKU

Viacerí moji kolegovia aj spolupracovníci, ktorí sa podieľali na príprave tohto sviatočného čísla, ale najmä riaditeľka bulharského inštitútu Elena Arnaudová, rozochveli vo mne svojimi príspevkami, príbehmi a spomienkami tie najcitlivejšie struny. Áno, veľkonočná tradícia je nepochybne tá najmocnejšia. Oslavou večného života sa inšpiratívne preliala ako aqua viva nielen do obradového cyklu, zvykoslovia, ľudovej slovesnosti, no najmä do viery a srdca ľudí.

Najkrajšie sviatky v roku. Bulharskú diplomatku poznám viac rokov. Ochoťne sprostredkováva kontakty na bulharských umelcov, ktorých potom pozývame na tvorivé pobyty k nám na Slovensko, a tiež sa spolupodieľa na organizovaní známych výtvarných festivalov na východe republiky v Snine – v malebnom kraji pod Poloninami. Rád sa priznávam, že z tohto svojrázneho, panenského aj chudobného kraja plného legiend, posledných pralesov, stále živých povier, ale aj silnej gréckokatolíckej viery pochádzam. Práve zmienka pani Eleny o tom, ako si bulharské deti i dospelí ťukajú vajčko o vajčko alebo si ich uvarené na tvrdo kotúľajú po briežku – a komu najdlhšie vydrží nepoškodené a škrupinka odolá – ten má počas celého roka najväčšiu nádej na úspech a šťastie, nielen dosvedčuje, ako si sú Slovania stále blízko, vyvolala vo mne milú i clivú spomienku na detstvo.

Aj u nás v Čertižnom sme po paschálnom svätení pokrmov v košíkoch, s ktorými sa každý od cerkvi ponáhal domov – aby mu tak rýchlo išla aj robota v gazdovstve – zachovávali takmer rovnakú vajčkovú mágiu. Detváky sa vyrojili na lúky za sadmi. Do výšky vyhadzovali vybrané kraslice a čia sa nerozbila – ten bol šťastný – aspoň v tých krásnych chvíľach. Oslavný vajčkový ohňostroj. Kto dnes by takto vyhadzoval peniaze?! Kde sú tie lúky ako sviatočný obrus? Stratili sa v džungli burín a kšeftárskych majetkových prevodov u nových talianskych zempánov...

Emil SEMANCO

Nech sú veľkonočné sviatky v slovenských rodinách plné radosti, pokoja a novej nádeje

Kresťanská Veľká noc je oslavou lásky

BRATISLAVA (Eva ZELENAYOVÁ) – V katolíckych kostoloch sa počas bohoslužieb dodnes číta zo Starého zákona. Nenájdeme v ňom však zmienku o ukrižovaní Ježiša Krista, aj keď Veľká noc s touto udalosťou priamo súvisí.

„Nový zákon alebo Nová zmluva je pokračovaním, uskutočnením a završením Božieho zjavenia a Božieho plánu spásy, o ktorom nás poučujú spisy Starého zákona,“ píše sa v úvode Biblie. Možno teda spájať židovskú Veľkú noc s kresťanskou? Určite nie. Starozákonná tradícia Veľkej noci sa odvíja od vyslobodenia Židov z egyptského otroctva. Faraón nechcel prepustiť Židov zo svojej krajiny a podľa Biblie Boh zoslal na Egypt desať rán. Až po poslednej, keď zomreli všetky prvorozené egyptské deti, faraón prepustil Izraelitov. Ich deti anjel smrti uchránil, lebo podľa príkazu Pána mali veraje dverí pomazané krvou baránka. V noci, počas ktorej sa udalosť stala, niektorí hľadajú pomenovanie Veľká noc.

Židia si vyslobodenie z Egypta pripomínajú pod názvom pascha. So zaujímavým vysvetlením slova pesach prišiel Cyril A. Hromník, pôvodom Slovák žijúci v Juhoafrickej republike. Zaoberá sa okrem iného štúdiom dravidských jazykov a tvrdí, že slovo pesach (pesah) má dravidský pôvod a znamená splniť prísahu. Poukazuje pritom na Starý zákon a na kapitolu o ustanovení sviatku paschy ako splnenia Božieho sľubu. Iný zmysel má Veľká noc v rímskokatolíckej cirkvi. Dnes sa už nepochybuje o tom, že Ježiš je historická postava. Keďže svojím učením provokoval Židov, žiadali jeho smrť. Viacerí autori sa zaoberali dátumom Ježišovej smrti a ako najpravdepodobnejší vyšiel 5. apríl v roku 33. Lenže Veľká noc nemá pevne určený dátum. Je pohyblivý. Na Nicejskom koncile v roku 325 stanovili na jej slávenie prvú nedeľu po prvom splne po jarnej rovnodennosti.

(Viac na stranách 2, 8 a 9)

Jacobo Tintoretto: Ukrižovanie

Bez účinnej pomoci slovenská menšina u našich južných susedov onedlho zanikne

V Maďarsku takmer nejestvuje vzdelávanie v slovenčine

BUDAPEŠT/BRATISLAVA (Dušan D. KERNÝ) – Nemaďarské menšiny sú diskriminované, nová maďarská ústava rozdeľuje spoločnosť. Konštatovala to diskusia slovenských národnostných aktivistov a občianskej sféry Slovákov žijúcich v Maďarsku: ťaživá a kritická situácia sa mení len na horšiu.

Slovenských samospráv v Maďarsku ubúda.

Vlani v marci Úrad pre Slovákov v zahraničí po stretnutí so slovenskými aktivistami naliehalo varovať pred „rýchlym tempom straty materského jazyka a oslabovaním identity, a to napriek deklaráciám o príkladnosti maďarskej národnostnej politiky“. Podľa Tlačovej agentúry Slovenskej republiky a jej stránky teraz.sk z 21. marca tohto roku „pred dvomi desaťročiami bolo v Maďarsku 80 škôl, kde sa vyučovala slovenčina, teraz je ich 37“. Konštatovala to predsedníčka Zväzu Slovákov v Maďarsku Ruženka Egyedová Baráneková. Nové zákony situáciu ďalej zhoršujú, vytvárajú nebezpečenstvo, že samosprávy presunú slovenské školy s odvolaním sa na ekonomickú situáciu.

Poslanec Branislav Ondruš (SMER-DS) vyhlásil, že „v oblasti

národnostnej politiky sa Maďarsko už dlho riadi pravidlom Zlodej kričí, chyťte zlodeja, lebo národnostné školstvo je nástrojom asimilácie.“ Podľa poslancu, ktorý takto formuloval kritiku pomerov u južných susedov už v roku 2010, maďarský štát nezareagoval náležite na kritické odporúčania Výboru ministrov Rady Európy naliehajúce na nevyhnutné zlepšenie, „pretože vzdelávanie v slovenčine takmer nejestvuje“. Prečo Štrasburg do výhrad voči maďarskej národnostnej politike vsunul slovíčko „takmer“? Slovenčina sa totiž vyučuje prakticky ako cudzí jazyk niekoľko hodín týždenne. Napriek tomu, že vyučovanie všetkých predmetov nie je v slovenčine, stačí to na to, aby škola bola označená ako slovenská.

(Viac na 2. strane)

3 OTÁZKY PRE: Miloša KLÁTIKA, biskupa Evanjelickej cirkvi a. v.

• Hlavným poslanstvom Veľkej noci je Ježišovo zmŕtvychvstanie. To tvorí aj základ viery. Svätý apoštol Pavol v liste Korinťanom hovorí: „Ale ak nebol Kristus vzkriesený, potom je márne naše hlásanie a márna je aj vaša viera.“

Moje poslanstvo k veľkonočným sviatkom pramení z viery, že Ježiš Kristus, náš Pán a Spasiteľ, žije! Jeho vzkriesenie nám veľmi jasne ukazuje, že triumf nespravodlivosti a zloby je dočasný a nakoniec úplne znegovaný. Veľkonočné sviatky nám dôrazne poukazujú na to, že Kristus je Víťaz, a tak aj my s ním zvíťazíme – napriek všetkému, čo musíme v živote zniesť, napriek všetkému, čo nás ťaží.

• Veľká noc je najväčší kresťanský sviatok. Ponúka príležitosť na zamyslenie sa nad súčasným stavom spoločnosti a samotného kresťanstva v 21. storočí.

Súčasná konzumná spoločnosť predsa len nezaneďbáva kresťanské hodnoty a dedičstvo našich predkov. Vo všeobecnosti vnímam stav duchovna ako stav hľadania a duchovnej orientácie, čo je nádejné, pretože hľadanie na správnom mieste prináša obyčajne pozitívny výsledok.

• Pre evanjelickú cirkev i celé kresťanstvo majú veľkonočné sviatky veľký význam. Priblížte nám ich poslanstvo ako cirkevný hodnosťár?

Život vo viere v Pána Ježiša Krista, ktorá určuje životný štýl človeka, je životom zmysluplným – životom, ktorý speje k dokonalosti vo večnosti. Ježiš Kristus je Víťaz nad hriechom i smrťou. On je tá správna cesta; pravda, ktorú máme možnosť nájsť a poznať, že z jeho ruky je život. Vzkriesený Ježiš Kristus prináša vnútorný pokoj a dáva silu žiť svoj život v tejto časnosti múdro a čo najzodpovednejšie. Viera v Pána Ježiša Krista umožňuje, aby sme „videli za roh“, aby sme vnímali s nádejou a s radosťou, že nie sme stvorení len pre túto časnosť, ale aj pre večnosť.

Zhovárala sa Eva SISKOVÁ

R -2012014

NEOGRAFIA
MARTIN
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Nech sú veľkonočné sviatky v slovenských rodinách plné radosti, pokoja a novej nádeje

Kresťanská Veľká noc je oslavou lásky

Kraslice neodmysliteľne patria k Veľkej noci.

(Dokončenie z 1. strany) – Veľká noc je najstarším a najvýznamnejším sviatkom kresťanského cirkevného roka. Počas Zeleného štvrtka, Veľkého piatka, Bielej soboty a Veľkonočnej nedele si veriaci pripomínajú umučenie, smrť a vzkriesenie Ježiša Krista. Slávenie Veľkej noci sa v kresťanskej cirkvi začalo veľmi skoro. Najstarším svedectvom je Veľkonočný preslov Melita zo Sárd z 2. storočia. Ja som cesta....

■ KLÚČ K ŽIVOTU

Viceoficiál Metropolitného tribunálu Mons. JCDr. Tibor Hajdu, PhD., o poslanstve Veľkej noci hovorí: „Každoročne stojíme pred tajomstvom Veľkej noci a hádame jeho význam. V anketách sa objavujú názory, že Veľká noc je príjemný čas voľna, umocnený energiou prichádzajúcej jari. Pre nás veriacich ľudí je Veľká noc skôr udalosť ako čas. Udalosť sa od času líši tým, že čas plynie a mení okolnosti

našho života, udalosť je samotný okamih zmeny. Veľká noc je okamih zásadnej zmeny, ktorá vnáša do jestvovania človeka nový rozmer. Ježiš Kristus zomrel na kríži. Toto by bola bezvýznamná správa, ktorá by v čase zanikla medzi podobnými správami o popravných, vraždách a podvodoch. Ježiš Kristus však nie je len človek, je zároveň Boh a on nielen zomrel, ale aj vstal z mŕtvych. V udalosti jeho smrti a zmŕtvychvstania všetci dostávame kľúč k životu. Žiaden človek by sám nedosiahol plnosť šťastia v láske, pre ktoré sme boli stvorení. Počas Veľkej noci máme príležitosť znovuprežiť udalosť Božej lásky k nám. Veľkonočná nedeľa je dôkaz. Ježiš Kristus vstal z hrobu a odtiaľ žiaden hrob nezostane zavalený kameňom, z každého hrobu sa vstáva.“

■ DOŽÍVAJÚCI OBRAD

Veľkonočné oslavy sa zhruba prekrývajú s pohanskými oslava-

mi príchodu jari. Literatúra uvádza, že mnohé ľudové tradície prevzali z predkresťanských dôb mnoho zvykov a obyčají. Napriek tomu Veľkonočný pondelok, oblievačka či šibačka, nie je dostatočne prebádaný. S originálnym vysvetlením zvykov veľkonočnej oblievačky prišiel C. Hromník. Štúdiom dravidských jazykov a výskumom v Indii dospel k prekvapujúcim zisteniam. Tvrdí, že etymológia Veľkej noci vedie k tamilským slovám „obet“ a „zjednotiť sa“, z čoho vzniklo staré pohanské Ester i moderné anglické Easter s významom „obet“ zjednotenia sa s Bohom“. A ďalej rozvádza, že Slovinci museli sláviť Veľkú noc ako slávnosť alebo rituál Božej prisahy, ako sviatok Pečate už dávno pred dobou kresťanskou. O starobylosti tohto sviatku podľa Hromníka svedčí „dôraz, ktorý Slovinci kladú na jasne predkresťanskú veľkonočnú kúpačku v pondelok“. V knižke Sloveni, Slovinci, kde sú vaše korene veľmi podrobne vysvetľuje vznik tradície veľkonočnej kúpačky. Konštatuje, že v nej „dožíva obrad očistovacieho a oplodňujúceho kúpania sa v rieke, ktorý k nám priniesli starí dravidskí prospektori a obchodníci z teplej Indie“. (Viac o tejto téme aj na stranách 8 – 9)

Bez účinnej pomoci slovenská menšina u našich južných susedov onedlho zanikne

V Maďarsku takmer nejestvuje vzdelávanie v slovenčine

(Dokončenie z 1. strany) – Slovenskí znalci pomerov v Maďarsku však jednoznačne na základe mnohých faktov dokazujú: slovenská škola a slovenská materská škola v Maďarsku vlastne nejestvujú. Sú dvojazyčné školy s masívnou prevahou vyučovania v maďarčine. Jednoazyčná škola a jednoazyčná materská škola je len jedna – v Budapešti.

■ ZÚFALÝ STAV

Je to neporovnateľný stav v porovnaní s postavením menšinového školstva a jeho štruktúrou vyučovania na Slovensku. Slovenské národné noviny vlni venovali pozornosť „zúfalemu volaniu Slovincov v Maďarsku o pomoc a záchranu“. Pani Ruženka Egyedová Baránková začiatkom augusta 2011 adresovala totiž vtedajšej predsedníčke vlády list so žiadosťou prehodnotiť zrušenie finanč-

ných grantov vlády SR pre krajské organizácie v Maďarsku. Bolo to dramatické, došlo aj na zrušenie podujatí s tradíciou dlhšou ako pol storočia. Problémy sú aj na slovenskej strane – konferencia v obci Mlynky vlni v decembri: „Do roku 2015 platná vládna koncepcia štátnej politiky starostlivosti Slovenskej republiky o Slovincov žijúcich v zahraničí z roku 2008 nerieši páliivé problémy slovenského zahraničia a potrebuje aktualizáciu za čo najširšej účasti všetkých.“

■ PROGRAMOVANÁ ASIMILÁCIA

Konferencia Ako ďalej Slovinci v Maďarsku sa uskutočnila na desiate výročie konferencie pod rovnakým názvom. Za desať rokov sa „otázky nepremenili na odpovede,“ a tak „bez pomoci je zánik slovenskej menšiny len otázkou času“. Rámcová doho-

da o ochrane menšinových práv a Charta menšinových jazykov Rady Európy umožňuje nastoľovať požiadavky na silnejšiu ochranu ako doteraz a na to, aby zastúpenie národnostných menšín v parlamente zabezpečoval aj najvyšší zákon štátu – ústava – a aby mali menšinoví predstavitelia garantované právo na účasť na verejnom živote a na plnohodnotný rozvoj kultúrneho dedičstva predkov. Ombudsman pre práva národnostných a etnických menšín v Maďarsku (dovedna je ich trinásť) Ernő Kállai pochybuje, že v parlamentných voľbách v roku 2014 získajú menšiny svojho kandidáta a poslancu. Je veľký rozdiel, či „poslanec má menšinový pôvod alebo je menšinový poslanec – poslanec za menšiny má väčšiu politickú váhu – je to jeden z dvoch obrovských problémov, pretože je to výsledok cieľa-

vedomej a dlhodobej programovej asimilácie“.

Situácia sa nezmenila ani v januári 2012 po prijatí novej maďarskej ústavy. Tá diskriminuje nemaďarských spoluobčanov,

negarantuje právo na podmienky vzdelávania v materinskom jazyku, nové zákony „situáciu stále zhoršujú“. Treba vyvinúť tlak, aby „slovenské národnostné školy neboli sústredované do veľkých maďarských škôl – ak sa totiž tak stane, je to otázkach dvoch-troch rokov a slovenské národnostné školstvo už nebude jestvovať“.

Branislav Ondruš označil národnostné školstvo v Maďarsku ako asimilačné.

VŠIMLI SME SI

Facky etikete a protokolu

Ťažko chcieť od futbalistov či hokejistov, aby pri hraní štátnej hymny spievali, keď im nie sú príkladom ani zákonodarcovia. Pohľady na obrazovku sú pri takýchto chvíľach pre každého diváka bezpochyby rozpačité. Sme my Slovinci ignoranti? Alebo sa hanbíme za to, čo by malo byť posvätné? Natiska sa ešte jedna otázka, a, žiaľ, nie nová. Ovládajú vôbec naši poslanci a reprezentanti text hymny?

Slávnostné preberanie osvedčení novozvolených poslancov do NR SR vyvrcholilo totiž ďalším smutným obrazom: spievajúcich bolo možné zrátať na prstoch jednej ruky. Niekoľko ďalších nečujne hýbalo perami, kým drvivá väčšina pripomínala mlčanie jahniat.

Prešľapov proti etikete a protokolu bolo počas tohto formálneho aktu viac. Ak už nevedia viacerí nováčikovia zo strany Obyčajní ľudia a Nezávislé osobnosti, vrátane svojho lídra Igora Matoviča, že v zmiešanej spoločnosti si gombíky na saku môžu rozopnúť len pri sedení, mal by to vedieť aspoň predseda zahraničného výboru

František Šebej. Každému prispievajúcemu k prevzatíu dokumentu plénum zatlieskalo, viaceri však nedokázali poďakovať sa očakávaným kývnutím hlavy na znak úcty. Nezúčastnene odkráčali na svoje miesta. V tomto smere sklamal aj minister kultúry Daniel Krajcer. Poniektorí odchádzali dokonca bez podania ruky predstaviteľom Ústrednej volebnej komisie – zapisovateľke či predsedovi. Doslova trápny bol pohľad na dvojicu poslancov sediacich najbližšie ku kamere. Miroslav Číž prišiel ako jediný bez klasickej košele, a teda bol aj bez kravaty; Ján Richter s rozopnutým golierom a kravatou v ofsajde...

Nedávno vychádzali na svetlo sveta facky protokolu od Richarda Sulíka. Hrôza pomyslieť, že by nám v parlamente masovo vyrastali noví sulíkovci.

Rudolf ZELENAY

Róbert Fico predstavil novú slovenskú vládu Jednofarebný kabinet s tromi nestraníkmi

Budúci predseda vlády Slovenskej republiky predstavil uplynulý týždeň nový kabinet. Vo vláde bude najskôr 15 členov, z toho jedna žena. V čase našej uzávierky boli už posty rozdelené. Malý otáznik visel ešte nad ministrom hospodárstva.

Budúca slovenská vláda bude prienikom osvedčených ministrov z prvej Ficovej vlády so stranickými nováčikmi a s tromi nezávislými odborníkmi.

■ NEZÁVISLÍ MINISTRI

Pri kreovaní exekutívy médiá i verejnosť zaujímal najmä fakt, či budúci premiér Robert Fico napriek nadpolovičnej väčšine poslancov v Národnej rade (NR) SR využije aj možnosť nominácií nestraníkov. Využil. Ministrom zahraničných vecí sa stane diplomat Miroslav Lajčák. Ten už v tejto funkcii pôsobil. Ministrom spravodlivosti bude predseda advokátskej komory Tomáš Borec a ministerkou zdravotníctva nestraníčka Zuzana Zvolenská. Pôsobila v tieňovom kabinete SMER-u. V minulosti pracovala aj vo Všeobecnej

zdravotnej poisťovni a v poisťovni Dôvera. Údajne by na ministerstve mala byť len dva roky – kým sa v Košiciach skončí primátorský mandát exministromi Richardovi Rašimu. Predovšetkým post ministra zahraničných vecí a spravodlivosti v rukách nestraníkov je pozitívnym signálom na slovenskej politickej scéne. Takéto gesto neurobila ani odchádzajúca vrah „demokratická“ pravicová koalícia.

AKTUÁLNE

■ V RUKÁCH STRANY

Ostatné rezorty povedú nominanti volebného víťaza strany SMER-SD. Nováčikmi vo vládných kreslách budú minister obrany Martin Glváč, minister financií Peter Kažimír, minister hospodárstva Ján Valko, minister životného prostredia Peter Žiga a minister práce, sociálnych vecí a rodiny Ján Richter. Podpredsedom vlády pre širokorozhodnú trať, o ktorej SNN práve publikujú seriál článkov, sa

stane bývalý minister dopravy Ľubomír Vážny. Ministrom dopravy bude exminister financií Ján Počiatek. Ministrom školstva zase bývalý podpredseda vlády pre menšiny Dušan Čaplovič, ministrom pôdohospodárstva bývalý minister hospodárstva Ľubomír Jahnáček. Svoje ministerské pôsobenie obhájili Róbert Kaliňák v rezorte vnútra a Marek Maďarič na kultúre. Pre úplnosť uvádzame, že predsedom parlamentu bude opäť Pavol Paška. Podpredsedami za SMER-SD až dve ženy: Renáta Zmajkovičová a Jana Laššáková – obe doterajšie poslankyne NR SR.

Reakcie protívládne orientovaných periodík pravicového spektra nenechali na seba dlho čakať. Používali vyhlásenia opozičných politikov, ktorí sa obávajú najmä menšinovej politiky novej vlády, ako aj udržania sociálneho zmleru. Vláda to určite nebude mať ľahké, či jej pravica poskytne obligátnych sto dní, ako sľuboval R. Sulík, alebo začne kanonádou hneď po jej vymenovaní, ako predpokladá R. Fico.

(mrs)

Každý Ficov krok sprevádza hyperkritickosť

Roman MICHELKO

Aj vďaka fatálnemu zlyhaniu pravice máme na Slovensku výnimočne sa vyskytujúci jav. Vo vláde bude zastúpená len jedna strana. Už len táto skutočnosť u politických trpaslíkov vyvoláva asociácie so štátostranou a aspoň vo verbálnej rovine konštruje falošné paralely s obdobím pred rokom 1989. Napokon, čo iného od našej opozície možno čakať. Zároveň to však predznamenáva aj jej stratégiu, ktorá druhej Ficovej vláde skutočne nič nedaruje. Ukazuje sa, že R. Fico sa zo svojho prvého funkčného obdobia poučil. K opozícii je až neskutočne ústretový, čo však paradoxne vedie k ešte väčšiemu rozvratu v nej. Ponuka dvoch podpredsedníckych postov pre opozíciu, ako sme mohli očakávať,

vyvolala búrku v pohári vody a viedla k vzájomným verbálnym útokom. Dokonca sa nedokázala dohodnúť ani na rozdelení vedenia vo výboroch, pričom konfliktná hranica viedla medzi KDH a SaS (Miškov kontra Hudacký) pri hospodárskom výbore, respektíve KDH kontra SDKÚ, teda Lipšic kontra Fedor pri výbore na kontrole SIS.

Oveľa dôležitejšie ako márný zápas o konsolidáciu pravice však budú prvé kroky Smeru. Formovanie vlády v tomto interregne (bezvládi) sa pre médiá logicky stalo prioritou číslo jeden. Jej postupné formovanie (v čase uzávierky ešte nepoznáme celý menoslov vlády) čiastočne potvrdilo očakávanie – vo vláde budú takmer všetky stranické špičky

(Kaliňák, Maďarič, Kažimír či Čaplovič), ale aj overení experti, ako napríklad Miroslav Lajčák. Paradoxne sa do epicentra pozornosti pri zostavovaní vlády dostal rezort spravodlivosti. Nakoniec sa ukázalo, že si Fico uvedomil háklivosť tohto rezortu a pridelil ho všeobecne uznávanému od-

KOMENTÁR

borníkovi, nestraníkov a šéfovi advokátskej komory Tomášovi Borecovi. Skutočnosť, pod akým drobnohľadom médií je formovanie vlády, zrejme predznamená aj hyperkritickosť pri posudzovaní každého jej kroku.

Smer získal obrovskú dôveru. Pri plnení svojho volebného programu nebude ničím obmedzo-

vaný, na druhej strane však bude niesť celú zodpovednosť za vládnutie, čo je v týchto ťažkých časoch veľmi nevďačná úloha. Aj preto si musí veľmi dobre rozmyslieť parametre jednotlivých reforiem, pretože ako sa hovorí, diabol číha v detailoch. Inak povedané, slovenská spoločnosť je už dostatočne mentálne pripravená na to, aby sa najbohatší a najúspešnejší viac podieľali na nákladoch štátu. Nebude preto v zásade problém povaliť jeden z fetišov pravice – rovnú daň. Ide o to, od akej výšky sa bude príjem progresívne zdaňovať, a samozrejme, aj ako sa podarí obmedziť výber tejto dane. Odobratie rôznych sociálnych dávok, napríklad detských prídavkov vysoko príjmovým skupinám, je tiež v poriadku, ale nesmie byť nastavené tak, aby napríklad postihlo 40 percent najlepšie zarábajúcich. Na Slovensku totiž máme veľmi deformovaný príjmový medián, z čoho vyplýva, že výrazná väčšina ľudí má príjem nižší než priemerná mzda. Zlé nastavenie tohto parametra by tak mohlo znamenať, že už ľudia s príjmom okolo 800 eur by ne-

dostávali prídavky na deti, čo by celkom iste mnoho voličov Smeru neprivilovalo. Samozrejme, verím v odbornosť a súdnosť expertov a politikov novej vlády. Predpokladám teda, že takéto strašenie sú len kuvické hlasy opozície.

Treba si však uvedomiť, že každá chyba vlády bude umelo nafúknutá, a každý úspech relativizovaný. Nová exekutíva už ohlasuje, že súčasťou jej agendy bude aj špeciálny bankový odvod. To znamená, že sa dostane do konfliktu s veľmi vplyvnou lobby a ísť do takého stretu si vyžaduje odvahu aj vedomie, že druhá strana sa nebude vzdávať ľahko. Ak si uvedomíme, že banky sú spolu s telekomunikačnými operátormi najväčšími zadávateľmi reklamy, pravicové médiá budú pri kritike vyššieho zdaňovania bánk o to viac motivované. Samostatná vláda Smeru dáva svojim voličom nádej, že sa podarí garantovať nižším vrstvám istoty, aké by pri inej politickej konfigurácii sotva mohli očakávať. Na druhej strane však pravica nespí a každý krok vlády bude musieť byť veľmi ťažko mediálne obhajovaný.

Nový cestovný poriadok Slovenska

Oto BALOGH

Prvoradým cieľom nastupujúcej vlády je ozdraviť stav verejných financií. Znižovanie rozpočtového deficitu pod hranicu troch percent HDP v roku 2013 je nevyhnutné nielen preto, že tento záväzok si dalo Slovensko v Programe stability, ale aj preto, aby sme nemuseli platiť pokuty do európskej pokladnice pri nedodržaní tohto limitu. A v neposlednom rade aj preto, aby sme sa vyhli zablokovaniu prístupu k čerpaniu európskych fondov a udržali si povest' spoľahlivého partnera.

Programové vyhlásenie vlády musí rešpektovať nielen vyššie uvedené skutočnosti, ale aj politický program strany Smer-

SD, ktorá vďaka veľkej voličskej podpore dostala možnosť sama zostaviť vládu. Pred jasným víťazom marcových predčasných parlamentných volieb stojí neľahká úloha, veď dosluhujúca pravicová vláda rezignovala na plánovaný 3,8-percentný rozpočtový deficit pre tento rok a koncom minulého roka schválila štátny rozpočet na rok 2012 s deficitom 4,6 percenta HDP. Vo vedomí, že o pár mesiacov skončí, prestala pravicová vláda šetriť a z tohoročného januárového asi 98-miliónového prebytku sa štátny rozpočet vo februári ocitol v schodku 846 miliónov eur. Dopracovať sa zo 4,6-percentného schodku na 3-percentný, je

viac ako ťažké, ale nie nemožné. Smer predstavil viacero alternatív konsolidácie verejných financií, ktoré rešpektujú nielen požiadavky EÚ, ale aj prísľuby, ktoré dal občanom. Získať potrebných 1,2 – 1,9 miliardy eur plánuje nielen zavedením vyššej bankovej

POZNÁMKA

dane, progresívnym zdaňovaním príjmov, vyššou spotrebnou daňou na alkohol, cigarety a hazard či zvýšenou daňovou sadzbou pre firmy s nadpriemernými ročnými ziskami, ale aj podporou hospodárskeho rastu, zavedením centrálného verejného obstarávania, zrušením špecializovanej

štátnej správy na úrovni krajov a prehodnotením systému sociálnych dávok. Ktoré z týchto plánovaných krokov nakoniec uskutoční, v tejto chvíli nevedno. Predseda vlády už ale avizoval, že pri ozdravovaní verejných financií bude vláda pod jeho vedením rešpektovať „nejakú mieru spravodlivosti, ak už nechceme hovoriť o solidarite“.

Situáciu by jej značne uľahčilo zlepšenie výberu dane z pridanej hodnoty. Kým na úrovni EÚ sa efektívnosť jej výberu pohybuje na hranici 72 percent, na Slovensku je to len 58 percent. Rozdiel predstavuje ročne vyše miliardy eur. Momentálna situácia je ešte horšia, veď od začiatku tohto roka kolabujúca kontrola výberu daní pre nefungujúci informačný systém Finančnej správy SR sa doteraz nepodarilo rozbehnúť.

Programové vyhlásenie nastupujúcej vlády sa napriek jej politickej jednofarebnosti pravdepodobne nebude rodiť len na základe rozhodnutí politikov, ako to bolo doteraz. Smer-SD

už avizoval, že o spoluprácu pri jeho tvorbe požiadal zástupcov zamestnávateľov, odborov, akademickej obce a cirkvi. „Nový cestovný poriadok“ Slovenska na najbližšie štyri roky má byť výsledkom širokej spoločenskej dohody, ktorá má zabezpečiť, že do programu vlády sa dostanú ciele a opatrenia, akceptované všetkými zainteresovanými stranami. Budúci predseda vlády zdôraznil, že každé opatrenie bude prijaté po rokovaniach, z ktorých nevynecháva ani politickú opozíciu, lebo nechce ísť cestou valcovania v parlamente.

Prvá na rozpočtové predstavy Smeru zareagovala SaS, podľa ktorej konsolidácia verejných financií zvyšovaním daní môže napáchať trvalé škody slovenskej ekonomike, a preto predstavila vlastný balík konsolidačných opatrení. Volič Smeru si však hneď položí logickú otázku – čo chce pravica konsolidovať, keď nedokázala zabezpečiť elementárnu funkciu štátu, teda výber daní?

AKO BOLO, ČO BOLO

Pred-predvlani sme tu mali súťaž na pesničku do súťaže Eurosong. Prihlásiť sa mohol, kto len chcel. V semifinále kole sa strepal Kuli z Desmodu pri skúške z pódia. Skončil v nemocnici. Čo by to bola za súťaž bez Kuliho? Veľkodušne ho preradili do druhého rozběhu. V diváckom hlasovaní tam predbehol superstáristu Petra Cmorika. Bulvár obvinil Kuliho, že v tej skupine nemal čo hľadať. Kuli nechcel znášať obvinenia. Odstúpil zo súťaže v prospech Cmorika. Ten sa urazil, odstúpil tiež a dvaja dobrí speváci boli z kola von. Nikto už nehovoril o kvalite pesničiek. Novinárov zaujímalo len to, kto koho podviedol. V súťaži napokon zvíťazil duet Kamila Mikulčíka a Nely Pociskovej Leť tmou. Na Eurosongu však neuspeli. Zuby nám zas cvakli naprázdno, ale nik neuvvažoval o tom, prečo sa v súťaži neobjavili najlepšie slovenské pesničky onej sezóny. Podaktorí

tvrdili, že by bola lepšie obstála Sisa Sklovská, ktorá mimo súťaže odpremiérovala pieseň Nádej, alebo Jana Kirschnerová so svojím Pokojom v duši.

V ďalšom ročníku zvíťazila Kristína s pesničkou Horehronie. Bulvár bol plný úvah o tom, že je to plagiát, a neuspeli sme

Kalvária s Eurosongom

Peter VALO

opäť. Krstní otcovia pop music si povedali: „Načo škandály? Načo súťažiť? Stačí, keď reprezentanta vymenujeme. Kuli nespadne z pódia, Cmorik sa neurazí a bulvár nebude špekulovať o plagiátorstve. Do Moskvy poslali Twinsky s anglickou pesničkou vyrobenou v Amerike. Nezabrali – napriek sexepilovému imidžu. A tak tento

rok vyvolili na reprezentáciu ďalšieho superstáristu - Mira Šmajdu. Pre lepší efekt prijal umelecké meno Max Jason Mai, lebo ako Šmajda by asi v Eurovizii neuspeli, ale ako Max Jason Mai má šancu, a to najmä preto, že klip k jeho piesni Don't Close Your Eyes vznikol v USA a Američania musia

Programový riaditeľ RSTV Andrej Miklánek tvrdí, že sa teraz náš interpret konečne dostane do finále. Povzbudený Miro Šmajda alias Max Jason Mai chcel svoju europesničku odprezentovať pri vyhlásení výsledkov ankety OTO 2011. Očakávaná premiéra sa však skončila na generálke.

Organizátorka ankety Jana Prágerová sa vyjadrila, že je to tvrdé, nehodí sa to do programu, a nebude podporovať „moderný rock“. Spevák oponoval, že našu krajinu reprezentuje na medzinárodnom fóre za vlastné peniaze. Potrebuje len adekvátny priestor na domácu prezentáciu súťažnej skladby. Súčasne položil otázku: „Ako o tom

môže rozhodnúť len tak nejaká 'pani' na úkor televízie?“

Ja s pani Prágerovou vrelo súhlasím. Možno sa skladba Don't Close Your Eyes niekomu páči. Mne nie. Otravuje ma nemelodický mnohodesibelový atak hudobných nástrojov na uši poslucháča, ktorý sa interpret márne pokúša ako o dušu preškriekať. K takému niečomu by sa neznižila ani prvá slovenská udendergroundová skupina Defektmen, ktorá vo zvuku, interpretácii a škandáloch predbeha o desať rokov Plastic People of Universe v zostave Miroslav Ferčí Babušek, Štefan Pišta Bolo a Fedor Elis Lajda.

Žijeme čudnú dobu. Niekto si čosi zmyslí a zajtra pošle kohosi kamsi reprezentovať celú krajinu. Bez súťaže, bez konfrontácie. No čo sa stane? Nič. Akurát si po súťaži v Azerbajdžane budeme môcť, tak ako v dobách minulých, povedať: „Boli sme skvelí. Problém bol zase len v tom, že je nás na Slovensku neveľa, a preto sme dostali málo hlasov.“

Tendenčnosti už bolo dosť

Vyhlásenia predsedu Smeru o novej politickej kultúre v tom zmysle, že chce byť otvorenejší k opozícii a dokonca s ňou spolupracovať, už v zárodku médiá aj opoziční politici spochybňujú. Ale reálne ponuky jednoznačného víťaza predčasných parlamentných volieb svedčia o tom, že to myslí vážne. Netreba však zabúdať, že tí na druhom brehu sa vždy v minulosti prejavovali autoritatívne so snahou eliminovať politického oponenta. Najviditeľnejšie v mediálnom priestore.

Verejnoprávne médiá sú v súčasnosti úplne pod kontrolou ľudí z jedného politického spektra. Spájali ich boj proti vláde Mečiara i Fica. Nikdy nie proti vláde Dzurindu alebo Radičovej. Dokonca terčom nevyberaných útokov médií sa Mečiara HZDS stalo aj po tom, keď bolo v opozícii. Z hľadiska demokracie je takýto stav neakceptovateľný. Do volebných diskusných relácií nasadila verejnoprávna televízia moderátorku Annu Vargovú, známu svojím jednostranným postojom z rádia Twist. Televízia v kampani musela dať priestor všetkým relevantným politickým stranám a hnutiam, takže tendenčnosť moderátorky sa naplno nemusela prejaviť. No už desať dní po voľbách si pozvala do relácie Zoči-voči iba zástupcov opozície a dovolila im hrubo útočiť na vládnu stranu. Relácia Zoči-voči už svojím názvom evokuje súboj protichodných názorov. Vargová však reláciu viedla ako hovorkyňa pravice, usilujúca sa zjednotiť ju proti vláde jednej strany. Exminister Miškov si dokonca dovolil zosmiešňovať Smer v neprítomnosti jeho zástupcu.

Je nanajvýš trápne počuť z úst bývalého predsedu parlamentu Pavla Hrušovského obavy o to, či nová politická kultúra, o ktorej hovorí Fico, nebola len fráza. Od Hrušovského sa verejnosť napočúvala o politickej kultúre dosť. A aká bola realita? Pravica sa nikdy neostýchala meniť zákony (ani počas volebného aktu), ak sa tým mohol dosiahnuť požadovaný výsledok. A nedá sa zabudnúť na demarše práve preto, že opozícia za Mečiara bola takmer stopercentne zastúpená v jednom výbore parlamentu. A hľa, dnes sa Hrušovský sťažuje, že síce opozícia má deväť výborov, ale ani v jednom väčšinu! Nuž, za Mečiara mali. Prostredníctvom výboru pre životné prostredie NR SR kontrolovali celú verejnú sféru a aj napriek tomu burcovali medzinárodné spoločenstvo proti vláde.

Sympaticky vyznievajú Ficove úvahy o tom, že by ústavní činitelia, ktorým sa skončí funkčné obdobie, ďalej pracovali pre štát. Ide o celkom iný prístup k opozícii, než ho uplatňovala pravica. Za vlády Dzurindu napríklad ponúkli odvolanému veľvyslancom prácu stolára! Nehovoriac o čistkách v roku 1998...

Eva ZELENAYOVÁ

Matica slovenská má nezastupiteľný podiel v zápase za slovenskú identitu a štátnosť

V Šuranoch - za slovenský juh, jazyk a štátnosť

Text a foto: Stanislav BAJANÍK

Stretnutia Slovákov z južného Slovenska v Šuranoch 1990 – 2010 predstavovali dovtedy neznáme a neopakovateľné zápasy slovenského národa za svoje národné, jazykové i štátnotvorné práva, ktoré si muselo všimnúť nielen Slovensko, ale i Európa a svet.

Stretnutie národovcov v Šuranoch, 1992.

Rodiace sa demokratické pohyby po roku 1989 vyplavili na povrch aj pretrvávajúcu problematiku diskriminácie Slovákov na jazykovo zmiešanom území, krytú bývalým politickým režimom a trpenú líniou bývalej KSS. Spoločenský tlak lámal ľady aj na slovenskom juhu a po boku obnovujúcich sa MO MS sa zrodilo nebývané občianske hnutie – Stretnutie Slovákov z južného Slovenska v Dome Matice slovenskej v Šuranoch od 3. 3. 1990. Zúčastnili sa na ňom tisíce Slovákov z domu i zo sveta.

■ Z NÁNOSOV TOTALITY

Išlo a ide o súčasť očisty národného, kultúrneho, výchovno-vzdelávacieho, duchovného, spoločenského prostredia od nánosov totality vďaka nezištným matičiarom,

najmä matičnej inteligencie, za veľkej podpory spoločenskej obrody, ale i politických síl. Nosným cieľom týchto zápasov bola ochrana pozície slovenčiny ako štátneho jazyka – erbového a integračného znaku rodiačich sa politických, spoločenských, matičných iniciatív za suverenitu, medzinárodnú subjektivitu, štátnu samostatnosť Slovákov.

V zápasoch o obnovenie slovenskej štátnej samostatnosti zohrali veľkú úlohu najmä preto, že Slovensko, Európa i svet, politici, komisári, politológovia, diplomati si začali výraznejšie všimáť rodiace sa slovenské emancipačné pohyby. Signatárom Stretnutí Slovákov z južného Slovenska v Šuranoch sa podarilo ako prvým sústrediť tisíce občanov Slovenska, hostí zo zahraničia, politických, stranických, duchovných,

vedeckých, kultúrnych predstaviteľov do Šurian, aby sa oboznámili s utajovaným stavom a vôľou národa, občianskej iniciatívy pri reorganizácii spoločenského, politického režimu smerom k posilňovaniu národnej, kultúrnej, duchovnej identity Slovákov doma i vo svete.

■ DVE DESIATKY MEMORÁND

Signatári a ich spolupracovníci vypracovali vyše dvadsať memoránd prezidentovi, vládam SR, slovenskému parlamentu, európskym štruktúram, akreditovaným diplomatom, spoluobčanom maďarskej národnosti a iných minorít, v ktorých deklarovali aktuálne potreby Slovákov vo via-

lyky, upozornili európske štruktúry na diskrimináciu slovenskej väčšiny, potrebu novely zákona o voľbách do samospráv, paritné zastúpenie Slovákov na rozhodujúcich samosprávnych procesoch.

Memorandá adresovali Parlamentnému zhromaždeniu Rady Európy v Štrasburgu, veľvyslancom akreditovaným v SR, Slovákom žijúcim v zahraničí. Vzniesli ostré protesty proti snahám o maďarskú autonómiu na Slovensku, proti zahraničnej podpore Maďarska tunajším kolaborujúcim subjektom, macošskému postojom k slovenským školám a tiež na zanedbanú ochranu pomníkov, pamätníkov a pamätných miest.

■ DEJINNÝ UNIKÁT

vyše dvadsať stretnutí verejnosti, hostí a signatárov možno v modernom národno-občianskom hnutí v 20. storočí právom pokladať za unikát, ak zväzíme, že všetci organizátori a signatári pracovali a pracujú nezištné, vystavení politickým a mediálnym tlakom, nepochopeniu verejnosti a najmä kamuflovaným etnickým iniciatívam. Najvýraznejšou odmenou za ich činnosť sú výsledky takmer dvadsaťročnej aktivity. Doteraz nedoriešené problémy slovenského juhu im nedovolia v ich úsilí poľaviť. Publikácia Za slovenský juh, MS 2005, ako i príloha SNN Súboj s časom, 1990 – 2012 (z pera autora týchto riadkov) sa pokúšajú zachovať najvýznamnejšie dokumenty o tomto úseku aktivít signatárov, Slovákov jazykovo zmiešaných území SR, Matice slovenskej a ich hostí.

ZÁSLUHY MATICE

cerých praktických a legislatívnych krokoch: zákon o ochrane slovenčiny ako jediného štátneho jazyka, riešenie federácie, pomlčkovkej problematiky, zastúpenie Slovákov v samosprávach, označovanie obcí a miest, prípravy Ústavy SR ako ústavy suverénneho slovenského národa, otázky zanedbávania slovenského školstva, kultúry, vytrvalej majorizácie – prehlasovania Slovákov, absencie slovenských bohoslužieb, uvoľňovania Slovákov zo zamestnania a podobne. Odhaľovali politické avantúry in situ, skryté a rafinované formy diskriminácie, pokútné aktivity maďarských menšinových strán, pokusy o vertikálne rozdelenie Slovenska, zanedbanú výchovu mládeže k štátnosti, preferenciu obnovy Veľkého Maďarska. Iniciovali Zákon o štátnom jazyku, ochrane repub-

Štatistické údaje z posledného sčítania obyvateľstva nevystihujú skutočný stav populácie

Máme sa obávať údajného rapidného pribúdania Rómov?

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Podľa výsledkov sčítania obyvateľov z roku 2011 sa k slovenskej národnosti prihlásilo oproti predchádzajúcemu sčítaniu z roku 1991 o vyše 262 tisíc občanov menej, k maďarskej asi o 62 tisíc menej, ale k rómskej národnosti sa prihlásilo o 16 tisíc občanov viac. Znamená to aj v skutočnosti, že Slovákov ubudlo a Rómov pribudlo, alebo ide o štatistické skreslenie, keď pri sčítaní mnohí ľudia po masívnej antikampani zámerne uviedli inú ako slovenskú národnosť alebo neuviedli nijakú?

Mnohí Rómovia sa v minulosti často hlásili najmä k maďarskej národnosti. Minulý rok si však zrejme aj pod vplyvom rómskych politických zoskupení uvedomelo zapísali rómsku národnosť. Podľa zdravotníkov to však neznamená, že Rómov na Slovensku aj v skutočnosti pribúda, pretože pri tradične vysokej natalite majú aj nadpriemerne vysokú úmrtnosť. Štatistické zvýšenie ich počtu teda nemožno brať ako pravdivý obraz skutočnosti. Skutočný počet Rómov sa dá iba odhadovať, a tak to bolo aj v minulosti.

■ ODHADY A SKUTOČNOSŤ

V rôznych krajinách Európy boli vraj pred dvoma desaťročiami počty rómskej populácie približne takéto (údaje sú odhadmi z roku 1991 podľa publikácie K. Kalibovej Rómovia z pohľadu demografie a nezhodujú sa s oficiálnymi štatistikami): na Slovensku asi 400 000, v ČR 200 000, v Holandsku 40 000, vo Veľkej Británii 40 000, v Belgicku 15 000, v Luxembursku 150, v Írsku 28 000, vo Francúzsku 340 000, v Rakúsku 25 000, v Maďarsku 600 000, vo Švajčiarsku 35 000, v Španielsku 800 000, v Portugalsku 50 000, v Slovinsku 10 000, v Taliansku 110 000, v Chorvátsku 40 000, vo Fínsku 9 000, v Estónsku 1 500, v Litve 4 000, v Lotyšsku 3 500, v Bielorusku

15 000, v Rusku 400 000, na Ukrajine 60 000, v Moldavsku 25 000, v Rumunsku 2 500 000, v Bulharsku 800 000, v Srbsku a Čiernej Hore 400 000, v Bosne a Herce-

govine 50 000, v Macedónsku 260 000, v Albánsku 100 000, v Grécku 200 000, v Turecku 500 000, na Cypre 1 000.

Nuž dokopy je to v Európe niekoľko miliónov ľudí. Ich počet nemožno ignorovať. Zdôrazňujeme, že ide o sociologické odhady, ale je možné, že sa viac približujú pravde ako oficiálne štatistické tabuľky. Lepšia ekonomická a sociálna integrácia Rómov je kľúčová, tvrdí Európska komisia a vyzýva členské štáty na zlepšenie prístupu Rómov k vzdelaniu, zamestna-

nosti, zdravotnej starostlivosti a bývaní. Nijaká štatistika ani odhady nemôžu zaznamenať, aké je spolužitie väčšinovej spoločnosti s tými príslušníkmi menšiny, ktorí sú neprispôsobiví a robia zlé meno aj tým rómskym spoluobčanom, ktorí nielen dodržiavajú zákony, ale sa aj dokázali vzdelaním a sociálnym postavením zaradiť do systému. A to pre väčšinu tých Rómov, ktorí chcú žiť slušne, nie je ľahké.

■ KAM TO SPEJE?

Podľa PhDr. Ivana Mačuru, ktorý sa týmito javmi profesionálne zaoberá dlhé roky: „Musíme začať meniť vedomie Rómov tak, aby rozmýšľali, čo bude s nimi aj zajtra. Je vedecky podložené, že môžete byť najväčším humanistom a antirasistom, ale keď bývate v činžaku a vedľa vás býva neprispôsobivá rómska rodina, do dvoch rokov sa stávate rasistom. Najskôr im požičiavate peniaze a pomáhate im rôznymi inými spôsobmi, no potom robia hluk o tretej v noci, všade je po nich neporiadok a ohrozujú vás, ak sa rozhodnete zastaviť im súkromnú humanitár-

nu pomoc.“ Konečne sa do rozhodovacích procesov zapojili aj pracovníci Ministerstva vnútra SR, ktorí začínajú nazývať veci, fakty a javy pravými menami: zlodej je zlodej, incest je incest, znásilnenie je znásilnenie, vražda je vražda, prostitútky sú prostitútky, v niektorých prípadoch sa z úžerníka stane starosta a podobne. V rámci ZMOS-u treba založiť organizáciu zatiaľ bezmocných starostov a primátorov, ktorí na území svojich obcí alebo miest majú rómske osady. „Rómsky problém je problémom štátu aj celej EÚ, občania v dedinách a mestách s rómskymi osadami ho sami nevyriešia. My s ním máme starosti, naše deti a naši vnuci s ním budú mať starosti a bude to stále horšie. Je hanebné, v akých podmienkach žijú v strednej Európe na začiatku 21. storočia na Slovensku desaťtisíce rómskych detí v osadách, ale aj tisíce iných chudobných občanov po celej Slovenskej republike bez pitnej vody, kanalizácie a elektriny. My všetci už dnes musíme s ich postavením niečo robiť kvôli tým deťom, ktoré nemôžu za to, kde sa narodili. Deti nesmie nikto trestať za nečinnosť ich rodičov a predstieranú slepotu vlády i parlamentu, lebo keď dospejú, ony potrestajú celú našu spoločnosť...“ uzatvára I. Mačura.

Širokorozchodná trať cez naše územie je projekt, ku ktorému sa musíme rýchlo vrátiť Aby sme nemuseli prepravovať komplikovane a drah

Ivan BROŽÍK - Foto: Emil SEMANCO

Projekt výstavby širokorozchodnej trate (ŠRT) cez Slovensko až do Rakúska je v terminológii právnikov opäť odročený. Na Slovensku sa strieda vládnuca moc, mocenské pomery sa menia aj v Ruskej federácii. Na našej strane má však ŠRT skorú šancu na to, aby sa o nej prestalo diskutovať v rovine politickej a začali prevažovať ekonomické argumenty.

Poruke je takmer aktuálna správa: „Prvýkrát smeroval najväčší podiel exportu automobilov zo Slovenska do Číny, a to 14,9 percenta,“ oznámila nedávno analytička Poštovej banky Eva Sadvská. Volkswagenu, ktorý z rastúcej životnej úrovne v Číne ťaží najviac, pomáha s dopytom aj samotná čínska vláda. Znížila spotrebnú daň na malé motorové vozidlá a poskytuje subvencie na nákup áut pre obyvateľov vidieka. Bratislavský závod Volkswagenu dopravuje svoju produkciu do Číny komplikovane a drah. Najskôr automobily nakladá na vlakové súpravy, potom ich v niektorom z nemeckých prístavov prekladá na špecializované plavidlá. Stojí to peniaze a najmä čas. Jedno vozidlo putuje zo Slovenska do Číny vyše mesiaca. Ázijská ekonomika by zhlta oveľa viac našej produkcie, a nielen automobilovej. Tamojší dopyt je takmer neuspokojiteľný. Kapacita súčasnej prepravy je však definitívne ohrozená.

■ NEZNALOSŤ NEOSPRAVEDLŇUJE
Výsledkom rastúceho dopytu po železničnej preprave z Európy na Ďaleký východ a opačne je aj nie až také dávne Memorandum o spolupráci (z októbra 2011), ktoré podpísali Ruské železnice a Železnice Slovenskej republiky. Dokument podľa vyjadrenia

Bratislavský prístav čaká na širokorozchodnú trať.

Ruských železníc otvára priestor na vzájomnú spoluprácu na báze konkrétnych dohôd a integračných projektov, ktoré sú súčasťou plánu na integráciu železničných sietí Ruskej federácie a Slovenska do európskeho a euroázijskeho dopravného systému. Obe strany potvrdili dohodu o výstavbe širokorozchodnej trate do Bratislavy a Viedne a zámer vybudovať medzinárodné logistické stredisko.

Iné, stále platné medzinárodné dohody v železničnej preprave stanovujú, že prekladka tovaru z vozňov, ak sa mení železničný rozchod, je právom a povinnosťou prijímajúcej strany. Je známe, že tovary prichádzajúce

z nám z Východu na vagónoch s rozchodom 1 520 milimetrov prekladáme na vagóny s rozchodom 1 435 milimetrov za železničnými priechodmi Maťovce a Čierna nad Tisou na našom území. Väčšinou ide o substráty, práca je teda „lacná“, hoci práca a náročná. Oveľa väčšie zisky majú za prekladku na druhej, ukrajinskej strane. Manipuluje sa tam s tovarom z Európy s vyššou pridanou hodnotou, ktorý sa obvyčajne musí prepravovať v zakrytých vozňoch. Prekladiská sú na Ukrajine v Čopsko-Batevskom komplexe. Technológia je náročnejšia, zdĺhavejšia a aj drahšia. Infraštruktúra ukrajinských a ruských štátnych železníc však najmä v oblasti kvality a kvantity vozňového parku absolútne nezodpovedá stúpajúcim potrebám stredo európskeho exportu na Východ. Ak by ŠRT mala terminály na prekladku pri Bratislave a Viedni, celý tento ukrajinský prekladkový biznis by v zmysle medzinárodných zmlúv (zjednodušene) pripadol nám.

■ KAPACITY NA VAGÓNY

Ruské a ukrajinské železnice majú väčšinou iba staré vagóny bez zreteľného náznaku ich inovácie a modernizácie. Vozňový park tam zúfalo potrebuje obnovu, aby sa aspoň na dohľad priblížil k európskemu štandardu. Európske tovary s vysokou pridanou hodnotou, ktoré smerujú na Východ, totiž vyžadujú aj určité kvalitatívne parametre vlakovkej prepravy. Len Rusko preto nakupuje v Európe obrovské počty vagónov. Podľa našich informácií majú potenciálny záujem až o 70 tisíc nákladných vagónov. Chytila sa aj naša Tatravagónka v Poprade. Jej prvá objednávka od Ruských železníc na 1 200 kontajnerových nosičov určite nebude posledná. Len tento kontrakt dal prácu asi 400 ľuďom spod Tatier. Odchádzajúci minister dopravy Ján Figeľ svojho času garantoval prácu prekladiskám na výchoch republiky, ktorých zamestnanci sa obávajú o obživu, ak sa prekladka presunie ďalej na Západ: „Terminály v Čiernej nad Tisou, ako aj v Dobrej by mohli priťahovať stovky kamiónov, ktoré stoja celé dni na hraniciach, ničia cesty a životné prostredie.“ Nezabudnime dodať, že kapacita súčasných železničných ťahov smerom na Východ za naše hranice vôbec nie je využitá. A aj tamojší prepravovacia preto prichádzajú o možné zisky.

Od 1. apríla – dvadsiata prvá zmena v zákone o starobnom dôchodkovom sporení!

Mihálova ruleta so sporiteľmi sa už krúti

Ludovít KUSAL – Foto: internet

Od 1. apríla tohto roka zavial do systému dôchodkového sporenia poriadny prievan. Ak si myslíte, že štát si viac začal vážiť poistencov, ste na omyle. Od začiatku apríla automaticky časť z nich, a to najmä mladých ľudí, prihráva konkurencii – súkromným dôchodkovým správcovským spoločnostiam. To nie je žartovný „prvý apríl“, ale skutočný „deň bláznov“. Aj keď ide o zmeny, ktoré sa prijali ešte minulý rok, vráťme sa k nim zopár riadkami.

Novelu stihla odchádzajúca vláda odklepnúť minulý rok, v septembri ju schválili poslanci. Ide už o dvadsiatu prvú zmenu v legislatíve týkajúcej sa zákona o starobnom dôchodkovom sporení! Je to teda zákon – rekordér. Posledná zmena je však jednou z najzásadnejších. Stručne povedané – novela prinesie pre sporiteľov viac fondov, menej garancii či automatický vstup pre mladých ľudí do tohto systému sporenia. Vzniknú štyri fondy: dlhopisový nahradí bývalý konzervatívny, zmiešaný vyvážený, akciový nahradí rastový a zároveň vznikne úplne nový indexový fond. Ten by mal byť naviazaný na vybrané akciové indexy.

■ MLADÍ – AUTOMATICKY

Najkontroverznejšou zmenou je automatický vstup do systému pre mladých ľudí. Nastáva v momente, keď sa umiestnia na trhu práce, teda začnú zarábať. Mihálovou novelou sa štát ako keby dobrovoľne vzdával ich peňazi. Polovica príspevku na starobné zabezpečenie potečie automaticky do dôchodkových správcovských spoločností. Zvláštne. Takže dobrovoľné prihlasovanie sa ľudí „áno, chcem druhý pilier“, ale automatické začlenenie do dvojpilierového systému. Mladý človek má potom dva roky na to, aby vystúpil, a štát sa na neho bude pozeráť tak, ako keby v prvom pilieri ani nebol – to je argumentácia a obhajoba ministerstva práce.

Legislatívne to obstojí, ale viete

si to predstaviť v praxi? Koľko mladých ľudí okolo oseemnást' či dvadsať rokov premýšľa „výhľadovo“, ekonomicky? Stačí sa previezť v bratislavskej MHD, vypočuť si ich rozhovory a každému musí byť hneď jasné, že mladí to majú, vyjadrené ich slovníkom, v paži. Nechceme hodnotiť, či by bol systém založený na jedinom pilieri ekonomicky udržateľný, len nám pripadá čudné, že človeka šupnú niekam a už sa len čaká, či sa o to bude zaujímať alebo nie. Naozaj, ako keby sa aj rátať s tým, že sa nebude...

■ OSUD SPORITEĽOV

Zaujímavé je aj to, aký osud čaká takýchto sporiteľov. Počas dvojičného obdobia môže sporiteľ prestupovať medzi jednotlivými DSS-kami bezplatne, aby si mohol vybrať fond, ktorý mu lepšie vyhovuje. Ak si však do pol roka od automatického začatia sporenia nevyberie konkrétnu DSS, Sociálna poisťovňa to urobí za neho. A to na základe rotačného princípu postupného priradovania podľa abecedného zoznamu DSS. Sporiteľa pritom zakaždým zaradí do zmiešaného fondu. Zaradí ho do fondu, ktorý od apríla už spolu s akciovým (doteraz rastovým) fondom nekryjú DSS-ky garanciami. Teda DSS-ky už za jeho výnosy alebo „odnosy“ nebudú niesť zodpovednosť. Peniaze sporiteľov v spomínaných fondoch môžu správcovské spoločnosti investovať aj do výnosnejších, ale zároveň aj rizikovejších akcií.

■ VAROVANIA PRÁVNÍKOV

Právnicki upozorňujú, že odobratie garancii a zlučovanie fondov by mohlo byť v rozpore s Ústavou SR. Záruky sú v zmysle ústavy sociálnym právom a zlučovanie fondov hraničí so zásahom do zmluvného vzťahu medzi sporiteľom a správcovskou spoločnosťou. Prečo poisťovňa mladých, neraz nič netušiacich sporiteľov nezarád' radšej do konzervatívneho, po novom dlhopisového fondu, kde budú garancie naďalej platiť?

Ministerstvo to vraj robí pre naše dobro... Ako to hovoril Mihál? „Snažíme sa zastávať záujmy sporiteľov a v ich záujme by malo byť a aj je, aby dosiahli ich príspevky čo najvyšší výnos. To znamená, aby pri odchode do dôchodku mali dôchodok čo najvyšší,“ vysvetlil minister v súvislosti s diskusiou o garanciách. Podľa neho, „keby predchádzajúca Ficova

vláda nezaviedla garancie, sporitelia by dnes mali na svojich účtoch v druhom pilieri o 150 miliónov eur viac“. A to hovoril na jar pred rokom v čase, keď hodnota takmer všetkého dávno prudko klesala. Jeden by neveril... Mihál zrejme zabudol, že druhý pilier mal byť akýmsi lístkom do budúcnosti, ktorým chceli politici pôvodne riešiť udržateľnosť dôchodkového systému. Namiesto toho sa bývalý minister nechal zapliesť do debát o výnosoch, ich výške. Dokonca hovoril o dvojnásobne vyšších výnosoch oproti súčasnému systému.

Sporenie si na dôchodok je behom na dlhé trate a podľa odborníkov druhému pilieru škodia neustále zmeny. Ďalšie ho zrejme čakajú v blízkej budúcnosti. Poslanci Smeru už minulý rok avizovali, že si na posledné novely posvietia. Verme, že už naposledy a definitívne.

Chlebový rezort nechce omrvinky

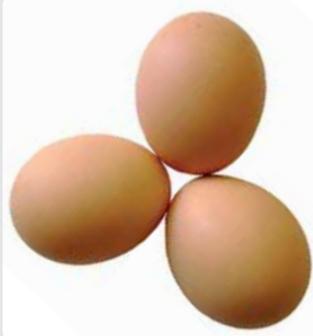
Vo chvíli, keď čitateľ drží v rukách sviatočné dvojčíslo nášho týždenníka, je už jasné personálne zloženie novej vlády aj existencia a reprofilácia jednotlivých ministerstiev. Nevedno, do akej miery sú relevantné úvahy o možnom zlučovaní niektorých rezortov v rámci racionalizácie štátnej administratívy, ale prípadná fúzia rezortov hospodárstva by s najväčšou pravdepodobnosťou priniesla viac škôd ako úžitku.

Slovenský agrozozort, ktorý je už niekoľko rokov takmer na kolenách, nepatrí doteraz medzi priority nijakej vlády, ktoré sa na Slovensku vystriedali pri moci. Najhoršie časy prežival počas vládnutia pravícových kabinetov v rokoch 1998 – 2002 a 2002 – 2006, ktoré presadzovali filozofiu „spálenej zeme“ a razili heslo, že nemusíme pestovať a chovať nič vlastné, veď všetko dovezieme. A poľnohospodári dostávali jeden úder za druhým v podobe zníženia priamych platieb, zníženia štátnej pomoci, zrušenia tzv. červenej nafty, zrušenia zákona o neprimeraných podmienkach v obchodných reťazcoch či zrušenia šesťpercentnej dane z pridanej hodnoty na predaj poľnohospodárskych produktov z dvora... Výsledok takýchto „šalamúnskych“ riešení a opatrení je alarmujúci. Slovensko sa ocitlo na chvoste potravinovej bezpečnosti spomedzi štátov Únie, ceny potravín neustále rastú a domáci producenti, gniavení dvojkolajnou spoločnou poľnohospodárskou politikou Európskej únie, hrajú na našom trhu druhé husle.

Je pochopiteľné, že domáci producenti potravín, pestovatelia a chovatelia vzhliadajú k nastupujúcej vláde ako k reprezentácii, ktorá si uvedomuje význam agrozozortu pre fungovanie štátu, a poľnohospodárstvo zaradí medzi svoje programové priority. Od budúcej vlády očakávajú vypracovanie a prijatie ucelenej koncepcie rozvoja agropotravinárstva, aktivitu pri zmene návrhov európskej poľnohospodárskej politiky, ktorej súčasťou je podoba znevýhodňuje slovenských poľnohospodárov. Veria tiež, že sa domáci agroproducenti dočkajú primeranej a účinnej podpory. Tieto kroky by podľa agroodborníkov mohli okrem iného oživiť zamestnanosť na vidieku. V agrozozortoch by mohli získať prácu tisíce nezamestnaných, ktorí nemajú nijakú šancu nájsť si ju v iných odvetviach.

Aj keď doterajšie diskusie politikov zatiaľ od naliehavých potrieb pôdohospodárstva bočia, treba dúfať, že ide o prechodný jav, a nová vláda prinavráti chlebovému rezortu postavenie, aké si zasluži.

Oto BALOGH

Kotkodákanie na balkóne

Ceny slepačích vajec dosahujú historické maximum. Kým v decembri minulého roka zaplatil slovenský spotrebiteľ za desaťkusové balenie vajec v priemere 1,34 eura, dnes za rovnaký počet musí vytrhnúť z peňaženky aj tri eurá.

Za masívne zdražovanie vajec môže podľa hydinárov najmä smernica Európskej únie, ktorá zakázala predaj vajec z chovov v takzvaných neobohatených klietkach. Pre chovateľov nosníc to znamená kompletne prebudovanie chovov a funkčných technológií, ktoré mohli fungovať ešte ďalších 10 – 15 rokov. Keď k vyššie uvedenému prirátame pravidelnú obmenu chovných nosníc a maržu obchodníkov, ktorí nechcú prísť o svoje zisky, výsledok je na svete. A dopláca naň ten, kto je v celom reťazci najslabší – spotrebiteľ. Vajce za 30 centov (niekdajších 9 Sk) je totiž suma, ktorá robí z bežnej súčasť nášho jedálneho lístka luxusný tovar už aj preto, lebo spôsobí zvýšenie cien ďalších potravín s obsahom vajec. K nim patria najmä cestoviny či pekárenské a cukrárenské výrobky. Ich producenti už avizovali zvýšenie cien v blízkej budúcnosti.

Napriek skutočnosti, že vajcia zdraželi vo všetkých štátoch EÚ, sa zdá, že slovenskí spotrebiteľia sú na tom najhoršie. Kým u nás zaplatia za desaťkusové balenie 2,60 – 3,00 eurá, napríklad v Rakúsku len 1,49 eura, v Nemecku 1,25 eura a v Anglicku 1,20 eura.

Slováci sú však vynachádzavi a vajčíkovej kríze sa rozhodli čeliť masívnym nákupom nosníc. Trh so sliepками zažíva explóziu a operence idú takpovediac na dračku. Pri cene 17 eur za jednu nosnicu, pri ročných chovných nákladoch okolo 240 eur a produkcii okolo 300 vajec je jasné, že pri aktuálnej cene vajec sa investícia do roka vráti štvornásobne. A tak sa môže ľahko stať, že chov sliepok na Slovensku už nebude typický len pre vidiek, ale kuriny sa stanú súčasťou balkónov na sídliskách. Chov sliepok podlieha veterinárnej kontrole iba v prípadoch nad 350 nosníc, inak nijaký zákon ich nezakazuje. Čo na kotkodákanie sliepok a kikirikanie kohútov povedia susedia v bytovkách, to je už iný problém, rovnako ako kultúra bývania.

Mnohí čitatelia nášho týždenníka majú v živej pamäti reklamný slogan: Jedno vajce denne z čias dávno minulých. Ešte donedávna sme sa nad ním usmievali. No realita dnešných dní dáva tušiť, že v mnohých slovenských rodinách to pri terajšej cene vajec si ich ani pri najlepšej vôli nebudú môcť dovoliť viac.

Oto BALOGH

Načierame hlbšie do peňaženiek – veľkonočné nákupy budú citeľne drahšie V košíku oveľa menej - na paragóne o dosť viac

Oto BALOGH

Tohoročná Veľká noc bude pre slovenské rodiny drahšia ako po minulé roky. Podľa zverejnených informácií Štatistického úradu SR ceny potravín v porovnaní s minulým rokom sa zvýšili o 2,6 percenta. Spomedzi tradičných položiek nákupného koša najviac stúpili ceny vajec. Kým v roku 2010 sme za desaťkusové balenie slepačích vajec zaplatili 1,15 eura, minulý rok 1,19 eura, tento rok je to už 2,1 eura.

Sviatky budú tento rok skromnejšie najmä v rodinách, kde niektorý zo živiťelov stratil zamestnanie. Obchodníci vzhľadom na pretrvávajúcu krízu pravdepodobne nemôžu rátať s obrátmi ako v minulých rokoch, aj keď sa prípadné straty snažia vykompenzovať predsviatocnými akciovými ponukami. Škrť cez rozpočet im môže urobiť napríklad kurz eura voči slabnúcemu forintu, takže sa dá predpokladať, že v pohraničných oblastiach s Maďarskom budeme opäť svedkami nákupnej turistiky. V úsilí zistiť, či pri naplnení potravinového nákupného koša v porovnaní s predchádzajúcimi dvoma rokmi ušetríme alebo preplatíme, porovnali sme ceny najčastejšie nakupovaných potravín v šiestich obchodných reťazcoch na Slovensku. Ceny za jednotlivé položky sú sprmerované a orientačné, keďže ponuky reťazcov nie sú pri všetkých položkách identické. Výsledok je zobrazený v priloženej tabuľke.

DRUH TOVARU	2010	2011	2012
údená krkovička bez kosti 1 kg	2,99 €	3,80 €	4,77 €
slepačie vajcia M 10 ks	1,15 €	1,19 €	2,10 €
mlieko, 1,5 % tuku 1 l	0,55 €	0,68 €	0,75 €
kurča pitvané, chladené 1 kg	2,20 €	2,29 €	2,59 €
bravčové stehno bez kosti 1 kg	4,14 €	4,27 €	4,09 €
zemiaky prané 1 kg	0,54 €	0,59 €	0,42 €
chlieb tmavý 1 ks	1,25 €	1,31 €	1,47 €
šunka bravčová dusená 10 dag	0,88 €	0,89 €	0,51 €
klobása 1 kg	3,95 €	4,90 €	5,13 €
cukor kryštálový 1 kg	0,55 €	0,98 €	1,15 €
olej stolový 1 l	1,35 €	1,49 €	1,72 €
syř eidam tehla 1 kg	5,12 €	6,08 €	4,43 €
čokoládový zajac 60 g	0,99 €	1,14 €	2,09 €
platba za nákup celkom	25,66 €	29,61 €	31,22 €

Napriek zmenám v zákone má byť stavebné sporenie pre občanov ešte výhodnejšie Štátna prémie je maximálne 66,39 eura

Zhováral sa Tibor B. HAČKO – Foto: autor

Stavebné sporenie je najpopulárnejší finančný produkt. Prvá stavebná sporiteľňa, a. s., (PSS) si bez veľkých ceremónií v tomto roku pripomína druhé desaťročie svojho pôsobenia na Slovensku. Najväčšia stavebná sporiteľňa na Slovensku má v roku 2012 ambíciu poskytnúť občanom stavebné sporenie za výhodnejších podmienok ako vlni. O konkrétnom naplnení tohto predsavzatia hovoríme s Ing. Imrichom BÉREŠOM, predsedom predstavenstva PSS, a. s.

Imrich Béreš.

• V minulom roku sa štátna prémie skloňovala vo všetkých pádoch a vo všetkých súvislostiach. Ako je to s ňou v roku 2012?

Štátna prémie v tomto roku predstavuje rovnako ako vlni 10 percent z ročných vkladov – maximálne 66,39 eura. Na získanie štátnej prémie v plnej výške je teda potrebný ročný vklad 663,90 eura a je jedno, či stavebný sporiteľ bude sporiť pravidelne mesačne alebo nepravidelne, prípadne či vloží

peniaze jednorazovo v ľubovoľnom období roka. Samozrejme, čím skôr, tým lepšie. Skoršie vklady sa dlhšie zhodnocujú.

• Prvá stavebná sporiteľňa, a. s., sa usilovala vyjednaním s MF SR zmierniť zmeny v zákone. Napriek jeho negatívnym úpravám pre spotrebiteľa začiatkom roka znížila najfrekvencovanejšie poplatky pri uzatváraní zmlúv aj v bežnom platobnom styku. Ktoré to sú a o koľko zlacneli?

Do roku 2012 sme vstúpili so zmenami, ktorých úlohou je urobiť podmienky stavebného sporenia v PSS, a. s., ešte výhodnejšími, ako boli v predchádzajúcom roku. Zlacneli sme preto viaceré poplatky. Až 6 eur ročne ušetrí klient za vedenie účtu stavebného sporenia a účtu stavebného úveru, teda sporiteľia namiesto minuloročných 18 eur v tomto roku zaplatia len 12 eur ročne. Ak klient nestihne do konca februára 2012 využiť novú akciu na uzatvorenie zmluvy o stavebnom sporení bez poplatku, aj tak zaplatí za jej uzatvorenie menej ako v roku 2011. Znížili sme poplatok z jedného percenta na 0,9 percenta z cieľovej sumy. Napríklad, ak sporiteľ uzavrie zmluvu s cieľovou sumou 100 tisíc eur, usporí rovných 100 eur, pričom za spracovanie stavebného úveru neúčtujeme nijaké poplatky. Od začiatku tohto roka je to úplne zadarmo.

• Spomenuli ste zmluvu bez poplatku. Čo musí urobiť sporiteľ, aby mal na ňu nárok?

Je to jednoduché. Každý záujemca o takúto zmluvu buď

navštívi niektorú z kancelárií obchodných zástupcov PSS, a. s., alebo si telefonicky dohodne stretnutie na inom mieste a uzatvorí zmluvu o stavebnom sporení s cieľovou sumou 5 tisíc eur. Pritom je jedno, či už je alebo ešte nie je náš klient. PSS, a. s., mu odpustí poplatok za uzatvorenie takejto zmluvy, ktorý by inak predstavoval 45 eur. Samozrejmosťou je, že PSS, a. s., zhodnocuje vklady a štátnu prémie na sporiacom účte štandardne dvojpercentnou ročnou úrokovou sadzbou. Garantovaný je aj nárok na stavebný úver s úrokom (v úverovej tarife) už od 2,9 percenta ročne. Úrokové sadzby pri sporení aj pri úveroch sú v PSS, a. s., nemenné počas celého času sporenia či splácania úveru. Rád by som zdôraznil, že PSS, a. s., zaznamenala od polovice minulého roka návrat a rast klientov. Práve to bolo aj hybnou parou pre úradníkov na Ministerstve financií SR. Tí okamžite reagovali negatívnymi zmenami, ktoré žiaľ postihli len a len klienta. Je nám ľúto, že sa pár mesiacov pred pádom vlády všetky zmeny legalizovali.

Kosovský valec sa nezastavil, teraz blokuje cestu Srbska do európskeho spoločenstva

Na kšefty prištinskej elity s ľudskými orgánmi sa zabúda

Karol GORALSKÝ - Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Na prelome februára a marca dala Európska rada zelenú kandidatúre Srbska za člena Európskej únie. Došlo k tomu po zložitých rokovaniach Belehradu a Prištiny o zásadných otázkach spolupráce Kosova a ostatných teritórií Srbska. V čom je však podstata tohto procesu?

Od vyhlásenia nezávislosti Kosova vo februári 2008 prešli už štyri roky. Ako je známe, doteraz provinciu uznalo za nezávislý štát vyše 80 členov OSN, vrátane väčšiny krajín EÚ a NATO. Napriek tomu, väčšina sveta Kosovo stále neuznáva. Čo je však z hľadiska medzinárodného práva principiálne dôležité, nemieni tak urobiť ani dvaja členovia Bezpečnostnej rady OSN – Rusko a Čína.

■ SLOVENSKÉ NIE

Slovensko, opierajúc sa o jednoznačné právne argumenty, odmietlo silný politický tlak západných spojencov na čele s USA na zmenu svojho postoja. Spôsoby, akým podľa medzinárodného práva môže vzniknúť nový štát, sú totiž pomerne jasne definované. Kosovo nenaplnilo ani jeden z nich. Výraznou oporou pre našu diplomaciu v tomto kontexte je pretrvávajúca zhoda naprieč politickým spektrom na Slovensku, ktorá sa pretavila aj do uznesenia parlamentu v roku 2007. Výnimkou je iba účelová pozícia maďarských subjektov, ktorá však nie je prekvapením.

Určite sa netreba nechať pomýliť rozhodnutím Medzinárodného súdneho dvora v Haagu, ktorý vo svojom nezá-

vážnom poradnom posudku v júli 2010 konštatoval, že vydanie deklarácie o nezávislosti nebolo narušením medzinárodného práva. Kompromisná otázka, ktorú Valné zhromaždenie OSN po zložitých rokovaniach predložilo do Haagu, v podstate neumožnila uviesť to hlavné: Je samotný vznik nezávislého Kosova na základe tejto deklarácie legálny? Haag povedal iba to, že deklaráciu o nezávislosti prijali „len“ predstavitelia kosovského ľudu a nie dočasné kosovské inštitúcie reprezentované miestnym parlamentom. Ide o to, že predchádzajúce pokusy o vyhlásenie nezávislosti kosovským parlamentom boli označené za neplatné tunajšou misiou OSN UNMIK, zosobňujúcou medzinárodné spoločenstvo. Ani toto stanovisko súdu však nebolo konsenzuálne, proti totiž hlasovali štyria sudcovia, vrátane slovenského predstaviteľa P. Tomku.

■ PODĽAHLI TLAKU

Bohužiaľ, väčšina sudcov, najmä zo západných krajín, podľahli politickému tlaku. Zo štyroch oponujúcich jedine P. Tomka podľa na základe konkrétnych dokumentov vecne preukázal, že deklaráciu predsa len prijali predstavitelia parlamentu, t. j. mala byť automaticky odmietnutá podľa existujúceho precedensu. Pre niekoho to však bola príliš veľká nočná mora.

Medzitým nikto z horlivcov kosovskej nezávislosti, presadzujúcich Kosovo ako prípad sui generis, nevysvetlil ani rozdiel trebárs medzi Kosovom a Abcházskom. Pritom na rozdiel od Kosova,

v ktorom tvoria väčšinu etnickí Albánci, teda národnostná menšina v Srbsku prepojená na materský národ žijúci v susednom štáte, Abcházci sú samostatný národ, ktorý žije iba v rámci Gruzínska. Obávam sa, že pri Kosove ide o bezprecedentný pokus opätovne uplatniť princíp kolektívnych menšinových práv, ktorý bol po druhej svetovej vojne v medzinárodnom práve eliminovaný. Je smutným paradoxom, že tento princíp, pravda z úplne iných dôvodov, uznáva aj samotný Belehrad.

■ DLHODOBÝ SCENÁR

Dnes je už zjavné, že podnecovanie albánskeho terorizmu, reakcia Belehradu, „rokovania“ v zámku Rambouillet a bombardovanie Srbska v roku 1999 boli iba začiatkom usutočňovania dlhodobého scenára. Potvrdilo to napokon verejné vyhlásenie vtedajšieho prezidenta USA G. Busha v Tirane o nevyhnutnosti vzniku kosovského štátu, ktoré urobil ešte predtým, než došlo k vyhláseniu nezávislosti v samotnej Prištine. Nebudeme špekulovať o konečnom ciele v pozadí. Správanie sa našich západných spojencov však nesvedčí o tom, že ich veľmi

trápi neschopnosť splniť úlohy dávno konsenzuálne definované medzinárodným spoločenstvom na čele s OSN, najmä vytvorenie multietnického Kosova a zaručenie bezpečnosti pohybu pre všetkých obyvateľov.

Aj keď istotu „osloboditeľov“ Kosova o rýchly proces budovania jeho nezávislosti výrazne narušil negatívny postoj väčšiny svetového spoločenstva, vrátane niektorých členov EÚ a NATO, parný valec sa nezastavil. Pripomeňme trebárs pôsobenie Medzinárodnej civilnej skupiny bez prvej legítimity, zloženej výlučne z krajín uznávajúcich Kosovo, zameranej napriek protestom Belehradu na implementáciu nikým neschváleného tzv. Ahtisaariho plánu, nezápadnú prípravu vytvorenia kosovskej armády ako symbolu štátnosti prostredníctvom kosovských bezpečnostných síl, snahu postupne znižovať vplyv a právomoci misie OSN UNMIK a najmä skryté vydieranie Belehradu viacerými členmi EÚ na jeho integračnej ceste kladením stále nových podmienok vo vzťahu k Prištine. Príkladom bolo aj nedávne udelenie kandidátskeho statusu Srbsku. Nič na tom nezmenia ani oslavy terajšieho srbského politického vedenia. To isté sa dá čakať aj v prístupových rokovaniach. A správy „nejakých“ poslancov Európskeho parlamentu ako Dick Marty o pravdepodobnom obchodovaní s ľudskými orgánmi kosovskou elitou na čele s premiérom Hashimom Tacim? To sa zrejme pokladá už iba za kozmetické chybičky krásy, ktoré chod karavány neovplyvnia.

Grécke salto mortale neodradilo Čínu v ochote podporovať Európsku úniu

Parfum eura v nosoch ázijských bossov

Tibor B. HAČKO - Foto: archív SNN

Pre Čínu pravdaže zostávajú primárne najmä jej vlastné ekonomické záujmy a nie podpora Európy. Na ostatnej návšteve kancelárka A. Merkelová až príliš použila parfum eura. Čínsky premiér Wen Tia-pao jej odkázal, že je presvedčený o schopnosti Európy prekonať dlhové turbulencie. Zároveň prisľúbil, že Čína chce aj naďalej dlhodobo investovať do európskych dlhopisov.

Angela Merkelová predniesla svoj referát v historických priestoroch Čínskej akadémie sociálnych vied, kde pomerne zreteľne deklarovala, že devízové rezervy Pekingu by nemali ostávať za čínskym múrom, ale mali by sa výraznejšie podieľať na riešení európskeho hospodárskeho priestoru. Vysoké zadĺženie eurozóny zďaleka už nie je len európskym problémom, ale záležitosťou, ktorá prerástla jej hranice a nepochybne má dosah na čínsky export do Európy.

■ CIELE MISIE

Merkelovej cesta sa bude ešte dlho vlniť ako úsilie o zlomenie Pekingu, aby eurozónu podporil a zavlažil stvrdnutú európsku pôdu hotovosťou. Tej má socialistickej Peking dostatok. Ďalší cieľ je uvoľnenie slučky z krku nemeckých bánk výmenou za dlhopisy. Nemeckí predstavitelia veľmi podrobne informovali čínsku stranu, ako chcú štáty Eurozóny a EÚ 27 pomôcť najzadĺženejším krajinám. Promptne sa má nájsť aj brána, cez ktorú sa môže vliť čínsky kapitál do Európy. Presný údaj o tom, akú skutočnú hodnotu majú európske vládne dlhopisy v čínskych rukách, nie je známy, ale ich hodnota sa odhaduje na pol bilióna eur a všetko nasvedčuje tomu, že ešte porastú. Slovensko nestojí bokom od týchto predajov. V treťom štvrtroku 2012 očakávame predaj eurobondov

v objeme niekoľkých stoviek miliónov eur do Číny.

■ VÝZNAMNÉ ODBYTISKO

Európska únia je pre čínske firmy stále významnejším odbytkom. Za predchádzajúci rok na ňu pripadá skoro 24 percent čínskeho exportu. Za uplynulých 10 rokov vzrástol tento export o 11 percent. Naproti tomu, ako uvádza štatistika Svetovej obchodnej organizácie z konca roka 2011, podiel exportu USA do Európy klesol o 4,2 percenta. Od Číny v nijakom prípade nemožno očakávať altruistické správanie. Ak sa rozhodne viac angažovať v riešení európskej dlhovej krízy, tak to rozhodne nebude zadarmo. Nákup dlhopisov nesmieme vnímať ako priateľské gesto s trezlivým čakaním na dividendy. Čína však Európu potrebuje ako jedného z kľúčových odberateľov čínskeho tovaru.

■ MAJÚ Z ČOHO

Berlín mal na tejto ceste tichý súhlas EÚ rokovať v mene celej dvadsaťsedemky, teda aj Slovenska. Citované vyjadrenie čínskeho premiéra a centrálnej banky sú však v rozpore so slovami šefa čínskeho investičného fondu, ktorý európske dlhopisy označil ako nevhodné na dlhé držanie. Peking sa napriek tomu zaviazal, že hneď ako sa Grécko vráti na kapitálové trhy, začne nakupovať aj jeho vládne dlhopisy.

Číňania neinvestujú len do juhoeurópskych cenných papierov, ale aj do reálnej ekonomiky. Majú z čoho. Peking mal vo svojej „pokladničke“ koncom roka 2011 vyše 3,2 bilióna dolárov! Vzhľadom na fenomenálny hospodársky rast 8 – 10 percent ročne, závatne narastá čínsky smäd po energiách a palivách a na to potrebuje reálne zálohy. Očakáva sa, že do roku 2020 Peking zdvojnásobí a do konca roka 2050 štvornásobne zvýši spotrebu. Slovensko z tohto ekonomického viru nemá ani omrvinku. Naopak, máme až desaťnásobnú zápornú bilanciu, čo je mizerný výsledok všetkých vládnych výletov tam, kde sme mali ešte pod značkou ČSSR veľmi solídnu pozíciu. Nedbajsky

sme ju prenechali Prahe. Ak Čína skúpi naše vládne dlhopisy, stane sa konkurentom nemeckej perine, ktorou sme sa doteraz ako-tak prikrývali.

Naším „národohospodárom“ akosi uniká, že Čína sa zameriava na zvýšenie dovozu zemného plynu prostredníctvom potrubia, čo by bola dobrá exportná príležitosť pre nás, žiaľ, už sprivatizovaný priemysel. Čína je najväčší svetový investor do obnoviteľných energetických projektov. V deväťdesiatych rokoch v tejto oblasti preinvestovala okolo 120 miliárd dolárov. V rokoch 2007 až 2011 až 160 miliárd dolárov! Pre nás by stačilo, keby sme „na túto veľkú kopu“ priložili len pár svojich polienok...

Už bežne krutý americký masaker

Najmenej šesťnásť ľudí zastreli a ďalších šesť zranil americký vojak pri základni v juhoafganskej provincii Kandahár. Afganský prezident Karzái vyhlásil, že išlo o popravu a vyzval Spojené štáty, aby masaker vysvetlili. Spresnil, že medzi mŕtvymi bolo deväť detí a tri ženy. Afganské ministerstvo obrany oznámilo, že ďalších deväť ľudí bolo zranených...

Americký prezident Barack Obama označil útok za tragický a šokujúci.

Strelec sa po útoku sám prihlásil vojenským úradom. Podľa niektorých miestnych obyvateľov nestál za čínom jednotlivec, ale skupina opitých vojakov, ktorí strieľali všade okolo seba a potom doktoré telá zapálili, citovala agentúra Reuters svedkov udalosti. Bohužiaľ, dnes je to už bežná predstava o amerických vojakoch či už v Iraku alebo v Afganistane. Preto americká strana nechce celý škandál dramatizovať a vinu kladie na jednotlivca. Nemenovaný vysoký činiteľ amerického ministerstva obrany uviedol, že domnienka o účasti niekoľkých vojakov je mylná. „Sme presvedčení, že príslušník americkej armády konal sám, nešlo o skupinu.“ Takéto vyhlásenie je pre svet prijateľnejšie než predstava o pogrome amerických vojakov na afganských civilov. Republikánski a demokratickí senátori označili udalosť za tragédiu, ale podľa nich by nemala viesť k zmene americkej politiky v krajine.

Na druhej strane zástupca veliteľa koalíčných síl v krajine generál Adrian Bradshaw si nemôže vysvetliť „motív takýchto brutálnych činov“. Myslel tým na občasnú strelbu, ktorých obeťami, aj keď údajne nechcenými, sa stávajú afganskí civilisti, čo nenahráva kladným vzťahom medzi zahraničnými jednotkami a miestnou vládou a obyvateľstvom. Incident môže tieto vzťahy ešte prisostríť. Situácia je napätá už niekoľko týždňov v súvislosti so spálením výťahov Koránu na americkej základni v Bagrame. Prezident Karzái spomína tiež ďalší incident, ktorý sa odohral v dvoch dedinách v blízkosti tej istej americkej základne, kde bolo päť ľudí zranených.

Americký vojak, ktorý zavraždil šesťnásť civilistov, pochádza z jedného z najväčších amerických vojenských zariadení – základne Lewis-McChord v štáte Washington. Tá patrí k najkontroverzejším inštitúciám svojho druhu a v ostatnom čase na seba neslávne sústredila pozornosť sériami rozličných násilností. Do novinových titulok sa dostala už v roku 2010 v súvislosti so štvoricou amerických vojakov, ktorí bezdôvodne zabilí troch afganských civilistov pri hľadáckach v provincii Kandahár. Veliteľ jednotky Calvin Gibbs, ktorý vraj svojich podriadených k násilnostiam vyzýval, si údajne schovával odrezané časti tiel usmrtených Afgancov ako trofeje. Na upozornenia vojenskej úrody reagovali až po dlhom čase. Armádne noviny Stars and Stripes označili v roku 2010 základňu Lewis-McChord za „najproblematičnejšiu vojenskú základňu“ roka. Teraz si svetové médiá základňu všimli hneď 1. januára, keď 24-ročný veterán irackej vojny Benjamin Colton Barnes zastreli strážkyňu amerického národného parku Mount Rainier a matku dvoch malých detí, keď sa spolu s kolegom pokúsila zastaviť jeho vozidlo. Deň predtým si Coltonova strelba v obci Skyway, severne od Seattlu, vyžiadala štyroch zranených. Vojak napokon v poroku podľahol mrazu. Trendy k surovostiam v americkej armáde rozhodne sú a priznali to aj noviny Stars and Stripes. Ikona českej literatúry Bohumil Hrabal po návšteve USA povedal: „Kto nemá rád Američanov, nemá rád ľudí.“ Je čas na poopravenie tohto výroku.

Peter JÁNOŠÍK

Pátranie v čase...

Veľká noc prichádza vždy v jasne známej časovej schéme. Podľa kresťanských cirkví ju slávime prvú nedeľu po prvom splne po jarnej rovnodennosti. Túto nedeľu ustanovili na Nicejskom koncile (prvom všeobecnom) v roku 325. Oneskorená je však pravoslávna Veľká noc, na jej výpočet sa totiž stále používa juliánsky kalendár. Historická veda však na rozdiel od jasne daných termínov samotnou prírodou do dnes skúma, ktorý dátum smrti Krista by sa dal považovať za správny, a tak vlastne presne časovo odvodzovať sviatky Veľkej noci.

Mnohí začínajú paradoxne na opačnej strane – pátraním po dátume jeho narodenia. Všimnime si dve pasáže z Lukášovho evanjelia. V prvej z nich sa píše: „V tých dňoch vyšiel rozkaz od cisára Augusta vykonať súpis ľudu po celom svete. Tento súpis sa konal, keď Sýriu spravoval Quirinius. A všetci šli dať sa zapísať, každý do svojho mesta.“ Nemenej zaujímavá je aj druhá zmienka tohto evanjelista: „V 15. roku vlády cisára Tiberia, keď Pontius Pilatus spravoval Judeu a Herodes bol tetrarchom v Galilei, jeho brat Filip tetrarchom v Iturei a v Trachonitidskom kraji a Lysanias tetrarchom v Abilene bol, za veľkňaza Annáša a Kaifáša zaznel na púšti Boží hlas nad Jánom, synom Zachariáša...“ Keď podľa dostupných znalostí Ježiš začal verejne účinkovať, mal podľa evanjelií „asi 30 rokov“. Bol to vek, v ktorom sa stal aj Dávid kráľom Izraela. Keď sa teda Ježiš na jeseň v roku 29 dal pokrstiť a vtedy mal 30 rokov, nie je ťažké určiť rok jeho narodenia, ktorý spadá na rok 2 pred n. l. a pravdepodobne na mesiac september alebo október. V prípade jeho smrti, aspoň podľa dostupných záznamov astronómov, v podvečer 3. apríla v roku 33 v Jeruzaleme vyšiel mesiac v splne čiastočne v zatmení. Toto zatmenie sa malo skončiť 51 minút po východe mesiaca. Presný dátum Ježišovej smrti nie je doteraz definovaný, no možnosti, medzi ktorými sa dá vyberať, nie je veľa. Isaac Newton svojimi výpočtami z roku 1733 prišiel k záveru, že k Ježišovej smrti mohlo dôjsť v piatok 7. apríla v roku 30, 4. apríla v roku 33 alebo 23. apríla v roku 34. Poslednej z možností sám dával prednosť. Gerhard Kroll v knihe Po Ježišových stopách usudzuje, že najpravdepodobnejším dátumom smrti je 7. apríl v roku 30. Ale podľa evanjelií (Mt 27,34; Mk 15,33; Lk 22,44) je práve 3. apríl v roku 33 pravdepodobne dňom Kristovej smrti na kríži. Aj známy popularizátor astronomickej vedy Jiří Grygar sa na základe skúmania dobových udalostí na oblohe, opísaných v spomínaných evanjeliách, domnieva, že je to tento dátum. Ježišovo vzkriesenie by potom pripadalo na nedeľu 5. apríla v roku 33. Nesedí tu iba jedno – dožil by sa takmer 34 rokov. Hádanky teda zostávajú nie celkom zodpovedané a pátranie v čase pokračuje. To však asi v súvislostiach vôbec nie je najdôležitejšie.

Ivan BROŽÍK

Farbou veľkonočného obdobia je červená – symbolická farba krvi, života a vzkriesenia

Paleta obyčají od Popolcovej stredy po Kvetnú nedeľu

Peter SLIACKY - Ilustrácia: archív SNN

Sviatok Veľkej noci sa spája s predkresťanským slávením jari, ktoré sa zachováva v ľudových tradíciách a vo folklóre aj po christianizácii Európy. Tieto zvyky sa týkali veľkonočných sviatkov, ktoré majú svoj pôvod už v predkresťanských tradíciách a boli spojené s jarným cyklom poľnohospodárskych prác. Okrem toho, že predkresťanská tradícia súvisela s agrárnou spoločnosťou, nachádzajú sa v týchto zvykoch aj úkony zabezpečujúce zdravie a prosperitu členov rodiny. Samotné slávenie jari bolo vnímané predkresťanskou tradíciou symbolicky ako víťazstvo života nad smrťou.

Tieto predkresťanské tradície, ktoré sú späté s ľudovou kultúrou, sú zaujímavé tým, že každý jav v nich motivoval určitý úžitok, skúsenosť alebo želanie. Tak to bolo aj s kultom stromu a krika, ktoré prinášali človeku úžitok. Mnohé sa pre svoju stálu zeleň stali súčasťou ľudových zvykov symbolizujúcich krásu, plodnosť, liečivosť a úžitkovosť. Ich farba sa preniesla aj do veľkonočnej a životodarnej symboliky ľudových zvykov. Napriek tomu veľkonočnou farbou je červená, farba krvi, nového života a vzkriesenia. V stredoveku Veľkú noc nazývali aj červeným sviatkom, symbolizujúcim preliatie Kristovej krvi na spásu ľudstva. Práve preto aj vajčka, ktoré dávali slobodné dievčatá vínšovníkom počas veľkonočného pondelka, boli farbené na červeno. Symbol vajčka sa objavuje aj v židovskej kultúre v podobe slobodného vajca, ktoré je jedným z dôležitých pesachových pokrmov. Pripomína jarnú obeť, ktorú prinášali Izraeliti v jeruzalemskom chráme.

■ OSLOBODENIE Z OTROCTVA

V židovskej tradícii sa na sviatok Pesach slávi oslobodenie Židov, resp. Izraelitov z egyptského otroctva prorokom Mojžišom, ktorý ich privádza do Svätej zeme. Pesach je obsahom starozákonného sviatku. Veľkonočné sviatky sa časovo zhodujú s jeho oslavami. V čase židovského sviatku Pesach sa v ranom kresťanstve slávi výročná pamiatka umučenia a vzkriesenia Ježiša Krista. Teda spočiatku kresťania aj židia slávili svoje najvýznamnejšie sviatky v tom istom období.

Pôvodne bol Pesach jarnými pastierskymi slávnosťami, pri ktorých sa obetovali mladé barance zo stáda. V ten istý čas slávili roľníci na počesť nadchádzajúcej žatvy a hojnej úrody sviatok Macot. Neskoršie sa tieto

no. Každý jeden pokrm symbolizuje jednotlivé udalosti záchrany z egyptského otroctva. Takýmto pokrmom je napr. charoset, sladká omáčka z ovocia, zo strúhaných orechov a z červeného vína. Patrí medzi rituálne jedlá, ktoré sa jedia v predvečer židovského sviatku Pesach. Toto jedlo symbolizuje hlinu, z ktorej Izraeliti vyrábali tehly na stavbu egyptských pyramíd.

VEĽKÁ NOC

Hostina prebiehala podľa ustálených židovských pravidiel. Pred zničením jeruzalemského chrámu sa podával pečený baránok, ale od roku 70, po zničení chrámu, sa rituálna hostina spojená so sedrovou domácou bohoslužbou udržuje v židovských rodinách ako domáca obetná hostina. Tieto hostiny sú však už bez pečeného baránka, pretože obeť pesachového baránka sa mohla vykonávať iba na dvore jeruzalemského chrámu. Od tých čias nie je jahňacia súčasťou hostiny.

■ KRESŤANSKÉ OBYČAJE

V kresťanstve je veľkonočné obdobie najväčším sviatkom, keď sa slávi zmŕtvychvstanie Ježiša Krista. Predveľkonočné pôstne obdobie sprevádza fialová farba. Omše v kostoloch slúžia kňazi vo fialových rúchach. Pôst, ktorý predchádza samotnému veľkonočnému sviatku, obsahuje šesť predveľkonočných nediel a trvá štyridsať dní. Pôstne obdobie sa začína Popolcovou stredou a končí šiestou pôstnou nedeľou, ktorú poznáme aj ako Kvetnú. Napríklad aj zobrazovanie Krista na kríži, pod ktorým je lebka, symbolicky vyjadruje zmytie Adamovho hriechu Kristovou krvou. Toto zobrazovanie sa začína objavovať od 9. storočia a dodnes sa s ním môžeme stretnúť v kostoloch.

Ázia) uzniesol, že Veľká noc sa bude sláviť prvú nedeľu po prvom splne po jarnej rovnodennosti. Ak by úplnok pripadal na nedeľu, bude sviatok presunutý na nasledujúcu nedeľu. Jarnú rovnodennosť stanovil na 21. marca. Tým sa raz a navždy oddelil kresťanský novozákonný sviatok Veľkej noci od starozákonného židovského sviatku Pesach.

Veľkonočný týždeň je z hľadiska obyčajovej tradície najbohatší, tieto dni sú nazývané Zelený štvrtok, Veľký piatok, Biela sobota, Veľkonočná nedeľa (prvý veľkonočný sviatok) a Veľkonočný pondelok (druhý veľkonočný sviatok). Najdôležitejším dňom je slávnosť zmŕtvychvstania Pána a zároveň je to prvý veľkonočný sviatok. Od Veľkonočnej nedele až po slávnosť Ducha Svätého sa veľkonočné obdobie uzatvára ôsmou veľkonočnou nedeľou. Slávenie tohto najvýznamnejšieho kresťanského sviatku sa ustálilo až v 4. storočí, keď Konštantín I. (306 – 337) v roku 313 vydal Milánsky edikt, a tým v Rímskej ríši zrovnoprávnil kresťanstvo s ostatnými náboženskými kultmi.

■ KRÍŽOVÁ CESTA

Veľkou nocou sa končí aj štyridsaťdňový pôst a opäť sa na stoloch objavuje mäso, vajcia a mliečne výrobky. Samotný čas pôstu bol po storočia premenlivý. Pôst znamenal dobrovoľné obmedzenie v jedle, pití a vo svetských záležitostiach. V období, keď sa upevňovali prísne kresťanské pôstne prikázania, znemožňovali veriacim účasť na pohanských jarných slávnostiach. Pôst sa dodržiaval na Popolcovú stredú, v piatok a v sobotu po prvej pôstnej nedeli a počas všetkých piatkov a sobôt v pôstnom období. Na Veľkú noc sa v stredoveku na námestiach hrávali veľkonočné hry alebo predstavenia o Vzkriesení Pána a troch Máriách a

názov Ostern a Eastern. U Slovanov napr. v Poľsku Wielkanoc, v Bulharsku Velikden, čo je doslovne Veľký deň, v Rusku Pascha a na Slovensku Veľká noc alebo Pascha. Všetky tieto slovné termíny odkazujú na Ježiša Krista a jeho zázračné zmŕtvychvstanie.

Cesta na kalváriu sa po latinsky nazýva via dolorosa, čo znamená bolestná cesta, ktorú vykonal Ježiš od paláca Piláta Pontského, kde bol odsúdený, mučený, vysmievaný a korunovaný trňovou korunou, až na samotnú Golgotu, pričom si musel niesť kríž, na ktorom bol ukrižovaný. Krížová cesta obsahuje štrnásť zastavení opisujúcich samotné odsúdenie Ježiša až po jeho kladenie do hrobu. Najväčší rozmach pripomínania si utrpenia Ježiša bol v stredoveku, prejavoval sa hromadným uctievaním a ľudovou zbožnosťou. Podobne v tomto období vzniklo aj množstvo umeleckých diel, ktoré zobrazujú Ježišovu cestu na Golgotu. Tieto maľby a zobrazenia pomáhali negramotným veriacim pochopiť zložitosť liturgických obradov. V neskorom stredoveku zaviedli frančizáni v západnej Európe pobožnosť krížovej cesty. Na základe toho sa stretávame v kostoloch so zobrazeniami krížovej cesty alebo samotnými kalváriami, ktoré sa stavali na vyvýšených miestach.

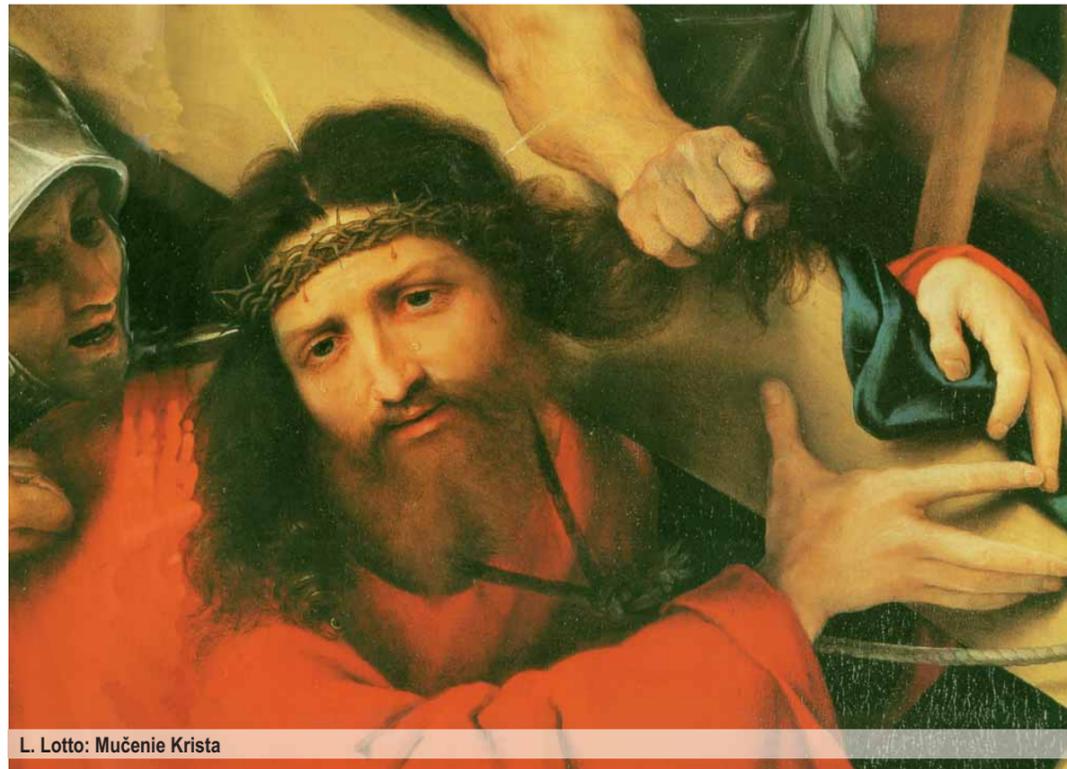
■ BIBLICKÝ RÁMEC

Základom týchto sviatkov či už pre židovskú alebo kresťanskú tradíciu je Biblia. Židovská tradícia si pripomína najdôležitejšie udalosti zo Starého zákona a kresťanská tradícia naopak z Nového zákona. Spomenuli sme, že predchodcom kresťanského sviatku je židovský sviatok Pesach, za ktorým nasleduje sviatok Šavu'ot, počas ktorého židia oslavujú uzatvorenie zmluvy s Hospodinom na Sinaji odovzdaním desiatich prikázaní Mojžišovi, ktorý predtým vyvedol Izraelitov z Egypta. Tento sviatok sa slávi v synagógach, ktoré sú vyzdobené listím a kvetinami.

Veľkonočné oslavy sa aj teraz sčasti prekrývajú s jarnou rovnodennosťou a s ňou spätými pohanskými oslavami príchodu jari a vítaním nového leta. Tiež sme spomenuli, že ľudové tradície prevzali z predkresťanských dôb mnoho zvykov a obyčají, ktoré sa zachovávajú i v súčasnosti. Aj dnes máme veľkonočné vajčka symbolizujúce plodivú silu. Ich samotné vyzdobovanie do podoby kraslíc v minulosti znamenalo zväčšenie tejto sily. Medzi tradičné jedlá patrí mazanec, o ktorom sa zachovali správy zo 14. a 15. storočia. V 18. storočí plnili mazanec tvarohom a bol u Slovanov obradným jedlom, rovnako ako aj zvyk jesť vajčko, ktoré sa považovalo za symbol nového života a plodnosti.

Najznámejšie jedlá, ktoré spájame so slávením Veľkej noci u nás, sú praženica, údené mäso, šunka, kurča a množstvo iných pokrmov. Samozrejme na stoloch nechýbalo rôzne pečivo a koláče. Na Veľkonočný pondelok chodievali mládenci polievať alebo šibať dievčence, ktoré ich za to odmenili vajčkom. Šibačka a polievanie dievčat a žien bolo čisto symbolické. Spájalo sa to s omladením, ku ktorému patrí aj obchádzanie po domoch či veršovanie priani.

Veľkonočné sviatky sa odrážajú v predkresťanskej alebo pohanskej tradícii ako vítanie jari, v židovstve ako oslobodenie Izraelitov z egyptského otroctva a v kresťanstve ako zmŕtvychvstanie Ježiša Krista, ktorý obetoval svoj život pre spásu ľudstva. V princípe mali a majú všetky tieto sviatky svoj spoločensko-duchovný rozmer.

L. Lotto: Mučenie Krista

sviatky v židovstve spojili do jedného a slávnosť bola rozšírená o biblickú udalosť, pri ktorej Boh vyslobodil svoj ľud zoslaním desiatich egyptských rán. Tradícia pesachových osláv sa utvárala po stáročia. Súčasťou tejto tradície je púť do Jeruzalema, kde sa nachádzal jeruzalemský chrám, v ktorom sa obetoval baránok. Prvú sviatočnú noc tvorí seder – domáca bohoslužba spojená s obetnou hosti-

V druhej polovici storočia nastal spor medzi východným a západným kresťanstvom, ktorý sa týkal toho, kedy sa bude sláviť veľkonočný sviatok. Východná cirkev slávila Veľkú noc v tom istom období, ako slávili židia sviatok Pesach. V rímskej časti slávili kresťania tento sviatok v prvú nedeľu po prvom jarnom úplnku. Tento problém zotrval až do roku 325, keď sa prvý cirkevný všeobecný koncil v Nicei (Malá

cesta k Ježišovmu hrobu. V ranom kresťanstve sa prvé tri storočia neslával iný sviatok. Najstaršia správa o veľkonočných sviatkoch sa zachovala v rímskom zákone od cisára Valentiniana II. (371 – 392). Veľká noc má pôvod v latinskom slove pascha, ktoré pochádza z aramejského a gréckeho označenia Veľkej noci. Toto slovo je odvodené z hebrejského pesach. V Nemecku a Anglicku je pre Veľkú noc zaužívaný

Už nemusíme pri rátaní letopočtov váhať nad označením pred Kristom a po Kristovi Najdôležitejšia osobnosť dejín sveta

Ján KOŠIAR - FOTO: archív SNN

Hrob Ježiša Krista je prázdny už vyše dvetisíc rokov, lebo Ježiš Kristus vstal z mŕtvych. Kresťania od apoštolských čias až po naše 21. storočie sú povolaní svojím životom svedčiť o tejto skutočnosti.

Dnes sa nikto čo len trochu vzdelať človek s vami nebude prieť, či Ježiš Kristus žil a pôsobil na tomto svete alebo nie. Okrem historických kníh – mám na mysli najmä Nový zákon – sú aj iné nekresťanské pramene, ktoré sa o Ježišovi zmieňujú. Poprieť historickú osobu Ježiša Krista zoči-voči takýmto dôkazom by znamenalo, že môžeme poprieť aj Aristotela či Platóna. Napokon, celý svet sa dohodol, že Ježiš Kristus je najdôležitejšia osobnosť dejín sveta.

■ ZNAMENIE KRÍŽA

Všetci predsa rátať roky pred Kristom a po Kristovi. Žiaľ, mnohí slovenskí (a nielen naši) autori či novinári sa stále držia nášho letopočtu a pred našim letopočtom. Ale keby ste sa jedného alebo druhého opýtali, aký je to vlastne ten

„náš letopočet“, dúfam, že každý by na to prišiel, že tie roky sa predsa rátať od Ježiša Krista.

My kresťania však tvrdíme, že Ježiš Kristus bol Božím Synom a že na tretí deň vo veľkonočnú nedeľu vstal z mŕtvych. To už je vec presvedčenia a našej viery. Dokázať sa to síce nedá, ale rovnako sa nedá ani dokázať, že tomu tak nebolo a nie je. V každom prípade za túto vieru a presvedčenie položilo svoj život nespočetné množstvo mučeníkov. Od apoštolských čias až po súčasnosť našich dní. O mučeníkoch, ktorí zomreli len preto, že v Božieho Syna neverili, nemáme správy.

Kríž, ktorý nám pripomína potupnú smrť Ježiša Krista, sa vypína na vežiach kostolov, na hrobch našich zosnulých, visí v našich príbytkoch, ešte kde-tu v úradoch, školách či zo zlata na krku na retiazke. V tomto znamení zvíťazil cisár Konštantín, ktorý prvý pochopil, že proti Kristovi nemá význam bojovať, ale naopak, že si treba Krista a jeho cirkev získať za spojencu.

V našich časoch, pred rokom 1989, to v Rusku urobil Gorbačov. To bola „perestrojka a glasnosť“ – po slovensky a kresťansky povedané – „obrátenie a pravda“. Dnes po skoro troch desaťročiach s nádejou veríme, že Ježiš Kristus má v našej európskej spoločnosti miesto, ktoré mu právom patrí, lebo v znamení jeho kríža sme boli pokrstení, pobirmovaní, rozhrešení, s ním vstávame i lihami si každý deň. A kňaz urobí znamenie

kríža aj nad našim bezduchým telom na ceste do hrobu. Ale tak ako Kristovo telo neostalo v hrobe, neostane ani naše. Svätý Pavol nám zanechal aj tieto slová: „A keď Kristus nebol vzkriesený, vaša viera je márna“ (1 Kor 15,17). Nedo-voľme, aby sa naša dnešná spoločnosť riadila iba peniazmi.

Ježiš Kristus, ako veríme, vyznáva-me a hlásame, vstal z mŕtvych a je tu, v našom živote, medzi nami. A každý rok si to osobitne pripomíname. Aj keď v dokumentoch Európskej únie nie je o kresťanstve (ani o inom) náboženstve ani zmienky napriek tomu, že Európa bola postavená na kresťanských základoch a hodnotách. Nedajme si ich ziať.

■ SILA NEDELE

Ježiš vstal z mŕtvych v nedeľu. Po anglicky sa nedeľa povie Sunday, po nemecky Sonntag, t. j. deň Slnka. Zaujímavé je oprášiť trochu ruštinu a uvedomiť si význam slova воскресение – vzkriesenie. Vzkriesenie koho, ak nie Ježiša Krista? Vieme, že v Rusku a neskôr v celom ZSSR i v jeho satelitných štátoch bol Ježiš Kristus a jeho nasledovníci – kresťania – kruto prenasledovaní, zatváraní do väzení i mučení, ale ak chcel Rus, aj komunista a neznaboh povedať nedeľa, musel chtiac-nechtiac ohlasovať svojmu okoliu, že Ježiš Kristus vstal z mŕtvych!

Prečo hľadáte živého medzi mŕtvymi? Niet ho tu. Vstal z mŕtvych (Lk 24, 5-6). Tieto slová počuli tri ženy

z Jeruzalema, keď prišli v nedeľu ráno k Ježišovmu hrobu. A našli ho prázdny. Nemohli ani len tušiť, že práve ony sa tak stanú prvými svedkami zmŕtvýchvstania Pána. Kameň bol od hrobu odvalený a hrob bol prázdny. A Kristov hrob je odvtedy prázdny, Kristus je živý vo večnosti, v cirkvi i medzi nami.

■ POSOLSTVO HROBU

Z prázdneho hrobu sa toto posolstvo rozšírilo do sveta a dosiahlo už iste aj vďaka najmodernejším informačným a mediálnym technológiám každý kút zeme. Je to posolstvo nádeje pre všetkých, že Boh má posledné slovo. Táto veľkonočná zvesť nech živí stále viac vieru každého pokrsteného, ktorý je nielen zapísaný vo farskej matrike a v sčítacom hároku, ale svoje presvedčenie za Boha a národ aj každý deň žije. Dar zmŕtvýchvstania Krista chce dosiahnuť každé ľudské srdce a dať nádej všetkým, najmä tým, čo sú ďaleko na okraji spoločnosti, chudobným a trpiacim.

Beh dejín sa vstupom Ježiša Krista obrátil. Smrť Božím zásahom vzkriesenia musela ustúpiť životu, životu, čo viac neumiera, lebo Kristus svojou smrťou našu smrť premožol a svojim zmŕtvýchvstaním obnovil náš život. A my túto pravdu aj v 21. storočí sme poslaní a povolaní ohlasovať nielen slovami, ale aj našim životom.

Autor je rímskokatolícky kňaz, člen Zvrchovaného rádu maltézskeho rytierov

Jemná symbolika zrodu života

Naše sviatky sa pomaly menia na kulinárske festivaly. Časť populácie prežíva Vianoce ako obdobie drahej, ale dobrej lyžovačky a Veľkú noc ako príležitosť zarobiť si a vypiť si. Vlani v tomto čase som s úžasom sledoval môjho psíka, ako si na záhrade ustlal medzi sedmokráskami. Len veľmi ťažko by sa dala zohľadniť možnosť, že ten tvor cítil, že bola Kvetná nedeľa.

Možno je to najkrajší z názvov dní celého roka. Najvyššou symbolikou Kvetnej nedele je totiž víťazstvo nad samotnou smrťou. Z pôvodného sviatku paliem, počas ktorého ich mäkké vetvičky, ratolesti, boli neoddeliteľnou súčasťou sprievodov na oslavu akéhokoľvek víťazstva, nám dejiny kresťanskej viery zanechali odkaz – pripomienku víťazstva nad smrťou Lazára. Až vtedy mnohí uverili, čo sa stalo, čo dokázal Kristus. Príroda nám často pripomína tento zázrak. Na Vianoce rozkvitnú barboriky či vianočná ruža, na Veľkú noc sú to lalie alebo veľkonočný kaktus. Čosi jemné, krehké a krásne je pri nás, okolo nás. Samozrejme, ak čo len trochu o „to“ stojíme. A vôbec na tom nič nezmenil ani čas. Palmové ratolesti sme vymenili za rozkvitnuté ratolesti vrby rakyty, ktorú je vo voľnej prírode z roka na rok ťažšie nájsť. Človek moderný, konzumný a stále slabší telom a neraz aj duchom sa rozhodol, že ju vykántri, lebo mu spôsobuje alergiu. Tak ako mnohé iné rastliny, stáročia tvoriace kolorit našej krajiny. Vrby miznú aj z parkov a útočisko sa pre ne nájsť možno už len v záhradách. Je to predsa ozdobný strom, ktorý sa hodí najmä pre väčšie záhrady s jazierkom. Oblube sa tešia najmä pre bahniatka. Tie sú usporiadané do jahňád, ktoré vyrážajú skoro na jar ešte pred vypučaním listov. Najkrajšie sú pred rozkvetom, vtedy dostávajú striebřistý povrch. Ratolesti bahniatok, posvätené na Kvetnú nedeľu, sa považujú oddávna za ochranný štít pred zlom, chorobami a inými neuhmi. A keďže ich ubúda, je tu – hoci len symbolická – ale asi predsa len priama úmera s pribúdajúcim toho Zla, pred ktorým nás roky chránili.

Ján ČERNÝ

V Bulharsku sa so živou cyrilo-metodskou tradíciou držia pravoslávneho kalendára Sviatočný čas, keď sa pečie vyzdobený kuzumak

Text a foto: Tibor B. HAČKO

V kresťanskej tradícii je Veľká noc jediný kolísajúci náboženský sviatok. Jeho pôvod však siaha ďaleko pred vznik kresťanstva. Pre južné slovenské národy, hlásiace sa k pravoslávemu náboženstvu, sa Veľká noc prirodzene stotožnila s gréckym pojmom pascha a je sviatkom radosti a oslavy návratu života. Veľkú noc vyznávali už hebrejci ako Pesach – prechod (astronomický zmysel), keď sa menili časové, resp. slnečné vplyvy.

Elena Arnaudova

Slávenie sviatku Veľkej noci v Bulharsku, kde je silná a živá cyrilo-metodská tradícia, nám ochotne priblížili Elena Arnaudova, radkyňa a riaditeľka Bulharského kultúrneho inštitútu v Bratislave, a jej krajanka, riaditeľka z bulharskej školy Christa Boteva Cvetelina Genčeva.

„Hoci je podstata Veľkej noci vo všetkých kresťanských krajinách rovnaká, predsa v niektorých zvykoch líšiame,“ pripomenula E. Arnaudová. „Bulhari slávia príchod Veľkej noci podľa pravoslávneho kalendára. Tento rok sa s príchodom Veľkej noci o týždeň rozchádzame, Bulhari ju slávia až 15. apríla. Budúci rok sa budeme tiež miňať, ale opätovne sa stretneme v roku 2014.“ Najstarším svedectvom o slávení kresťanskej Veľkej noci je zmienka v listoch apoštola Pavla okolo roku 50 n. l.; mimobiblickými dokladmi sú potom spory z 2. storočia n. l. Melita zo Sarda. Oslava príchodu Veľkej noci tradične trvá celých päťdesiat dní, ktoré vrcholia sviatkom Zoslania Ducha Svätého na Turíce. Prvý týždeň Veľkej noci

sa nazýva veľkonočná oktáva a ľudia v Bulharsku sa zdravia Christos vzkreše a odpovedajú si navzájom Vo istina vzkreše, čím prejavujú vieru aj nádej v zmŕtvýchvstanie Ježiša Krista.

Bulharsko je kulinárska krajina a podľa tradície sa pečie veľkonočný chlieb nazývaný kuzumak, ktorý sa chuťou snúbí s našou vianočkou. Kým naša vianočka je podlhovastá, kuzumak je okrúhly. Nepečie sa na Vianoce, ale je symbolom Veľkej noci. Zapletené vrkoče v kuzumaku obtáčajú v strede umiestnené vajčko. Podáva sa už pár dní pred Veľkou nocou a kresťanské rodiny si ho navzájom posielajú ako dar na znamenie vzájomnej úcty. Osoba, ktorá dar doručuje, zvyčajne dostane menšiu sumu peňazí ako poďakovanie.

■ BALKÁNSKE TRADÍCIE

Výhradne na červeno sa farbía veľkonočné vajčka prevažne v oblastiach pôsobenia pravoslávnej cirkvi v Grécku, Rusku, a samozrejme aj v Bulharsku. Majú tak symbolizovať krv ukrižovaného Ježiša Krista. A prečo práve vajčka? Lebo sú symbolom plodnosti. Tradičným zvykom je tukanie varných vajčiek jedno o druhé. Deti, ale aj dospelí si vzájomne a postupne medzi sebou ťukajú vajčka o seba. Ten, komu vajčko pukne pod nárazom, prehráva. Komu vajčko nepraskne, ten bude mať celý rok šťastný. Deti si však vymýšľajú rôzne okluky ako zvíťaziť a neraz ich nahrádzajú drevnými. Potom súťaž samozrejme vyhrajú.

Bulharská Pascha nie je ako naša šibačka spojená s prúdmi vody a pištiacimi dievkami. Bulhari sa navštevujú so šibákom cez Vianoce. Veľkú noc ohlasuje bohoslúžba a veľkonočné vigílie. Začínajú sa zapálením veľkonočného ohňa. Od neho sa potom zapalujú veľkonočné sviečky, na Slovensku nazývané paškáli. Aj tu je paralela našich kultúr cez byzantskú Paschu. Zapálená sviečka, ozdobená znamením kríža a symbolmi A a Ω, vyjadruje začiatok a koniec vekov. Bulhari tradíciu Veľkonočného baránka, ktorý v židovskej tradícii predstavoval Izrael ako Božie stádo vedené Hospodinom, uctievať ako pripomienku symbolu obetovania Ježiša Krista za spásu sveta, lebo on je baránok.

■ JUBILEUM INŠTITÚTU

Bulharský inštitút, ktorý slávi už 40. výročie svojho založenia, v spolupráci so základnou školou Christa Boteva v Bratislave popularizuje podujatia bulharskej kultúry pre návštevníkov hlavného mesta Slovenska, Paschu nevynímajúc. Budú sa maľovať vajčka a uskutočnia sa stretnutia krajanov. Do povedomia obyvateľov Slovenska sa tak dostávajú informácie o Bulharsku ako krajine s bohatou minulosťou, pamiatkami, ale aj krajine s krásnou prírodou, vyspelou kultúrou, priateľskými ľuďmi a kulinárskymi dobrotami. Most prelinania kultúr cez odkaz veľkého diela našich spoločných a svätých bratov Cyrila a Metoda si treba pripomínať a chrániť ho.

Osud je pre operených vzduchoplavcov sarkastický: najkrutejšie sú pre nich návraty

Vitajte, rodáci, tak predsa prichádza jar!

Text: Ján ČOMAJ – Foto: Emil SEMANCO

Neváhajte! Otvorte okno a nadýchnite sa zhlboka! Zacítite to, čo vtáky zavoňali tisíce kilometrov odtiaľto: Ide jar. A podľa neomylného kalendára, schovaného v ich hlavičkách, vybrali sa na ťažkú a dramatickú cestu do rodných hniezd... S presnosťou kybernetických navigátorov sa nasmeroval celý krdel. Bez slov, bez názorových trení, skupinových záujmov a hašterenia. A pritom v krdli sú ich aj tisíce. Uzavreté roje preleteli africké púšte a Stredozemské more a pristáli na pár hodín odpočinku na gréckych ostrovoch alebo talianskom pobreží. Nakfímili sa, podriemali, napili sa rannej rosy a znova sa zdvihli na nečujný povel bez volieb zvoleného lídra. Až kdesi nad Tisou sa ich mračno začalo rozpadat' a jednotlivé letky nabrali kurz do svojej doliny, hája, dediny a mnohé až do svojho hniezda.

Nikto nevie, ako sa pred letom organizujú, ako si tam kdesi na Madagaskare alebo v údolí Konga v okruhu tisíc kilometrov dávajú rande, ako vystihnú ten správny čas, ako sa nasmerujú a ako trafia domov. Sledujú azda významné orientačné body, záhadným spôsobom fixované v pamäti? Riadia sa polohou Slnka a hviezd? Vedie ich zemský magnetizmus? Či všetko dohromady vysiela údaje do ich prijímača, dáta sa vkladajú do mikročipu skrytého v jednej mozgovej bunke, aby iné bunky údaj spracovali, vyhodnotili, vylúčili náhodné vplyvy a výkyvy prostredia, iná skupina buniek vypracovala záver a vydala azimut? Generácie vedcov nedokázali dať na to uspokojivú odpoveď.

Veď len povážte: polohy hviezd sa menia. Aj geomagnetizmus je premenná veličina a navyše ho ovplyvňuje veľa civilizačných faktorov. Slnko sa občas z nudy alebo presily energie pozabáva erupciami, ktoré narobia chaos v celej jeho sústave. Éter je plný rádiových a radarových vln, ak už nespomenieme trilióny mobilných volaní, džungľa na zbláznenie! Vzdušné dráhy vtáctva pretína tisíce lietadiel, len nad Slovensko ich denne preletí neuveriteľných tisíc, zhora, zdola, krížom-krážom. Aj krajina sa mení, kde vlni bol les a žblnkala bystrina, tiahne sa diaľnica, kde vytŕčalo bralo – starý vtáčí orientačný bod, vypína sa obrovitý radar a kde sa už zďaleka črtal ostrov vysokých borovic na plešine kopca, krúti sa a vrtule veterných elektrární.

■ KALENDÁR NÁVRATOV

Aj tento rok prvé prileteli sluky, možno ste si ich aj všimli, odjakživa sa náhlija, aj za nečasu. Mekot krdla počuť doďaleka. Hlúpe ako husi! Celému svetu musia oznámiť, že sú tu – aby sa už ráno začala poľovačka. Kačice sa objavujú v päť, ale neradia sa kalendárom tak presne. Sú ostrážitejšie, háklivejšie na mráz. Ak ich po ceste stretne studené počasie, ani nejdú ďalej, prečkajú chladné dni na niektorom južnejšom jazere. Vlni som takto videl vyčkávať divé kačice na šaštínskych jazerách. To boli, pravdaže, severanky. Zacítali aj na dvetisíc kilometrov, že u nich na fínskych jazerách ešte mrzne, tak si urobili pauzu a na zlosť záhoráckych rybárov vychytali zo všetkých piatich jazier na Gazarke a zo susedných chovných rybníkov takmer všetok drobizg. Z čoho potom majú narásť kapitálne kusy!

Už niekoľko rokov si všimam, ako kačice presne vedú, kedy zmizne ľad na Štrbskom plese. V tú chvíľu priletia a už sú vo svojej húštine. Pripravené na návštevu, lásku a zachovanie rodu. A keď raz v júni pôjdete náhodou okolo plesa, nezabudnite sa po nich poobzerať. Niekedy stačí len chvíľu postáť nad zátokou. Hrdé mamičky sa nečujú vynoria spod konárov, ticho šliapu vodu a za nimi sa rovnako tichučko šinie po hladine, takmer nerozčerenej, dlhý rad kačiatok, jedna báseň! Sluky, divé kačice a husi sú na skorý prílet, povedal by som, správne oblečené, ľahko im vrátiť sa už v marci. Hrubé perie, medzi ním naj-

hustejšie drobné páperie, najviac podkožného tuku a na ritke ešte výkonná žľaza na vylučovanie masťot, aby sa im studená voda nebodaj nedostala na pokožku. Odvážne sú však trasochvosty, strnádky a drozdy, ktoré nemajú také vybavenie a trfajú si priletieť zároveň s nimi. Kto by povedal napríklad o drozdovi, že je taký otužilec, keď vidíte, ako sa už zavčas rána, ešte pred Veľkou nocou, vypína v záhrade alebo parku – a ešte si aj spieva od radosti, ako je na svete krásne!

A po tieto dni sa nám začnú vracat' aj lastovičky. Celou cestou dúfajú, že im víchor alebo gazda nezahodil hniezdo. Lebo už zo zásady najradšej bývajú vo svojom. Poznajú si ho zďaleka. Môže byť na maštali aj päť či šesť lastovičích hniezd, každá gazdiná si nájde to svoje.

Až potom sa nad komínmi, elektrickými stožiarimi i nad jednou z vežičiek Devínskeho hradu zabeľie bocianí pár. Medzi poslednými dofičí dážďovník, zimuje totiž najďalej, zvykol si na horúčavy, doma by ho ešte v apríli oziabalo. Pletieme si ho s lastovičkou, veď sa na ňu aj podobá, len nemá také dlhé šosy na svojom čiernom fraku. Inak je to fenomenálny pilot. Pred dažďom, keď hmyz lieta nízko, pikuje z výšky a otvoreným zobákom lapá letné mušky, že nestačia ani uhnúť. A zas letí strmhlav dohora, loping – a pikuje za ďalšou muchou.

■ MASAKRY V POVETRÍ

Vrany žijú tridsať rokov, aj viac. Lastovička obyčajne pätnásť – ak sa dožije staroby. Ak ju neuloží predátor. Ak nezhltnie muchu postriekanú pesticidom, ak nepadne do sietí, neobtrie sa o vysoké napätie, nezrazí ju prúd z leteckej trysky, nespáli blesk, nezahluší búrka a netrafí brok. Ak sa jej nič z toho neprihodi a nestretnie ani iné nešťastie, aj pätnásť raz prilieta do toho istého hniezda, kde prvý raz vysedela mladé.

Už pred štyridsiatimi rokmi začali ochrancovia prírody v Taliansku a Grécku veľkú kampaň proti lovcovi sťahovavých vtákov. Málo čo sa zmenilo, hádam len chytenie do sietí už nie je masový jav. Strieľa sa naďalej – nielen na bažanty, jarabice alebo kačice, ale aj na pinky, žltochvosty, lastovičky. Ročne sa na talianskom severe predá stopäťdesiat miliónov nábojov a poldruha milióna Talianov každú jar chyť amok. Strnádky, drozdy, škovránky sa objavujú na jedálnych lístkoch drahých reštaurácií a podávajú sa politikom, milionárom a mafiánom na vavrínových lístkoch, v marseillskej alebo bolonskej omáčke, pokvapkané cesnakovým jogurtom a prikryté vetvičkou rozmarínu. Tu a tam gurmán zahryzne do broku, ale to ho pred novým sústom neodradí. Obrat talianskeho loveckého priemyslu dosahuje ročne bezmála miliardu eur. A neodskáču si to len srny, diviaky, zajace, kačice. Veď na jedného zajaca pripadá v Taliansku päťdesiat poľovníkov. Sú tu však ešte vtáci!

Odlety nie sú také riskantné. Dramatický je návrat. Na jeseň je počasie zväčša ustálené. Jastraby, sokoly, orly, myšiaky, kané majú ešte čo loviť, operence ich zaujmajú najmenej. A keď už sa nalákajú

na odlietajúci roj, za obeť padnú vyčerpané alebo choré vtáčatá na konci krdla. Návraty domov sú však plné hrôz.

Siete, guľky, broky, smršte, cyklóny, dravce, lietadlá, detonácie na stavbách a v kameňolomoch, raketomety, bomby, míny, nálož, streľby priamo na vtáčích trasách... História zaznamenala veľa masových nešťastí, oveľa viac ich navždy padlo do zabudnutia. Na jar v roku 1953 pri návrate z Južnej Ameriky zahynulo pri májovom krupobití v kanadskej provincii Alberta stotisíc divých kačíc tesne pred cieľom. Sedem hektárov terénu pokryli telá mŕtvych vtákov. Po vyše štyritisíc kilometrovom lete. Pred cieľom.

A predsa sa vracajú domov. Rok čo rok.

■ RARITY A REKORDÉRI

Kulík, čo hniezdi na Aljaške a zimuje v Mexiku, prekonáva vzdialenosť takmer päťtisíc kilometrov za dva až dva a pol dňa. Letí bez zastávky. Naši vtáci sú komótnejší, každý z nich využíva medzipristátia. Najpomalšia je pinka – letí rýchlosťou päťdesiat kilometrov za hodinu. Sokol sťahovavý lieta šesťdesiatkou, ale pikuje až dvestokilometrovou rýchlosťou. Kačice si stabilne udržiavajú sedemdesiatku. Dážďovník je superman – lieta rýchlosťou stodvadsať až stoštyridsať kilometrov za hodinu. Jediný vták však dokáže hodiť spiatocku a letieť dozadu – kolibrík.

Aj vo vytrvalosti je rozdiel. Bociany sú ťažké, a preto preletia denne najviac dvesto kilometrov. Pri svojich zastaveniach si poobzerajú krajinu, prebrázdia močariská, nasýtia sa. Slávik preletí za deň približne päťsto kilometrov a keď má vietor v chrbte, ešte si čosi pridá. Nech však ktorýkoľvek z nich letí domov dva týždne alebo len dva dni, neuhne zo smeru. Domov je pre nich kompasom. O mnohých súčasníkoch sa to nedá povedať.

Sťahovanie je tajomstvom, ako ich spev je očarujúcou hudbou a ich hniezda technickým i umeleckým

dielom hraničiacim so zázrakom. Zoberte si takú mlynárku – hniezdo si víje z pavučín. Alebo trsteniarik. Pred niekoľkými rokmi som jeho staviteľské umenie obdivoval pri Parížskych jazerách pod Novými Zámkami. Dom si utká medzi dvoma stebami trstiny a potom sa celé leto hojdá vo vánku nad vlnami jazera. Kam sa naňho hrabú nejakí Geissenovci, mladá Hiltonka, Kočner, Haščák a podobní milionári! Balada.

Kukučka nemá také starosti. Kým sa na lodiach moreplavcov dostala z Ameriky k nám, žila s bizónmi v zaujímavej symbióze: vyberala im svojim ostrým zobákom z hrubej kože parazity – ich zbavovala bolesti a zápalov, sebe zabezpečovala trvalú a istú obživu. Dokonalá súhra. Len to malo jednu chybu. Bizóny sa hnali krajinou a ona nemala kde a kedy vysediť vajíčka. Na pomilovanie sa našiel čas, kým nažrané stádo driemalo a prežúvalo, ale na vajíčkach treba sedieť celé dni a noci! Tak si na chvíľu odskočila, zniešla vajíčko do cudzieho hniezda a verila, že neznáma macocha vajíčko vysedi a malé kukučka naučí lietať aspoň natoľko, aby si našlo v okolí svojho bizóna.

Bizónov u nás niet, kukučky sa museli naučiť loviť, ale ich genetický príkaz sa nevyparil ani po stáročiach: každá znáša vajíčka v cudzom hniezde.

●●●

Keď si za teplého dňa ľahnete čo len na chvíľu do trávy a započúvate sa do vtáčieho matiné, nedokážete si predstaviť harmonickjší svet, ako je ten vtáčí. A pritom je aj on plný drám. Dokonca aj so sarkazmom ich osudu: najkrutejšie sú návraty.

Neváhajte. Otvorte okno a nadýchnite sa zhlboka. Zacítite to, čo vtáci zavoňali tisíce kilometrov odtiaľto – prichádza k nám jar. A nech by ich na ceste do vlasti čakali akékoľvek útrapy, dokonca aj smrť, vzlietnu.

A nech by ich na ceste do vlasti čakala aj smrť, vzlietnu.

Je ľudské slabnúť, ale ešte je jedna cesta, vstaneme a pôjdeme po nej ďalej... Miesto, kde vidieť plamienok z kúta neba

Neraz zabudnuté a prírodou pohltené krížové cesty nás z času na čas privádzajú na miesta, kde akosi prirodzene zabúdame na veci, ktoré živia naše telo. Kalvárie totiž vyvolávajú vnútornú polemiku o tom naozaj podstatnom. Veriaci tu hľadajú – slovami básnika Dilonga – „plamienok z kúta neba“. Kalvárie nám však odkazujú aj iné – ak aj nežijeme v ideálnej spoločnosti, mohli by sme sa aspoň usilovať o rovnomenné zastúpenie tých hodnôt v našom živote, ktoré sú potravou pre dušu. O akúsi harmóniu.

Ivan BROŽÍK - Foto: archív SNN

Križové cesty túto harmóniu vyjadrujú napríklad aj súladom s krajinou. Veľmi ťažko by sa hľadal príklad degradácie či devastácie krajiny preto, že jej súčasťou je „stánok pre kríž svätý“. Urbanista Štefan Lančarič len nedávno vyslovil názor, že „harmonický súlad s krajinou bez nutnosti jej degradácie, renesancia viery bez rutínnej zbožnosti, prejav umeleckej tvorivosti bez potreby recyklovania nápadov, vnímavosť voči hlbšiemu symbolizmu skrytému za prvoplánovou snahou zaslepiť zrak – to všetko je v kalváriách zašifrované“. Monsignor Marián Gavenda pridáva kalváriám aj iný rozmer – „kalvárie a križové cesty, ktorými je posiatá i naša krajina, hovoria o našom živote a o živote generácií pred nami. Nie sú len pamiatkou a už vôbec nielen umeleckou. Sú mostom medzi životom tých, čo kráčali svojimi kalváriami a križovými cestami, a nami, čo sme tiež na ceste...“

■ NA HLBOKEJ CESTE

Ako deti sme trávili veľa času na Hlbokej ceste v Bratislave. Hlboký úvoz lemovali po oboch stranách strmé svahy, vtedy ešte bez honosných vil. Škriabali sme sa po plaziacich sa koreňoch líp a čím ďalej sme sa odvážili, tým neznámejšie more sme pokorili. Z času na čas sme vstúpili na priestranstvo dýchajúce otázkami. Lurdská jaskyňa, súčasť bratislavskej kalvárie, bola totiž v ére socializmu miestom, kde mnohí zúfalci skoncovali so svojim životom...

V Európe je pramálo takých miest, ktoré majú pútnické miesto tak blízko historického jadra mesta, a predsa v očarujúcom tichu prírody ako bratislavská Lurdská jaskyňa na Hlbokej ceste. „Prešporok“ za ňu vďačí grófke Gabriele Szápáryovej (1834 – 1912), ktorá ju zriadila inšpirovaná vlastným hlbokým zážitkom z púte do francúzskych Lúrd v roku 1881. Sprístupnili ju až po troch rokoch náročných úprav – po vypratani, obnovení a usporiadaní opusteného kameňolomu. Dominantu celého objektu – lurdsku mariánsku sochu – darovali robotnícky bratislavskej Cvernovky. Sochu slávnostne posvätili 18. septembra 1892 pri príležitosti každoročnej pripomienky založenia prešporskej Kalvárie. Jej neoddeliteľnou súčasťou je kostol Panny Márie Snežnej, varí jediný kostol na svete bez tradičnej veže so zvonicom. Musela ísť dolu na pokyn straníckych orgánov, lebo bola konkurenciou vtedy novej dominanty Bratislavy – pamätníku padlých sovietskych vojakov na neďalekom Slavíne.

Zastavenie prvé: „Na nebi ortiel lásky postavil stánok pre kríž svätý, raj v tíšniach sa zachvel, zamknutý, svet, zaľudnený z vín, už nebude mať výrok smrťou zahynieš; v tej chvíli je Ježiš na smrť odsúdený.“

■ KALVÁRIE KRÍŽOVEJ CESTY

Ráno medzi pol ôsmou a ôsmou hodinou je v slovenskom Ríme podobné ránam iných miest. Detváky sa v šíkoch presúvajú do škôl. Mnohé z nich si vykračujú po parku-ne-

parku. „Rada tadiaľto chodievam,“ chváli sa milá jazyčnica a dodáva: „Je tu tak zvláštne ticho a pokojne.“ Vie, že je na kalvárii. Na jednej z mála tých, ktoré človek postavil na rovine. V Trnave a na okolí totiž kopca niet. Je to naozaj zvláštna kalvária. Bola kedysi súčasťou cin-

tom svete, kde štvrtým rozmerom je čas, ako priestoru priam prehusteného kresťanskou symbolikou, vplýva pravdepodobne na každého návštevníka. Kalvária za pletivým plotom osobitné pocity ešte umocňuje. Tú šaštínsku možno navštíviť v ohradenom priestore vedľa cintorína. Vďaka prírode, stromom a udržiavanému trávniku však pre-

púte na sviatok Narodenia Panny Márie. V dnešnom tichu, v ktorom hádam aj chvíľa postála, vzbudzuje nezabudnuteľný zážitok zobúdzanie sa rannej prírody. Možno ako symbolika toho, že nič nie je definitívne, ani noc, ani smrť, ani ukrižovanie.

Zastavenie štvrté: „Stretá sa s Matkou svojou. Ona stojí už

tiky zo štiavnickej Kalvárie naši dočasný azyl v priestoroch Slovenského banského múzea v Banskej Štiavnici. Tamojšia Kalvária je totiž zaradená do zoznamu 100 najhorozenejších pamiatok sveta. Vznikla z iniciatívy jezuitského pátra Františka Pergera s finančným príspevom mnohých štiavnických rodín, ťažiar-ských spoločností, ako aj panovníka Františka I. Tento barokový sakrálny celok, dominanta štiavnických vrchov, stojí na kopci Scharffenberg, kde pôvodne stála vartovka, a považuje sa za najkrajší v Európe. Dňa 14. septembra 1744 na sviatok Povýšenia sv. Kríža bol položený základný kameň, ukončenie stavby bolo 14. septembra 1751. V strede komplexu sa nachádza Dolný kostol s ústredným motívom Poslednej večere, s iluzívnymi ciferníkmi hodín, na ktorých ručičky ukazujú 14.30, teda polhodinu pred smrťou Krista. Keď návštevník múzea vidí tú náheru, automaticky sa mu tlačia na myseľ otázky, koľko prostriedkov na postavenie Kalvárie išlo z eurofondov, koľko zo štátneho rozpočtu, z rozpočtu mesta a obcí a koľko firmami sa pri realizácii nabalilo. Ale to je myslenie až 21. storočia.

Zastavenie deviate: „Tu proti nemu vládne všetko, i kameň neživý ho uderí; no jednako, on miluje, on vstane, ide ďalej, láska je slepo oddaná, on najlepšie ju splní. Vrch na neho čaká.“

■ HODNÁ LÁSKY

Aj najmenšia vlasť je hodná lásky. Do Slovenska sa opätovne zamilovávam znovu a znovu vždy počas pobytu na Orave a na Kysuciach. Pri Hviezdoslavovej horárni alebo nad Oščadnicou. Na tamjšej Kalvárii s kamenným kostolom. Je mladá, mladučka v porovnaní s jej slovenskými sestrami. Dôvod jej vzniku mi je však mimoriadne blízky. S jej výstavbou sa začalo v lokalite Sivova grapa v roku 1946. Za jeden rok ju postavili oščadnícki veriaci z vďačnosti za to, že v roku 1945 počas II. svetovej vojny, keď sa takmer tridsať dní urputne bojovalo na blízkej Rači (ľudia sa vtedy modlili a utiekali k Panne Márii a prosili ju o ochranu svojich životov a príbytkov), nikto z obyvateľov nepadol a obec vyviazla bez pohromy. Miestni sa so srdcom na dlani o svoju kalváriu starajú nepretržite. Počas minulých rokov jednotlivé zastavenia križovej cesty i kostolík niekoľkokrát zreštaurovali a premaľovali.

Zmodernizovali technické vybavenie kostolíka, na vrchole postavili tri kríže – dva menšie a jeden veľký – ako symbol ukrižovania, pravidelne upravujú a skrášľujú lesík, v lone ktorého kalvária leží. Priam magicky pôsobí pohľad na večerné osvetlenie krížov i kostolíka na vrchole oščadnickej Kalvárie. Tam k šťastiu stačí naozaj „iba“ ľudská pokora...

Zastavenie posledné: „...my pri tvojom hrobe, Kriste, nie sme cudzí. Kameňom privalený, vstaneš a radosť rozdáš chodníkom, nás od bolesti stretneš, Kriste, a vstaneš z nás, z nás zhodiš kameň, i my sme nežili už, nájdeš náš pohľad v celom cintoríne.“

(V článku sú použité citácie z *Križovej cesty Rudolfa Dilonga*.)

torína. Medzi náhrobnými kameňmi, ktoré mali desiatky, možno stovky rokov a boli popísané v nemčine, maďarčine, slovenčine...

Pani Natália Blahová spomína: „Bola som očitým svedkom jeho likvidácie. Prišiel buldozér a povyracal náhrobné kamene. V zemi sa otvorili hlboké diery, ktoré odkrývali krypty. V jednej hrobke bolo uložených niekoľko rakiev. Psy sa chodili natietopriestranstvápřebahnúť a neraz sa stalo, že priniesli v papuli stehennú kosť. Boli sme vtedy ešte deti a lákalo nás niečo z toho tajomného. Nakúkali sme dovnútra, ktosi tam aj vliezol. Videla som zelené vlasy na paličke, zlaté ozdoby z rakiev ako suveníry. Možnože tí mŕtvi už nemali živých, ktorým by to vadilo, no mala som z toho veľmi zlý pocit. Ich pozostatky sú stále tam. Pod tým trávnikom.“

Každý mŕtvý by mal mať svojho živého... Aby nezostal naveky sám. Hoc aj pod križovou cestou. Vôbec prvá kalváriová cesta v Uhorsku vznikla práve v Trnave. Viedla z mesta do neďalekej Modranky. Zanikla však už v 19. storočí... Nahradila ju „tá tichá cestička uprostred zelene“. Križová cesta so štrnástimi zastaveniami zo začiatku 20. storočia, umiestnená na opačnej, severozápadnej časti mesta.

Zastavenie druhé: „Daj, Ježišu môj, aby som kríž svoj niesol. Ťažký som celý, podlož plece tiež, sám nezotriem tiež po sebe, nikde neujdem, cesta vedie do samôt...“

■ UTRPENIE ZA PLOTOM

Genius loci kalvárie ako priestoru v krajine v našom štvorrozmernom

chádzka po nej núti zamyslieť sa. Možno sa tu pred mnohými desiatkami rokov zastavili aj moji starí rodičia. Navštevovali neďalekú baziliku. Boli Záhoráci, v nedeľu chodievali pešo cez „búre“ na služby Božie. Vraj to boli krásne časy. Biedne, ale krásne. Aj pre tú ich filozofiu som ich mal rád. Naučili ma, že krása spočíva práve v biede. Ale šaštínska križová rozhodne nie je „biedna“. Iba ak skromná, nanajvýš skromná. Ľudská, hoci Kristova. Alebo práve preto?

Zastavenie tretie: „Úzke uličky sú tesné pre kríž, tiež s odsúdeným sa skrútil na zemi. Je ľudské slabnúť. Ešte je cesta ďalej, vstaneme a pôjdeme.“

■ PÚTNICKÝ MARIATÁL

Mariatál alebo Marianka pri Bratislave. Mnohí, tak ako aj ja, si myslia, že slovo Mariatál pochádza zo spojenia Máriino údolie. Možno vnesieme trochu svetla do tejto tradície. Križová cesta v Marianke je súčasťou jedného z najvýznamnejších a najstarších mariánskych pútnických miest na Slovensku. A vraj dlhodobá tradícia Marianky ako pútnického miesta súvisí s nájdením zázračnej sošky Panny Márie tálskej, ktorú podľa legendy zhotovil neznámy pustovník už v 11. storočí. Kalvária v Marianke si žije svoj tichý a takmer púšť život. Naposledy ju obnovili v roku 1996. K jednotlivým zastaveniam kráčam uprostred bukového karpatského lesa mierne do kopca, rozhodne nie ako na Golgotu. V duchu si predstavujem rok 1936, keď tu bolo až 80 tisíc ľudí. Zišli sa na slávnostnom posvätení dokončenej kalvárie. Stalo sa 8. septembra 1936 počas

nie na nohách, na to srdce má. Pomlčky ide, jej hrôz na zemi nepočuť, krehkú postavu nezlomí bolesť.“

■ BANSKOBYSSTRICKÁ ÚTECHA

Banskobystrickú kalváriu označujú za druhú najstaršiu po trnavskej. Zároveň je na Slovensku najdlhšia. A svojím vyústením v Španej doline možno turisticky najatraktívnejšia. Kalvária prežila ťažké roky. Hrozí jej zástavba, paradoxne bez protestov biskupského úradu.

„Tento priestor, ktorý je charakteristickou krajinou dominantou mesta, patril verejnosti po stáročia. Slúžil ľuďom na načerpanie fyzických a duchovných síl, poskytoval im pocit domova, slobody a krásy. Chceme, aby to tak ostalo pre nás a po nás i pre ďalšie generácie.“ Tak sa tvrdí v petícii, ktorou občania mesta chcú uchrániť kalváriu v Banskej Bystrici. Aj moderné mesto a jeho občania totiž potrebujú svoje miesta na zastavenie, stíšenie, zamyslenie, potrebujú zachované miesta nádhornej okolitej prírody a krajiny poskytujúce im pocit harmónie, slobody, útechy, šťastia. Inak nám ostane len hrozba preplnených psychiatrických čakární. Najčastejšími návštevníkmi Banskobystrickej kalvárie sú však dnes snobi na motorových štvorkolkách.

Zastavenie piate: „Pomáha Šimon Cyrenejský. Bola to chvíľa neuveriteľná, úžasná, že jeden prišiel vziať kríž najťažší na svete. Všetci iba pridali a privážili, priťažili.“

■ SVÄTÍ V AZYLE

Vzácné drevené reliéfy a plas-

Arpád Tarnóczy je potomok slovanských vladykov a väzeň komunistického režimu Od šľachtického predikátu k triednemu nepriateľovi

V Innsbrucku si nerobili ťažkú hlavu z toho, že privítali delegáciu zahraničného výboru NR SR ako hostí zo Slovinska. Švajčiarski hostitelia so zjavnou hrdosťou oboznamovali návštevníkov spoza železnej opony so slávnymi osobnosťami svojej krajiny. Ich portréty boli namaľované na strope miestneho parlamentu. „Ten pán v rúchu cirkevného hodnostára je kardinál Tarnóczy,“ zaznelo a vzápätí môj vtedajší kolega Arpád Tarnóczy ticho poznamenal: „To bol môj predok.“ Razom sa k nemu obrátili všetky zraky a naša delegácia začala domácich veľmi, veľmi zaujímať...

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: Ladislav LESAY

● **Váš rodokmeň siaha až do deviateho storočia. Viete o niekom podobnom na Slovensku?**

Nie. O uhorskej šľachte ani nespomínajú záznamy pred rokom 1000. Robili ich však írski mníši a mne sa podarilo získať dokumenty o mojom rodokmeni z archívu štátnej knižnice v Dubline.

● **Takže vlastnité rodokmeň doložený z Írska?**

Áno, z Írska. Dajaké doklady sa našli aj v Kyjeve, ale neboli úplné. Prvým mojim zapísaným predkom z roku 889 v Kyjeve bol Kopúr, vladyka Ruténov. Tak bol zapísaný. Ruténi sú Rusíni. Pod ním sú ďalšie mená Volubar, Trmác, Golub a iné, čisto slovanské mená, čo znamená, že rod bol pôvodne rusínsky. Po roku 1000 šľachta začala vzájomne spolupracovať a potom už bolo dosť ťažké vypátrať, kto je akej národnosti. Tie rody sa miešali od Pyrenej až po Vladivostok. Také boli pomery. Najstaršia šľachta bola v Rímskej ríši a tam sa prvýkrát začala aj evidovať. Gréci, Heléni boli takí veľkorysí, že im stačilo meno a nepotrebovali nijaké predikáty. Už meno bola váha či už v spoločenskej oblasti alebo v oblasti vedy či umenia. Vieme však, že keď Carihrad k nám vyslal Cyrila a Metoda, išli s poverením, v ktorom už boli titulovaní. Preto vieme o nich, aké mali zaradenie či už na cisárskom dvore alebo v klére.

● **Čo ešte viete o svojich predkoch?**

Môj rodomom celkom pekne prerastá do materiálov, ktoré už sú z európskych zdrojov, teda z Viedne a Budapešti. V rodoch, najmä v uhorskej šľachte, to bývalo tak, že niektorí inklinovali k cisárovi a iní ku kráľovi. Keď Tatári vtrhli do Európy, kráľ Belo IV. sa ich pokúšal zastaviť. Na to potreboval pomoc a, bohužiaľ, uhorská šľachta nebola taká mobilná alebo nemala až takú veľkú chuť bojovať, čo sa nakoniec ukázalo v tureckých aj iných vojnách. Prišiel mu teda na pomoc Rusíni na čele s Vladykom a za odmenu – a vlastne aj za záchranu života – dostal rod Vladyku do léna horný Turiec. Sídlom mal v Jazernici. Túto obec som navštívil, ale niet tam nijakej pamiatky. A jej obyvatelia vôbec nevedia, akú úlohu zohrala počas tatárskeho vpádu. Ruténov, ktorí sa usadili v Jazernici, začali nazývať Jazerníci. V blízkosti sa nachádzala obec Tarnoc a keďže sa tam odohrali dajaké svadby, tak ich synovia prijali meno Tarnoci. Existujú o tom dosť objemné knihy, kde je sedemsto-osemsto mien. Iste rozličného honoru...

● **Mohli by ste konkretizovať?**

V nitrianskom arcibiskupskom archíve je doklad zo začiatku 15. storočia, v ktorom je zmienka o zápise na vysokú školu v Salamanke a znie: „Peter Tarnóczy z Uhier, rodom Slovák.“ Som hrdý, že sme mali aj takých. Ale zase viem aj o iných, ktorí v parlamente rozprávali, že žiadne vyššie učenie netreba, že treba robiť...

● **Čo bolo typické pre šľachtické rody v minulosti?**

Svojho času sa rod zabezpečoval tak, že najstarší syn zostával na majetkoch, ďalší išiel do služieb cisárskeho dvora, ďalší do služieb kléru, do armády, a to všetko samozrejme uberalo z majetku rodu.

● **Prečo?**

Lebo nemohol byť niekto napríklad biskupom, keď do biskupstva nepriniesol peniaze. Ak si dnes pozrieme sakrálnu pamiatku, ale aj obytné biskupské paláce, ľahko si dokážeme predstaviť,

že to veno neboli nejaké drobné peniaze. Povinnosťou šľachty bolo zakladať farnosti. Museli postaviť faru, kostol a je zaujímavé, že už v 13. storočí musela mať fara dve miestnosti pre školu. V jednej sa učili chlapci, v druhej dievčatá. Išlo síce len o základné vzdelanie, ale pre každého dostupné.

● **Vo vašom rodokmeni možno nájsť aj kardinála...**

Aj trinásť biskupov a k tomu niekoľko prelátov a ďalších vysoko postavených cirkevných hodnostárov. Dost veľa učiteľov na vysokých učeniach. Rod sa za tisíc rokov nesmierne rozrástol. Jedným zo salzburských arcibiskupov bol Maximilián von Tarnóczy. Toho ste nakoniec mali možnosť vidieť namaľovaného v innsbruckom parlamente. Keď mi o ňom náš hosť povedal, že proti vôli rímskej kúrie a bavorských kniežat ustanovil prvý stavovský snem v Európe, tak som si pomyslel – určite ho degradovali. No a dozvedel som sa, že ho povýšili na kardinála.

● **Jestvuje ešte dnes nejaké sídlo rodu Tarnóczy?**

Nijaké už neexistuje. Hrad Sivý Kameň je v ruinách, nikto sa oň nestaral a kúrie boli buď čiastočne, alebo úplne využívané na iné ciele. Nádherné talianske fresky v laskárskom kaštieli (dnes súčasť Novák) premaľovali, zriadili tam banické učilište. Potom tam mala armáda nejaké sklady so zbraňami, teda sa to devastovalo...

● **Matka vášho otca taktiež pochádzala zo známeho šľachtického rodu Motešických.**

To bola Pribinova šľachta, kam ešte patrili rody Diviackovcov a Podmanických a tie obsadili Hornú Nitru. Do šľachtického stavu sa dostali ako slobodní občania slúžiaci v armáde a v klére v 14. storočí. Rod Motešických bol čisto slovanský, možno slovenský, lebo pochádzal od Mojtyňa. A zrazu bol Mojtyň. V histórii sa stávalo, že pisár písal foneticky, veď akej gramatike sa mal prispôbovať? V našich končinách sa najprv latinizovalo, potom maďarizovalo, a to pôvodné meno Tarnovský dostalo podobu Tarnóczy.

● **Na Slovensku jestvuje Aristokratické združenie Slovenska. Ste jeho členom?**

Nie, nie som. Mal som niekoľko ponúk, ale nikdy to nebolo celkom jasné a najmä nebol mi jasný cieľ, prečo sa chce spolok združovať.

● **Mohlo by to byť celkom logické, že aristokratické rodiny by chceli spolupracovať. Na čele AZS je knieža Juraj Radziwiłł Anoskin.**

Čakal som, že to meno vyslovíte. Nemám preukázané, že je to tak. To meno mi je známe, ale nič viac.

● **Ani to, že je knieža?**

To neviem, ale určite existuje literatúra, kde je to napísané. Ja mám almanach šľachtických rodov celej Európy, kde je zapísaných 80 000 mien. Tvori ho šesť zväzkov, pritom jedna kniha má hmotnosť 12 kilogramov. Viem o šľachticoch na Slovensku, ktorí sú preukázateľne potomkami šľachtických rodov, a tí sú v Ráde maltézskeho rytierov. Samozrejme, že aj ja som jeho členom.

● **Do šľachtického stavu sa možno dostať aj v súčasnosti. Nie však u nás.**

A je to veľká škoda. Mal som česť byť na dvore Spojeného kráľovstva v Londýne a vidieť ľudí z občianskeho ži-

vota, ktorých povyšovali do šľachtického stavu. Mne je veľmi sympatické, že adepti musia dokázať výnimočnosť vo svojom odbore, ale aj to, že sú šľachticmi so všetkým, čo od slova šľachetný pochádza.

● **Po nástupe komunistov k moci vám určite dali najavo, že ste triedny nepriateľ. Ako?**

No jednoducho. Ku kaštieľu pristavili voz z nášho majera, každému prikázali vziať si batožinu, maximálne 25-kilogramovú, a zobrali nás do tábora, kde bol židovský koncentrák. Strelol som tam svoju učiteľku klavíra, aj našu vychovávateľku. Bolo to v roku 1945. Prišla partizánska jednotka z Hornej Nitry, zložená z Hagaru, Mišejeho a ďalšieho Hagaru, a povedali, že odteraz budeme slúžiť tým, čo slúžili nám. Kaštieľ, vlastne štyri kaštiele v Novákoch, vyrabovali. Zničili aj knižnice v Podhradí, obsahujúce ešte folianty na pergamente. Takže asi sme ublížili histórii a historickej vede ako takej, ale aj národu. V táboch sme neboli dlho – dva, možno tri mesiace, a potom nás umiestnili do domu, kde predtým býval náš vrchný lesný inžinier.

● **Ako sa rodina vyrovnala s novou situáciou?**

Moja matka bola vdova. V roku 1937 som stratil otecka pri autohavárii, zostali sme traja nezaopatrení súrodenci. Najmladší brat sa narodil dva mesiace po smrti otca. Mala to dosť zložité. Vydala sa, stratila vdovské právo, čo nám značne skomplikovalo život. Prišla o všetok majetok úradne prevedený na ňu kvôli deťom, o všetko prišla...

● **Ako mládenca vás väznili v pražskej Ruzyni. Prečo, len preto, že ste pochádzali zo šľachtického rodu?**

Nielen preto, ale bol to dosť vážny dôvod, prečo ma príkladne potrestať alebo dať do autu. Veď už faktom narodenia som sa z hľadiska marxizmu-leninizmu stal triednym nepriateľom. To sa nedalo odškriepiť, aj keď som si uvádzal roľnícky pôvod. A nebola to nepravda, veď moji predkovia sa živilí poľnohospodárstvom. Ale to aj Andrassy si napísal, že bol roľník, a nepochodil. Pomery doma sa veľmi skomplikovali. Stratili sme všetko, moja matka nemala odkiaľ dostávať nejakú podporu, stará matka takisto nie. Všetko nám zobrali, ale chodili nám účty z Madagaskaru za rumelkové bane, zo Slovinska za kaštieľ pri mori. Už pred voľbami v roku

1946 som roznášal plagáty s textom Smrť komunizmu!, vianočné posolstvo a podobne. Založili sme aj protištátnu skupinu, vtedy sa to nosilo. Buď boli partizáni, alebo živly. Situácia v tej časti Slovenska (Nováky) sa vyvíjala trochu inak, ako povedzme v Bratislave. V Bratislave do roku 1948 ešte existovala Demokratická strana a ešte niekto mohol aj niečo iné povedať, ale u nás prevzala partizánska brigáda všetku moc a hneď sa začalo s konfiškáciami majetkov. Či už cirkevných alebo šľachtických. Ľud mal veľkú radosť, lebo boli rozparcelované a pridelované role. A potom som tých istých videl s vidlami a so sekerami, keď im ich brali do družstev. Bola to situácia plná napätia a ja som v tom čase dostával dobré rady od kadekoho, že by som tu nemal zostať, že by sme mali ujsť. Viete si predstaviť trinásťročného chlapca, ktorý sa má rozhodnúť, že si dá do rucksaku pečeň doma upečeného chleba, modlitebnú knižku a odíde do sveta? Ja som to urobil.

● **V ktorom roku?**

V roku 1950. A skončil som na hraniciach. Na zápätí mám také jazvičky po cvičenom psíkovi. Chcel som ujsť so starším bratom a s tromi kamarátmi. Neskôr sme sa dozvedeli, že ten, čo nás viedol, bol Nemec zo STASI...

● **A kde to bolo?**

Na česko-nemeckých hraniciach v úseku Teplice – Šanov, lebo sme chceli ísť cez Berlín. Boli sme prví zatknutí aj prvý súd sme tam absolvovali. Neskôr rozsudok dva razy opravovali, pretože mi nemohli dať osem rokov, keďže som nemal ani štrnásť rokov.

● **Uväznili aj brata?**

Áno, bol o dva roky starší, tak ten už bol „veľký zločinec“ odsúdený krajským súdom v Ústí nad Labem. Väzenie bola svojím spôsobom aj vysoká škola. Najmä obdobie na samotke pred súdom bolo veľmi ťažké. Ale to som ešte nevedel, čo ma čaká, keď ma druhýkrát zavrú.

● **Takže vás prepustili?**

Keď Gottwald zomrel, bola amnestia. Vrátil som sa do Novák a keďže nikto sa so mnou nerozprával, lebo som bol basista, zostali mi len kamaráti z mojej bývalej protištátnej skupiny. Kým som bol vo väzení, oni vyvíjali také drobné činnosti, zvonili, keď brali sestričky a kňazov, rozná-

Arpád TARNÓCZY (11. 4. 1936) je potomok starého šľachtického rodu. Po nástupe komunistického režimu putoval za mreže, neskôr sa mohol zamestnať len ako pomocný robotník. Šport sa mu stal útočiskom. Vracal mu jeho ľudskú dôstojnosť. Vypracoval sa na trénera vodného póla, skončil priemyslovku, po roku 1989 bol prednostom okresného úradu v Prievidzi, poslancom slovenského parlamentu, veľvyslancom v Maďarsku a v súčasnosti zastáva funkciu predsedu občianskeho združenia Politických väzňov Zväzu protikomunistického odboja. Národná rada Slovenskej republiky v roku 1996 prijala návrh jeho zákona o nemorálnosti a protiprávnosti komunistického systému.

šali letáky proti komunistickej strane, vianočné posolstvo Slovákom a kresťanom a podobne. Keď som sa vrátil, samozrejme, že som sa zapojil. Mali sme jedného spolužiaka, ktorý nás raz pred polnocou zbadať rozhodovať letáky. Bol synom mäsiara, udal nás otcovi a ten policajtom. Na Božie narodenie pri obede zaklopali dvaja páni v civile a jeden policajt v uniforme povedal: – Arpád Tarnóczy. Nedojedol som. Ešte som sa opýtal, že mám na popoludnie lístok do kina, či sa vrátim...

● **A ako to dopadlo?**

Zažil som tú najhoršiu vyšetrovaciu väzbu, akú som si vedel predstaviť podľa filmov o gestape. V Nitre na Krajskom veliteľstve Štátnej bezpečnosti bol náčelníkom bývalý športovec pán Filan, otec Borisa Filana. Videl som ho len raz v živote, ale tá organizácia používala metódy... Tri mesiace ma trebárs nechali v tej istej bielizni, v tých istých šatoch a keďže bola zima, tak som v tom aj spal. Začalo sa to šatovými, potom vlasovými všími, blchami, ploščicami, to všetko bola súčasť zábavy našich „referentov“. Tak sme volali vyšetrovateľov ŠtB. No a samozrejme k tomu fyzické týranie, keď vás jeden bil a druhý jedným prstom ťukal do starej underwoodky (pisací stroj), tak to trvalo poriadne dlho. Vrcholilo to tým, že nám prikázali biť sa medzi sebou a keď sme si silno nevypáliili, oni to napravili...

● **Odsúdili vás?**

Áno, chlapci z mojej skupiny dostali po tri-štyri roky. Ja som mal veľké šťastie. Všetky skutky, ku ktorým od nás získali priznanie, sa diali v čase, keď ja som bol v Česku v base. Vypuklo to na Štátnom súde v Bratislave a mňa z toho súdu poslali domov. Nemohol som tomu ani veriť. Bál som sa, že ma pustili len preto, aby ma na úteku zastrelili. Taká bola vtedy doba. Prišiel za mnou dokonca jeden z tých bývalých vyšetrovateľov, ktorý bol zo susednej dediny z Malej Lehoty, a išiel so mnou. Dokonca mi kúpil aj cestovný lístok. Vystúpili sme v Novákoch na stanici a keďže bola práve Veľká noc, išla procesia okolo kostola. Zarádilo som sa do zadného radu, ale môjho sprievodcu som viac nevidel. Na súde mi nedali nijaký papier, tak som nevedel, či som naozaj slobodný. Iba zápisy z ŠtB v Ústave pamäti národa svedčia o mojom internovaní.

Priravnávajú navrátenie Fabergého klenotov k vyhranej vojne Sto miliónov dolárov za deväť vajičok

Dušan D. KERNÝ - Foto: archív SNN

Vo Veľkonočnú nedeľu pätásteho apríla sa ozve v moskovskom Chráme Spasiteľa z úst patriarchu Kyrila zvolanie: *Christos voskresel!* Z tisícov hrdiel zaznie opakované odpoved: *Vo istinu voskresel!* Takto to bude vo všetkých pravoslávnych chrámoch v Rusku a za jeho hranicami. Takto sa budú zdraviť ľudia pri stretnutí, tieto slová zaznejú pri telefonických rozhovoroch.

Hoci pôst dodržiavajú iba mizivé dve percentá ruských veriacich, symbolika Veľkej noci prehovorí ku obrovskému množstvu aj inak vo viere vlašného obyvateľstva. Moderná doba samozrejme ovládla aj ruské supermarkety. Ale predsa len, práve tak ako tu u nás vidíme najmä na východnom Slovensku, kde je silná a zachovaná tradícia gréckokatolíkov, tisíce a tisíce ľudí sa zhromažďujú pred chrámami. Dlhé rady ruských veriacich sa tiahnu, aby im kňaz posvätil jedlá, predovšetkým typický kulič, paschu a vajička.

■ POSVÄTENÝ CHLIEB

Supermarkety, aby vyhovelí náštvenníkom, majú osobitné ozdoby, ktorý bábuška posvätil kulič – bábovkový chlieb, ktorý je u nich v predaji. Nesvätený sa neráta. Samozrejme, tento zvyk je najsilnejší priamo v kláštoroch – tu sa predáva kláštorový chlieb. Kláštorový kulič, upečený priamo na posvätných miestach, sa ráta najväčšími. Sila tradície je taká mocná, že aj v priestranstve dvora pred katolíckym chrámom – katedrálou v Moskve, ktorú sa podarilo obnoviť a oživiť po desaťročiach, čo tu bola fabrika vlastne len nedávno, sa predáva chlieb, kostolný chlieb a pečivo. Teda od ľudí z chrámu pečeny...

■ PASCHA A NAŠINEC

Na našina veľkonočná tradícia v Rusku aj po rokoch pobytu pôsobí silne. Nielen pre masovosť. Nielen pre to, že sa striehne, v ktorom chráme je na pobožnosti Medvedev a Putin a s kým? Ale najmä pre účasť na pobožnosti a na hromadnom zvolaní – odpovedi kňazovi – *Vo istinu voskresel!* Kristus naozaj vstal z mŕtvych!

Tisíce stoja v ruskom chráme, ktorý vyrástol z ruín, tisíce hrdiel akoby elektrizuje odpoved na zvolanie Kyrila, patriarchu moskovského i seja Rusi Kristus voskresel! a znovu a znovu odpovedajú *Vo istinu voskresel!* Naozaj vstal z mŕtvych!

Vzkriesenie! To hlavné nielen v kresťanských náboženstvách, ale aj v ľudskom živote, obnova, nádej, viera v zmysel života. Je to jeden z najkrajších kresťanských rituálov, ktorý možno prežiť o to väčšími, že sa odohráva napríklad v moskovskom Chráme Krista Spasiteľa. Pôsobivý je však aj v inde v Rusku na pamätných miestach. Zúčastňujete sa nielen pobožnosti, ale aj na nezlomnej nádeji, ktorú tento obrad dáva. Pravda o to väčšími, že je to práve v Rusku, krajine, kde po celé epochy ľudský život znamenal tak málo. Chrám postavený na pamäť, večnujú pamäť tým, ktorí bojovali v skutočnej vlasteneckej vojne v roku 1812, dal Stalin vyhodit' v rámci ateistickej kampane do vzduchu. Zriadili tam kúpalsko. Dnešný chrám je len vlastne nedávno postavená kópia. Je to zároveň príbeh tisícov chrámov po celom dnešnom Rusku, jeden z tých ešte stále málo príbehov, ktorý sa skončil znovu postavením....

■ SYMBOLY DEJÍN

Sila Svätej Paschy preniká na niekoľko dní či týždňov do bežného, každodenného života. Ale je aj nedeľiteľnou súčasťou neopakovanosti ruských dejín. Nikde inde sa v súvislosti so symbolmi Veľkej noci neodohrala taká dráma ako tu. Nikde inde príbeh jedného zo symbolov Veľkej

noci – vajička – nemožno pochopiť bez toho, aby človek aspoň trochu nevnímal ruské dejiny. Napokon pre našinca je aj ťažko pochopiť, ako sa z frivolnosti nesmierne bohatých ľudí stal vlastenecký symbol.

Na konci devätnásteho storočia sa ruský cár rozhodol, že tradičný veľkonočný, paschalný, podarúnek nechá vyhotoviť klenotníkovi. Tradíciu obdarovať sa premenili posledni dvaja ruskí cári na dejiny – matke či žene darovali vajička – klenoty vyhotovené z veľkého množstva drahých kovov a kameňov, ktorými Rusko vždy prekyovalo. A nielen to, klenotník Fabergé si mohol udržať zákazku len vtedy, ak každý rok vymyslel niečo nové. Kto by nepoznal dnešnú obdobu čokoládových vajičok so skladacou hračkou alebo postavičkou vo vnútri a to, ako si už celé desaťročia udržali popularitu, ba priam sa stali nevyhnutnosťou. A ruská cárska rodina ich mala každý rok zo zlata a z diamantov. Vnútrojšok skrýval napríklad miniatúrny zlatý koč, presnú zmenšeninu toho kočára, ktorý v pôvodnej veľkosti stál v cárskej stajni. Landyši – konvalinky – sa menuje iné slávne veľkonočné vajičko. Je posiate bielymi kvetmi z perál. Má diamantovú korunku a stojí na štyroch zlatých nožičkách s perlami. Podobnými kúzlami, skrytými vo vnútri vajičok, ohromuje Fabergého Kukučino vajce či Slepacie vajce.

■ TISÍCKY REPLÍK

Tisíce a tisíce napodobenín z najrozličnejších materiálov, vrátane drahých kovov a kameňov, môžete dnes nájsť kde kade po Rusku a všade vo svete, kde Rusi žijú. Stala sa z toho obrovská tradícia. Predsa však pôvodné veľkonočné vajička – podarúčky cára rodine – sú azda najznámejším symbolom neveriteľnej klenotníckej schopnosti, keď bolo treba vyhovieť záľubám monarchu vládnuceho osmine zemskeho povrchu, veľkému ruskému impériu.

Potiaľto by to bol zaujímavý, farbotlačový príbeh. Lenže rodina, ktorá sa z nich tak tešila, radovala – a tak ohromovala svojím rozmarom celé okolie – skončila tragicky, postrieľaná v pivnici domu v sibírskom Jekaterinburgu. Tam ju internovala po boľševickom prevrate, ako sa dnes v Rusku hovorí oficiálne niekdajšej Veľkej októbrovej revolúcii, boľševická moc. Cár, cárovná, ich syn a štyri dcéry zmasakrované, postrieľané boľševikmi uprostred noci. Dodnes je to predmetom neutichajúceho záujmu historikov a verejnosti. Ruská pravoslávna cirkev kanonizovala ako svätých cára a jeho rodinu a ešte v roku 2000 a na 85. výročie a nad miestom vyvraždenia postavila chrám.

■ ZO ŽIVÝCH DEJÍN

Tento príbeh je zo živých ruských dejín – vlastne nikto z Rusov nechce, aby sa dejiny, najmä dejiny revolúcie, opakovali. Preto dokonca aj teraz, počas najväčších, masových demonštrácií predstavitelia opozície neprestávajú zdôrazňovať „nechceme revolúciu, sme za reformy a rozhodne nie za revolúciu“.

Ako to súvisí s Veľkou nocou? Boľševická moc nielen likvidovala chrámy, ale rozpredávala v tvrdej devízovej núdzi, čo sa len dalo. Až teraz, a aj to nie v úplnosti, sa priznáva rozsah toho všetkého vzácného, čo z Ruska putovalo za zlomok ceny za hranice. A medzi nimi aj časť veľkonočných vajičok cárskej rodiny Romanovcov. Deväť z nich, prv ako sa dostali na dražbu v newyorskej Shotéby's, kúpil ruský miliardár Viktor Vekselberg. Za vyše sto miliónov dolárov. Založil fond Vážba čias a po konzultáciách s ruskou pravoslávnuou cirkvou a s jej súhlasom ucelenú kolekciu, ktorá bola na predaj, kúpil. Vlastnila ju americká rodina Forbes, tá rodina, ktorá vydáva známy časopis. Vekselberg sa s ňou dohodol: „Ide najmä o veľkonočné vajička, ale zároveň ide o obnovu kultúrnych a historických cenností, o ktoré sme v minulosti prišli. Kultúra a dejiny sú tým základom, z ktorého sa sýti naša duša a naša nádej. Keď sa to všetko naučíme chápať a cenit' si, potom sa iste budeme inak správať voči sebe navzájom, k sebe samému a k našej vlasti,“ zdôvodnil kúpu ruský miliardár. Urobil všetko, aby tým odbil tvrdenia, že sa vykupuje pred vládnucou mocou a pred tým, že napodobňuje iného miliardára, ktorý si kúpil anglický futbalový klub Chelsea.

■ KLENOTY KREMLA

Kto mal možnosť vidieť výstavku veľkonočných vajičok cárskej rodiny priamo v moskovskom Kremli, nemôže zabudnúť. A nezabudne aj na to, že na senzačnej výstave navrátených cárske podarúnkov má zásluhu aj dcéra prvého kozmonauta na svete, dcéra Jurija Gagarina, dnes riaditeľka kremlských múzeí. Doktorka Gagarina, historička umenia, urobila všetko pre to, aby zmobilizovala, koho len mohla, len nech sa cennosti nedostanú na dražbu. Po takmer pol storočí sa vrátili naspäť do Ruska.

Cudzincovi azda všetko napovie emocionálne poďakovanie riaditeľa inej svetovej ruskej ustanovizne – petrohradskej Ermitáže – Piotrovského: „Veľavážení Viktor Felixovič Vekselberg zdvihol Rusko z kolien – navrátenie kolekcie takých symbolických predmetov, ako sú veľkonočné, paschalné, vajička zvyšuje prestíž našej vlasti v očiach sveta, ale najmä v našich vlastných očiach väčšími než čokoľvek iné – je to ako vyhrať vojnu.“

Zmeny po roku 1989 odstránili nielen prežitý komunistický režim, ale rozkolísali či spochybnili mnohé dovtedajšie pravdy a istoty. Žiaľ, ani po vyše dvadsiatich rokoch od tohto historického medzníka nedošlo k hodnotovému konsolidovaniu slovenskej spoločnosti. Je len slabou útechou, že v rovnakej situácii sú aj Česi, Maďari alebo Poliaci.

V hlavách väčšiny obyvateľov sa vytvorila bezhodnotová zmes tradičných kresťanských ideálov, komunistického rovnostárstva a amerických hedonistických, elitárskych predstáv konzumného života bez starosti o zajtrajšok. Najhoršie na tom je, že nikto sa ani nesnaží vytvoriť nový systém všeobecných uznávaných noriem, ktoré by navigovali slovenskú spoločnosť do nejakého riečiska morálneho a primeraného materiálneho napredovania.

Diskriminácia aj z hľadiska rodovej rovnosti Pštosia politika reči nepomáha

Anton HRNKO

■ BAHNO PAKULTÚRY

Systém spoločenskej „zábavy“, „masovej kultúry“, lepšie povedané pakultúry, v mnohom pripomína posledné roky Rímskeho impéria, v ktorom sa pod heslom *Carpe diem!* zabúdalo nielen na pozajtra, ale už aj na zajtra. Ako sa to skončilo, dá sa nájsť aj v najhoršej učebnici dejepisu pre základné školy.

Jednou z oblastí, v ktorej došlo k neuveriteľnému rozkolísaniu všetkých noriem, je spisovný jazyk. Uváživý človek musí žasnúť, ako suverénne redaktori všetkých médií šliapu po všetkých zaužívaných normách slovenského jazyka a svoju nekultúru dennodenne vnášajú do našich domácností. Ako fanúšik slovenského športu sa od redaktorov pravidelne dozvedám, že onen slovenský športovec získal druhé víťazstvo v rade, ďalší bol zase tretikrát druhý a opäť v rade. Pri tejto informácii mi vždy však chýba jej úplnosť! Keď tú medailu získal, bol v druhom, treťom alebo nebudaj v štvrtom rade? A prečo, keď tú medailu získaval nebol v zástupe? To je pre mňa dodnes záhada! Veď predsa – ako som sa ja učil slovenčinu – v rade (v zástupe) sa stojí, ale keď sa niečo viackrát dostáva (získava), tak sa to deje v poradí, za sebou atď. Poradí to niekto našim športovým redaktorom? Kde je jazykovedný ústav SAV, ktorý sa (ešte stále) hrdí čestným menom Ľudovíta Štúra.

■ OBCHÁDZANIE PRAVIDIEL

Ďalšou do neba bijúcou jazykovou anomáliou je používanie prechýľovania, resp. skloňovania ženských vlastných mien. Slovenky do roku 1918 v úradných dokumentoch nepoužívali nijaké prechýľovanie. To však neznamenalo, že sa ich priezviská v živej reči nesklonovali. Len to skloňovanie nebolo jednotné. Niekde sa používala prípona -ka, niekde prípona -ová. Ani dnes by v princípe v úradných dokumentoch nemuselo byť prechýľovanie. Pamätám sa, že v sobášnom liste mám napísané, že manželka (to akože ja a moja manželka) sa dohodli na používaní spoločného mena „Hrnko“. Nikde nie je napísané, že Hrnko/Hrnková. To len ďalšia matričná prax je taká.

Úplne iná situácia však nastáva, keď sa takéto meno dostáva do živej reči. Naša slovenská reč je flexívna, preto by mala podstatné mená (aj vlastné), prídavné mená, zámená i číslovky skloňovať. Dostávame sa do paradoxnej situácie, že dokonca v jednej vete hlásateľ suverénne skloňuje slovenské priezviská, všetky cudzie priezviská mužského rodu a niektoré cudzie ženské priezviská, ale niektoré cudzie ženské priezviská ponecháva strnulé, v prvom páde bez prechýľovania. To predsa nemá logiku. Ako môže niekto vypustiť z úst vetu, že americká ministerka zahraničných vecí H. Clintonová prijala slovenskú poslankyňu Edit Pfuntner. V živej reči sa majú predsa všetky mená, ak nie sú vyslovene gramaticky nesklonné, podraďovať slovenskej syntaxi. Len tak môže byť reč plynulá a správna. Slovenský jazykový prejav nemôže „udierať pšťou do oka“. Kde je jazykovedný ústav? Prečo nevydá záväzné usmernenie v duchu platných Pravidiel slovenského pravopisu?

■ PRZNIENIE REČI

Pštosia politika jazyku vôbec nepomáha! Alebo je tu jazykovedný ústav len na to, aby sa s pravidelnou periodicitou pokúšal revidovať pravidlo o písaní historických mien zo slovenských dejín v prospech maďarskej transkripcie? A ostatná slovenčina nech sa vyvíja, ako chce, nech je v nej čo najviac nesystémovosti!

A to už nehovorím o niektorých predstaviteľoch vraj slovenských politických strán, ktorým sa zdá przenie maďarského jazyka, ak by mali používať úradné názvy slovenských miest a nie maďarské skomoleniny, ktoré často vznikli až v procese maďarizácie. Keď sa slovenská reč przni, to ich, ale aj niektorých predstaviteľov Jazykovedného ústavu LŠ SAV necháva chladných.

A nakoniec. Čudujem sa aj našim feministkám, prečo pripustia tú neprípustnú „rodovú“ nerovnosť v slovenskom jazyku. Prečo majú byť cudzie mužské priezviská normálne skloňované a ženské majú zostať nesklonné. Veď aj z hľadiska rodovej rovnosti je to neprípustná diskriminácia. Prečo sa má redaktorovi napríklad v STV zadrhávať reč, keď hovorí o nežnejšej časti ľudskej populácie? Skrátka, žiadnej žene nezoberie nič na jej identite, keď sa jej priezvisko v slovenskom jazyku bude podobne ako v prípade mužskej časti populácie skloňovať podľa pravopisu slovenského pravopisu. Nikto jej neprepisuje ani rodný list, ani identitu v pase. To sú veci, ktoré azda v budúcnosti budeme musieť rešpektovať aj u našich žien. Jednoducho koncovku -ová treba brať ako príponu 1. pádu ženských priezvisk v živej slovenskej reči a takéto priezviská normálne skloňovať podľa príslušného vzoru.

Nerešpektovanie zásad vlastného jazyka v tomto prípade pokladám za slovenskú zakomplexovanosť, malosť, poklonkovanie, otrocké podliehanie cudzote, podobne ako anglické názvy obytných blokov a štvrtí v Bratislave. Veď základným princípom demokratizmu vo vzťahu medzi národmi je vzájomný rešpekt jednoty a odlišnosti. Aj cudzinci sa nemôžu hnevať, keď sa ich meno pohybuje v slovenskom jazyku v príslušných gramatických tvaroch ako každé iné meno.

Stupavčan Milan Pikali má dom plný vecí, ktoré pripomínajú našu slávnú históriu

Nestal sa z neho ember, ale súci človek

Text: Ján GREŠ – Foto: autor

Keby ste sa s ním dali do reči, nadobudli by ste dojem, že Milan Pikali je historik. Omyl. Sedemdesiatročný Stupavčan až do dôchodku pracoval v plynárňach, a aj keď plyn bol po celý život jeho chlebíkom, nikdy sa nestal aj jeho láskou. Tou vraj vždy bolo Slovensko. Nikto z neho nevykresával národovca – to prišlo akosi samo a doslova „zhora“, ako on zvykne zdôrazňovať.

svojich domov takmer každodenne. „Stopy po Rimanoch by ste u nás našli naozaj kdekoľvek,“ usmieva sa pán Pikali. „Stojí na nich hádam celé mesto. Hovorí sa o tom, ale už akosi nikto nespomína našu vlastnú minulosť. Akoby sme sa za ňu hanbili!“

Prešedivený sedemdesiatnik už roky buduje rodinný dom. Vďaka tomu sa dôstojné miesto pre svätého Gorazda predsa len našlo. „Keď sme ťahali múry prvého poschodia, nechal som v priečelí urobiť výklenok, do ktorého sa mi neskôr „akurát“ vošla socha slovanského svätca,“ priam rastie od hrdošti. „Jej autorom je profesor Babiak z Nitry a tam mi aj odliali vernú kópiu,“ dodáva.

Či sa niektoré z jeho piatich detí vydá otcovou cestou?

„Bohužiaľ, asi sotva,“ odrazu uprie zrak do zeme. „Najmladšieho Janka som spočiatku brával na matičné zhromaždenia, dokonca aj na súde pri rozvoze mi vytkli, vraj ho vystavujem nebezpečenstvu...“

Chlapca však určite neodradilo to, že na vlastné oči videl, ako policajti bezdôvodne surovo zmlátili príslušníkov Slovenskej pospolitosti. Príčina asi tkvie inde. Jednoducho, v partii rovesníkov, s ktorými sa stretáva, by si pripadal vydedencom. Mladí Stupavčania majú totiž úplne iné záujmy.

Všetkým deťom dal rýdzo slovenské mená, ale kým v sedemdesiatom druhom dosiahol, aby jeho čerstvo narodeného syna v matricke zapísali ako Sama, stálo ho to veľa nervov a únavných vybavovačiek. „V zozname mien mali len Samuela,“ mávne rukou. „Samo je vraj iba obyčajné, domáce oslovenie.“ Zanovitý otec sa však nevzdal – na ceste za svojou pravdou sa roz-

hodol urobiť historickú prednášku o prekvitajúcej ríši dokonca aj v jazykovedcom v ústave Ľudovíta Štúra... Čuduj sa svet, tým dosiahol svoje. Žiadny Samuel! Syn má naozaj v rodnom liste uvedené čierne na bielom a oficiálne: Samo.

■ CHÝBA VÔĽA

Stupavčania, ale nielen oni, poznajú Milana Pikaliho ako neúnavného matičiaru. Nikdy neváha aj celé hodiny prestáť uprostred mesta, ak treba zbierať podpisy pod nejakú petíciu, ktorá sa organizuje za dobrú vec.

„Zima, dažď ani páľava mi neprekážajú,“ krúti hlavou. „Srdce mi však ide puknúť, akí ľahostajní sme k svojim najväčším relikviám. A k svojim veľikánom. Ako len môže komusi skrznúť v hlave, že by sme z centra hlavného mesta mali odstrániť pamätník Štúra?!“

Národné symboly sú mu sväté – stretnete sa s nimi na všetkom, čo kedy vytvoril, čo vzišlo z jeho rúk. Ako sám vraví, nebol by dobrým synom, keby aj na hrob svojej matky nepostavil iný kríž ako ostatní – ten náš s dvoma ramenami.

„Ak chcem, aby v mojich šľapajach išli aj druhí, musím ísť predsa príkladom,“ dodáva. „No zatiaľ ostávajú akýsi osamotený.“

Tuší, prečo je väčšine našichcov slovenskosť cudzia. Preto, aby sme získali samostatnosť, nemuseli sme fakticky ani len prstom pohnúť. História však učí, že najprv treba vôľu, až potom príde vlasť. My vlasť už takmer dve desaťročia máme, no vôľa nám stále akosi chýba. V tom je pes zakopaný!

Matičiar Milan Pikali je nadšenec starých strojov.

Prezident Ivan Gašparovič vyzval poslancov NR SR, aby na obnovu vyhoreného hradu Krásna Hôrka prispeli svojimi predčasnými výplatami. Bolo by to od poslancov pekné gesto a azda by ich aj pohlo k sprísneniu zákonov o protipožiarnej ochrane. V minulom roku zasahovali hasiči len pri požiaroch spôsobených vypaľovaním trávy vyše štyridsiackrát.

To je také nehorázne číslo, že sa rozum zastavuje. Nedá sa ani spriemerovať napríklad cez počet dní v roku, aby nám vyšlo, že je to jedenásť požiarov za deň. Vypaľovanie trávy je totiž sezónna a nie celoročná záležitosť. Pokojne sa mohlo stať, že požiarov bolo aj sto za jeden deň. A to už je pri poddimenzovaní profesionálneho hasičského záchranného zboru taká záťaž, akú by hasiči nezvládali bez pomoci svojich dobrovoľníckych zborov, ktoré kedysi boli v každej slovenskej obci. Nehorázne je, keď sa hasiči s technikou nemôžu k požiaru dostať, lebo majitelia súkromných pozemkov prebagrujú cesty, aby na ich územie nemohli jazdiť autá.

Rozum sa zastavuje!

Už od antiky bolo podpaľáčstvo v každom právnom systéme považované za hrdelný zločin, bolo teda trestané smrťou páchatela. Iste, dnes je právny systém taký humánný, že podpaľáča by nebolo možné popraviť, ani keď spôsobí miliardové škody či upáli zaživa nevinných ľudí, ale pravda je, že aj zdanlivo nevinné vypaľovanie trávy je u nás trestným činom. Nuž, len si práve nespomínam, či za vypaľovanie (nemýliť si s výpalníctvom!) sedí niekto vo väzení... Prípadne, či bol niekto umiestnený do psychiatrickej liečebne, keďže pyromanstvo je vážna deviácia. Jasný, že záhradkár, ktorý je lenivý postarať sa o burinu zo svojej záhrady, preto ju spáli na zlosť susedom a napriek zákazu starostu, nemusí byť zároveň aj pyroman, možno je iba lenivý hulvát. Pyromanmi zväčša nie sú zrejme ani lajdáci, ktorí každoročne podpália či už v prírode alebo priamo v obciach ohorkami z cigariet priestor, v ktorom si predtým vypaľovali zobáky. To sú hlupáci, ktorí okrem svojho zdravia ničia aj svoje okolie. Ale aké označenie, okrem presného stanovenia diagnózy, by si zaslúžil napríklad psychopata, ktorý minulý rok zámerne podpaľoval lesy v okolí Popradu? Za obeť mu padli nielen tisíce stromov, ale aj mnoho kusov lesnej zveri.

Po požiaru na hrade Krásna Hôrka sa miesto katastrofy dá označiť ako strašná hôrka. Príčina požiaru a jeho páchatelov vyšetruje polícia, no akýkoľvek výsledok vyšetrovania už zmení nič na fakte, že jeden z našich najzachovalejších hradov vyhorel. Národná kultúrna pamiatka je zničená! Koľko rokov by museli páchatelia žiť a splácať škody, aby nahradili aspoň časť potrebných financií na obnovu? Koľko peňazí sa podarí získať vo verejných zbierkach, aby sme sa poskladali aspoň čiastočne na obnovu objektu, ktorý ľahol popolom pre zahrávanie sa s ohňom? Dokedy budeme k vypaľovačom benevolentní?

Roman KALISKÝ-HRONSKÝ

Krstné meno mu síce matka vbrala podľa Štefánika, ale vraj iba preto, lebo v tom čase bol generál národnou ikonou. V rodnej Trnávke, chudobnej bratislavskej štvrti, sa vlastníctvo akosi nenosilo, na prahu druhej svetovej vojny mali obyčajní ľudia úplne iné starosti. Napokon, Dorkapl, názov kolónie robotníckych domčekov, už vonkoncom neznel slovensky. Jedno si z detstva predsa len dobre pamätá – keď ho strýko prorocky potľapkal po pleci a povedal: „Milan, z teba raz bude ember.“

■ MOTORKA PO PREZIDENTOVI

„Čosi sa vo mne zlomilo až tej nešťastnej augustovej noci v šesťdesiatom ôsmom, keď mojím rodným mestom hrmeli ruské tanky,“ spomína M. Pikali, ktorý sa napokon usadil v Stupave. „Povedal som si, že predsa len musíme byť čímsi jedineční, keď sa o našu budúcnosť trasie taký kolos.“

Dovtedy poznal len robotu. Jeho chlebíkom bola vždy plynárčina. Prešiel všetkými možnými funkciami a poznal každú rúru či každý ventil na západ od Bratislavy. Až okupácia však spôsobila, že sa čoraz hlbšie začal ponárať do histórie, hltal knižky o slávnych rodákoch. Listoval aj v takých brožúrach, čo už dávno zapadávali prachom. Čoskoro zistil, že okrem kníh ľudia po okolí opatrujú aj mnoho iných vzácných predmetov a artefaktov pripomínajúcich našu slávnú históriu. Viaceré by sme mohli považovať priam za relikvie.

Začal ich nosiť domov, triediť a ukladať. Dnes sú jeho izby doslova zapratané takýmito skvostami – za jeho zbierku by sa nemuselo hanbiť ani menšie múzeum. Obrázky, medaily, zástavy, fotografie významných osôb, mnohé ešte v dobových rámoch...

„Portrét nášho prvého prezidenta Dr. Tisa som našiel celkom náhodou, keď sme odstraňovali poruchu v akejsi škole,“ spomína. „Ležal na pôjde, bol celý zaprášený, privalený obrovskou kopou kadejakých komunistických papalášov.“ Riaditeľ sa vraj úprimne potešil, že ho potichu zbavil vraj kompromitujúceho materiálu.

„Keď som sa s tým obrazom prvý raz objavil na verejnosti, v novinách ma vyhlásili za fašistu,“ hromzí, no popod fúzy sa usmieva. „Prítom tí mladí novinári, ktorí ma obvinili, si nevidia ani na koniec vlastného nosa! Poslušne šíria len to, čo im ktosi nabulikal do hlavy.“

Nik však už nenapísal o jeho unikátnej zbierke starých automobilov a motocyklov, medzi ktorými ako najväčšiu perlu opatruje vyše šesťdesiat rokov starý motocykel Manet.

„Málokto dnes už vie oceniť šikovnosť vtedajších mladých slovenských konštruktérov a robotníkov z povážskobystrických strojárni, ktoré v tom čase skutočne prekvitali,“ oživa zberateľ. „Vedeli ste napríklad, že v jednom valci Maneta sa pohybuje dva piesty naraz? Takéto technické riešenie zostáva dodnes výnimočné hádam aj na celom svete.“

Motocykel, ktorý ako oko v hlave opatruje, je však unikátny ešte aj niečím iným.

„Úspechy povážskobystrických strojárňov klali oči ich českým kolegom, no zároveň konkurentom, a tak sa po vojne rozmáhala snaha udusiť výrobu motocyklov na Považí,“ pokračuje. „Po februári sa teda naši s nádejou obrátili priamo na Klementa Gottwalda...“

Darovali mu novučičký Manet, na ktorý zámerne nevyrazili ani výrobné číslo. Z prezidentových rúk motorka putovala k ďalším majiteľom – tí však museli najprv absolvovať zložitú policajno-úradnícku odyseu, kým sa im podarilo získať výrobné číslo a nakoniec aj oficiálne doklady. Predposledným majiteľom bol akýsi Záhorák – od neho Pikali kúpil Maneta do svojej zbierky.

■ GORAZDA SI NEDÁ

Na okraji Stupavy, v mieste, kde sa Duklianska ulica stretáva s Novou, okolité rodinné domy vytvorili akýsi trojuholník, pripomínajúci malinké námestíčko.

„Napadlo ma pomenovať ho po svätom Gorazdovi,“ vraví Milan Pikali. S nápadom sa obrátil na miestneho predsedu pobočky Matice slovenskej, spolu navštívili aj primátora. Spočiatku všetko nasvedčovalo tomu, že myšlienka padla na úrodnú pôdu, no časom všetci zainteresovaní akoby hľadali cestičky, ako sa pomenovaniu námestíčka vyhnúť. Najväčšou prekážkou vraj bola skutočnosť, že obyvatelia okolitých domov by si museli vybavovať nový občiansky preukaz a ďalšie doklady. A tak sú tu dodnes pôvodné názvy ulíc, ktoré námestíčko vytvárajú.

V týchto končinách vraj kedysi stáli honosné rímske kúpele. Na ich základy či pozostatky múrov narážali Stupavčania pri stavbe

V britskej metropole pri Temži skôr počujete slovanské jazyky ako domácu angličtinu

Zelené parky, pivo a Babylon dýn

Michal BADÍN - Foto: Marián GRUPAČ

Do centra Londýna prichádzame po viac ako dvadsiatich štyroch hodinách cestovania. Nohy strpnuté, chrbát dolámaný od ustavičného sedenia v autobuse. Iba sem-tam prestávka na toalety, cigaretu... Víta nás slnečné počasie, aspoň to je slabou náplasťou na únavu a strastiplný zážitok z celodenného križovania ciest naprieč Európou.

Je niečo po desiatej dopoludnia, všade počuť ruch veľkomesta. Motorky sa prešmykujú pomedzi autá spomalené hustou premávkou. Chodníkmi popred výškové budovy kráča súvislý dav ľudí; zdá sa nám, že väčšinou sú to úradníci ponáhľajúci sa do svojich kancelárií. Koľko okien na tých fascinujúcich mrakodrapoch je, to snáď nevie ani architekt, ktorý ich projektoval. Cez okno autobusu pozeráme hore do výšky s otvorenými ústami od ohromenia.

Bližšie sa do najužšieho centra. Naľavo, v medzere medzi dvoma hotelmi prvýkrát uvidíme Temžu. Poskakuje na nej krížnik Belfast, najťažší britský plávajúci kolos v námorných bojoch druhej svetovej vojny. Teraz múzeum. Napravo od nás, pred akousi cirkevnou školou pofajčievajú študenti v typických ostrovných školských uniformách. Turisti sa túľajú okolo, čakajú na sprievodcov. Neprípadá nám to ako škola, ale tak trochu ako panoptikum... A po ceste nekonečne plynú autobusy – presne také, aké sme videli trebárs aj v Dubline. Lenže sú typicky londýnsky červené. A sú tiež magické – nastúpite v meste, vystúpite v meste. Kedykoľvek a kdekoľvek sa pozriete, všade žije veľkomesto, aj ľudia v ňom.

■ NIELEN FUTBALOVÁ ZELEŇ

Všade je veľa zelene a parkov. Až nám príde trochu čudné, že namiesto nich ešte nestoja nákupné centrá či

negustiózne honosné sídla poisťovcích a iných spoločností, ktorých je v Londýne asi najviac Európe. V jednom z menších parkov zvolíme kratšiu prestávku. Priskacká k nám veвериčka, odvážne zvieratko sa nám obtiera o nohy a žobre o kúsok jedla. Hádzeme jej odrobinu keksu – až potom uprieme zrak na tabuľky rozmiestnené po celom parku: „Nekrmte veвериčky, môžu vás pohryzť a spôsobiť vážne zdravotné problémy!“

Peši sa presúvame ďalej. Pred nami je veľká kovaná brána do ďalšieho parku. Je to ten povestný londýnsky Hyde Park. Pri pohľade na trávniky, obsadené tisíckami ľudí, máme pocit, že v Londýne sa asi nemusí pracovať, veď je niečo po jednej hodine poobede a oni si pokojne vylihujú na ležadlách, čítajú noviny, popíjajú kávu z plastových pohárov a tí odvážni – a zároveň poriadne vytočení z celodenného stresu – ventilujú svoju zlosť na Hyde Park Corner. Sadáme si na lavičku, vyzývame topánky a tento slasťný parkový pokoj aspoň na chvíľu vychutnávame s ostatnými.

Poobedňajší čas ešte musíme naplno využiť. Kupujeme si lístok na autobusovú dopravu a z centra sa odvážame smerom na juh. Zážitok z cestovania tradičným dvojposchodovým autobusom – doubledeckerom – dopĺňa nádherný výhľad na pôvodné staré domy v štvrti Chelsea. Bývanie

tu asi nie je najlacnejšie, a pravdepodobne ani najpokojnejšie. Veď medzi tými domami je ukrytý štadión známeho londýnskeho klubu Chelsea, pri ktorom sa fotografujeme na pamiatku. Ten však veľkosťou a majestátnosťou neznamená takmer nič oproti Emirates Stadium, štadiónu klubu Arsenal, ktorý sme navštívili hneď vzápätí po trištvrte hodine cesty autobusom smerom na sever. Konečne sme však pochopili, čo znamená slovo ostrovný futbal. Darma sa budete pozerat' na prenosy v televízii, dominanciu týchto kolosov musíte jednoducho zažiť.

■ FAJČIARSKA DRAHOTA

Ďalší deň nášho výletu začíname v malom obchodíku s potravinami. Paradoxne, kupujeme si noviny... Ale nedá nám aspoň nespýtať sa na cenu najpredávanejšieho tovaru, len tak na porovnanie. Krájaný chlieb niečo menej ako 4 libry. Škatuľka cigariet stojí 5

až 8 libier. Pivo podľa značky. V priemere 4 libry. To čapované, ostrovné bez peny, ochutnávame v írkej krčme v známej štvrti Soho blízko Piccadilly Circus. Chutí výborne, navyše z okna máme parádny výhľad na náhliacich sa chodcov. Je to príjemný kontrast.

Prechádzame najväčšou obchodnou ulicou v Londýne – na Oxford Street nájdete naozaj všetko – od luxusného oblečenia za horibilné sumy až po drobné suveníry za pár pencí.

„Ľudia sa tu asi zbláznili,“ prita-káme si navzájom. Je piatok poobede, vo veľkej predajni módného šatstva sa nedá slobodne ani len prechádzať, ničo ešte nakupovať. Po krátkej chvíli odchádzame preč – unavení ako po päťhodinovom turistickom výlete. Ulice sú ešte plnšie ako predtým. Všetci sa buď ponáhľajú, alebo len tak posedávajú na okraji chodníka a stoja v ceste ostatným... Bočnými uličkami sa radšej vraciame tam, kde sme oddychovali

včera – do Hyde Parku. Už aj my chlípeme kávu z plastových pohárov.

■ MOTANICA JAZYKOV A RÁS

Prechádzame sa popri Temži, stmieva sa, blíži sa náš odchod späť na Slovensko. Až s nocou začíname úplne rozumieť slovnému spojeniu multikulturálna spoločnosť. Všetko okolo nás je neskutočne preplnené černochoňmi, Indmi, Arabmi, sem-tam sa zjaví aj nejaký domáci... Na Westminster Bridge sledujeme zaujímavé divadlo – možno stovka Albáncov sa snaží vylákať od ľudí peniaze na primitívnu hru. Mnohí sa nechali nachytať, nám len prišlo čudné, kam zmizli všetci tí hudobníci a pouliční umelci, ktorí tú celú noc vyesdávali...

Ľudia akoby mali nepriehľadné kvádre i na hlavách. Nevidia nikoho a nič. Možno preto sme si my, výreční Slováci pripadali trochu divoko.

Celý čas v anglickej metropole sme mali problém počuť ozajstnú britskú angličtinu. Bolo tam azda viac amerických turistov ako domácich a núdza nebola ani o slovanské jazyky. Najmä ruština zaznievala tmeľer na každom rohu, niekoľkokrát sme začuli aj slovenčinu i češtinu.

„Je to tu taký riadne gigantický babylon jazykov,“ hovorí Adam, Slovák, ktorý pracuje v Londýne už štyri roky. Stretli sme ho spolu s jeho priateľkou pri novinovom stánku. Rozprávali sa po slovensky, tak sme ich oslovili. „Dlho tu už asi nepobudneme, roboty je tu už menej ako kedysi. Keď som sem prišiel, mohol som si vyberať, teraz si vyberajú zamestnávateľa. Prednosť dostáva lacná sila z Ázie a afrických krajín,“ dodáva Adam a lúči sa s nami.

Pre nás je to posledný londýnsky zážitok. Keď si však predstavíme národné cestovanie cez polovicu Európy na sedadle autobusu, prvýkrát počas nášho londýnskeho potulovania sa nám zahmlieva pred očami.

Po stopách slovenskej histórie

NÁRODNÁ SLÁVNOSŤ NA DEVÍNE

Liturgia, pochod na bralo, umelecké remeslá, sprítomnenie Štúrovho výstupu, inscenácia.

29. apríla 2012, 10.30

Bratislava, pod hradom Devín

Organizátori: Dom Matice slovenskej Bratislava - Bratislavský samosprávny kraj, Spoluorganizátori: Inštitút vzdelávania MS, n.o. - Gréckokatolícke arcibiskupstvo v Prešove - Miestny úrad MČ Bratislava – Devín - Dedičstvo otcov, o.z., Mediálni partneri: TASR, Digi Slovakia, TV LUX, TV Patriot, Slovenské národné noviny, časopis Slovensko, Nové Noviny CENTRUM, TV Bratislava, extra PLUS, Rádio Lumen, Reklamní partneri: AWF Slovakia, SORTEC, Rapid life

R - 2012015

Sviatok vzkriesenia nášho Spasiteľa prináša ľuďom nádej Magické tajomstvá Veľkej noci

Marek DANKO – Foto: autor

Veľká noc – Pascha – ako najdôležitejší kresťanský sviatok bol významným terčom bývalého režimu. Lenže pokusy premenovať Veľkú noc na Sviatky jari skrachovali podobne ako prednovembrové spoločenské zriadenie. Dnes pod tlakom konzumného spôsobu života a liberalizmu sa veľkonočné sviatky snažia „sprivatizovať“ obchodné reťazce, pričom liberáli programovo popierajúci akúkoľvek tradíciu, a kresťanskú zvlášť, dookola opakujú, že ide o pozostatok predkresťanských, teda pohanských sviatkov jarnej rovnodennosti. Skutočný duchovný rozmer Veľkej noci im ziať uniká.

K jarnej oslave slnovratu, ku vzkrieseniu prírody zo zimného spánku sa viaže mnoho starých zvykov, pochádzajúcich ešte z pohanských čias. V spojení s kresťanstvom získali veľkonočné sviatky náboženský charakter a boli aj sú zasvätené pamiatke umučenia a vzkriesenia Ježiša Krista. Veľkej noci predchádza štyridsaťdňový pôst. Jeho súčasťou je šesť nediel – poslednou je Kvetná nedeľa. Mala by sa však volať Palmová, pretože Ježišovi pri príchode do Jeruzalema mávali nadšené zástupy palmovými ratolesťami a oslavovali ho ako Mesiáša – osloboditeľa židovského národa. U nás palmy nahradili rozkvitnuté vrbové halúzky. Na Kvetnú nedeľu sa bahniatka v kostoloch svätili, ľudia ich strkali na poliach do zeme na ochranu pred krupobitím a doma za obrazy, aby chránili domy pred bleskom.

■ ZELENÝ ŠTVRTOK

V tento deň pri Poslednej večeri Kristus ustanovil sviatosť kňazstva a Oltárnu sviatosť – Eucharistiu. Chlieb premenil na svoje telo a víno na svoju krv, a tak podľa ľudovej tradície je ráno dobré skoro vstať a umyť sa rosou. Vraj sa zabráni lišajom a iným kožným chorobám. V ten deň naposledy zaznejú zvony, ktoré potom zmlknu až do Bielej soboty. Pri

poslednom zvonení vraj treba cinkať peniazmi, aby sa vás držali po celý rok. Namiesto zvonenia sa až do Vzkriesenia ozývajú ráno, na obed a večer rôzne rapkáče a klopačky.

■ VEĽKÝ PIATOK

Tento deň je v katolíckej liturgii dňom smútku. Cirkev prežíva umučenie a smrť Spasiteľa. Ježiš nesúc svoj kríž bol vyvedený von na miesto zvané Lebka, hebrejsky Golgota, kde bol ukrižovaný. Dôkazom účasti na utrpení Ježiša Krista je prísny pôst, ktorý veriaceho očisťoval svojou nepatrnou čiastkou na utrpení Spasiteľa. Aby mal Ježiš v hrobe pokoj, nesmeli sa hýbať s pôdou, pracovať na poli ani v záhrade. Tiež sa podľa ľudovej tradície neprala bielizeň. Gazdiné si dávali pozor, aby nepožičiavali nič z domácnosti, pretože požičanými vecami sa vraj dalo čarovať. Na Veľký piatok sa údajne otvára zem a vydáva poklady.

■ BIELA SOBOTA

V tento deň sa nekonajú až do polnoci nijaké bohoslužby. Telo Ježiša ležalo zabalené v bielej plachte v hrobe, ale jeho duša išla k spravodlivým zosnulým zvestovať, že sú vykúpení. Ľudia čakajú na jeho vzkriesenie a podľa tradície bolo v domácnosti zvykom uhasiť všetky

ohniská. Oheň vzbĺkol v kostoloch až o polnoci zo soboty na nedeľu, keď sa vlastne začínajú sviatky, oslava vzkriesenia a života. Noc Bielej soboty sa nazýva aj Veľká, odkiaľ po-

chádza aj názov sviatku vzkriesenia Pána – Veľká noc. Dospelí a deti sa však už tešili na vyvrcholenie celého sviatku vzkriesenia.

■ VEĽKONOČNÁ NEDEĽA

Týmto dňom sa začína veľkonočné obdobie, ktoré trvá až do Turíc a v ňom si pripomínáme posledné dni pozemského života Ježiša Krista. V tento deň sa svätili baranček a bochník, ale aj vajcia, chlieb a víno. Aj počas najtuhších normalizačných sedemdesiatych rokov na dedinách, ale aj v mestách najmä na východnom Slovensku boli pred kostolmi naukladané dlhé aleje košíkov so sviatočnými dobrotami, ktoré na záver bohoslužby slávnostne posvätil kňaz. Podľa tradície každý, kto prišiel do domácnos-

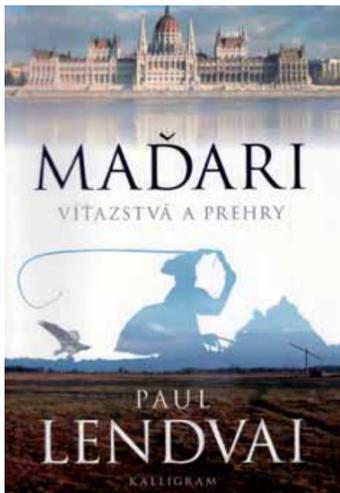
ti, dostal kus svätého chleba a popoludní sa farbili kraslice.

■ VEĽKONOČNÝ PONDELOK

Neviažu sa k nemu nijaké liturgické úkony. Z hľadiska ľudovej tradície je to však najvýznamnejší deň veľkonočných sviatkov. Neodmysliteľne k nemu patrí šibačka a polievačka, pričom sa na Slovensku región od regiónu líši preferencia šibaní či polievania. Najčastejšie sa šibe korbáčmi z vrbového prútia, ktoré je symbolom jarnej prírody. Ich dotyk omladzuje, prináša silu a krásu. Rovnaký účinok sa prisudzuje aj polievaniu vodou. Radosti veľkonočných sviatkov sa obyčajne končili tanečnou zábavou. Po dlhom pôstnom čase tak opäť znela hudba.

Kritická sebareflexia o susedovi

Paul Lendvai: Maďari – víťazstvá a prehry, Kalligram, 2011

Vždy je to osviežujúce, keď o národných dejinách nepíše historik, ale vzdelaný publicista, komentátor či politológ. Práca maďarského emigranta, ktorý dlhé roky žije (od roku 1957) vo viedenskom exile, takéto čítanie poskytuje.

Skutočnosť, že o (maďarských) ná-

rodných dejinách nepíše historik, sa prejavila už v „literárnej“ forme tejto knihy. Autor nás nezahltí množstvom letopočtov ani opisom konkrétnych historických udalostí. Jeho úsilím je skôr esejisticky uchopiť odyseu či sebahľadanie jedného, špecifického a iným nepodobného (nepribuzného) stredoeurópskeho národa. Obzvlášť na tejto knihe oceňujem, že sa Lendvaiovi podarilo vyvarovať mytologizácii niektorých období maďarských

KNIHA TÝŽDŇA

dejin, ba naopak, často je voči väčšinovej historiografickej mytológii kritický.

Dielo s istým nadhľadom mapuje dejiny Maďarov od ich etnogenézy, teda ešte od čias pred príchodom do ich Panónskej vlasti, cez citáty zo stredovekých kroník, ktoré ešte veľmi dlho vykresľovali Maďarov ako divokých asiatických nomádov. Významná časť diela je venovaná vzťahom maďarských magnátov k Habsburgovcom v období stavovských povstaní či vzťahu k tureckému panstvu. Zaujímavé

sú autorove pohľady na proces formovania sa uhorskej gentry, proces vymedzovania sa voči centralizácii ríše od čias Jozefa II. Značnú časť práce autor venuje postupnej emancipácii maďarského elementu voči nemeckému, najmä v 19. storočí, zaoberá sa revolúciou v roku 1848 a nezmieriteľnou a v danej dobe aj nerealistickou koncepciou politiky Lajosa Kossutha, ktorá po svojom krachu (porážka pri Világoši v roku 1849) našla napokon reálny politický výraz až v rakúsko-maďarskom vyrovnaní v roku 1867. Na tomto mieste však treba zdôrazniť, že autor je voči politike násilnej asimilácie nemaďarských národov po vyrovnaní kritický. V mapovaní dejín Maďarska ide až takmer do súčasnosti (končí v roku 2008). Reflektuje tak celé 20. storočie, teda koniec Uhorska, červený teror Bélu Kuna, biely teror, vládu regenta Horthyho, všetky pokusy o revíziu Trianonu, kolaboráciu s fašistickým Talianskom či Nemeckom, cez obdobie stalinskej vlády Mátyása Rákosiho, gulášový komunizmus Jánosa Kádára až po takmer horúcu súčasnosť, teda vládu Ferencu Gyurcsány a Gordona Bajnaia na sklonku prvého decénia 21. storočia.

Lendvayova kniha je zaujímavým a prínosným príspevkom pre reflexiu maďarských dejín a iste stojí za to prečítať si ju.

Roman MICHELKO

MEDAILÓN

Literatúra faktu v dnešných časoch, keď informácie začínajú byť tvrdou menou, prežíva svoj opodstatnený rozkvet. Ak by sme chceli nájsť dôstojnú reprezentáciu autorov tohto žánru na Slovensku, nesmeli by popri menách ako Vojtech Zamarovský či Milan Augustín chýbať meno Milan Vároš. Už vo svojom debute Hitler žije, chyťte ho! (1964) dal slovenskej literárnej scéne jasne najavo, že nastupuje výrazný a erudovaný autor.

Muž so zvedavou dušou

Milan Vároš po absolvovaní Jedenástročnej strednej školy vo svojej rodnej Bytči pracoval rok ako redaktor okresných novín. Neskôr vyštudoval žurnalistiku na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a v rokoch 1960 až 1969 bol redaktorom denníka Smena. Po okupácii Československa bol za svoje postoje proskribovaný a nemohol publikovať. Pracoval ako redaktor vo Vydavateľstve Smena, kde redigoval dobrodružné romány, a po novembri 1989 bol niekoľko rokov šéfredaktorom týždenníka Život.

Debutoval už spomínanou knihou Hitler žije, chyťte ho!, ktorá sa vo svojej dobe stala doslova bestsellerom, no na ďalšie svoje knihy si po sedemdesiatom roku musel počkať až do zmeny režimu. Práve bohatá redakčná prax v akčnom dobrodružnom žánri vytvorila jeho nezameniteľný štýl prítomný v knihách ako Posledný let generála Štefánika (1991), Putovanie za krajanmi (1995), Vraký plný pokladov (2002), Stratené slovenské poklady 1 (2006), Záhady Nesmrteľnej milienky. Beethoven, ženy,

Slovensko (2006) či Stratené slovenské poklady 2 (2007). Najmä v knihách Stratené slovenské poklady sa Milan Vároš odhodlal na detektívnu prácu, aby milovníkom histórie a umenia pútavo vyrozprával príbeh ukradnutých či zašantročených slovenských historických artefaktov neoceniteľnej hodnoty, ktoré bohužiaľ skončili v cudzích, poväčšine maďarských múzeách. Milan Vároš sa v predposledný marcový deň dožil 75 rokov a redakcia SNN mu k jubileu srdečne blahoželá. (mab)

Nové rozprávky (a udania) XIII. - O nešťastnom havranovi

Kde bolelo, tam ešte priložili, žil raz jeden havran. Volal sa Miško a ako každý havran prežil leto spôsobne v lesoch a v zime si naordinoval rezidenčný pobyt v meste. V jeho domovskej uličke bolo niekoľko vari štvorposchodových domov, samoobsluha, čistiareň, lahôdky, krčma, ktorej hovorili Pohostinstvo, a malý parčík, kde Mišo trávil zimné dni. Ak pravda nestriehol pri smetiakoch za lahôdkami na vyhodene ruské, pardon sovietske vajcia, či v okolí Pohostinstva na zvyšky večere, ktorú nejaký štangast nechal pri odchode ako všimné na chodníku pred lokálom.

Jednej pomerne miernej zimy pobadal tento havran Mišo zvýšený ruch vo svojej domovskej ulici. Ľudia chodili voľajako rýchlejšia, vzrušene gestikulovali a chlapi v krčme s rozhorúčenými tvármi nacvičovali štrnganie kľúčmi. Hovorilo sa niečo o tom, že starý režim musí padnúť a všetci sa otvoríme svetu. Mišo nechcel ostať pozadu, a tak najbližšiu zimu letel do sveta. Mal nespornú výhodu, lebo pre havrany Schengenská dohoda platila o pár sto rokov skôr, ako ju európski úradníci vôbec začali vymýšľať. Keď sa po nejakom čase vrátil na rodnú ulicu, nestačil sa čudovať. Niekoľko

domov zmizlo a namiesto nich vyrástli sklenené oceľové kocky s nápismi Business centre a Danubia Development Gate, do ktorých sa náhlili vážne sa tváriaci muži v oblekoch. Žiadnemu z nich nenapadlo ísť mu-

HUMORESKA

latovať do krčmy a prípadne nechať po záverečnej na chodníku obedňajú drôzkovú polievku. Ostatne, krčma zvaná Pohostinstvo už neexistovala a namiesto nej tu stál Bed and Breakfast Restaurant, rovnako nablýskaný ako večne poloprázdný. Ešte aj zo sa-

moobsluhy sa stal Hair salon Jessica a z čistiarne Travel Agency Honolulu. Havran Mišo bol ako ostatne všetky havranovité vtáky mimoriadne inteligentný a reč svojej ulice sa za tie roky naučil dokonale, no teraz si pripadal voľajako stratený. Keď sa aj niečo jedlé občas na ulici vyskytlo, musel si dávať pozor, aby ho nezadlávili autá, ktoré ulicou bzíkali v podstate neustále. Ba čo horšie, ani pri smetných kontajneroch to neboli nerušené hody ako kedysi. Neustále sa tam tmlilili páchnuci bezdomovci a čoraz častejšie aj dôchodcovia s prepadnutými, lačnými tvármi. Nedali po-

koj potvory... Náš Mišo, aby zachytil trendy doby, začal sa učiť anglicky a svoje nostalgické spomienky na staré časy rozprával mladému havranovi, ktorého bohvie prečo volali Onur. Keď trávili noci na parkovisku, na ktoré sa zmenil bývalý parčík, hovoril mu o krčme zvannej Pohostinstvo, o gazdinách, ktoré na balkónoch dôverčivo chladili nedeľnú pečienku a podobné sci-fi. Jednej zimy sa havran Mišo z lesa na svoju ulicu nevrátil. Ani havrany nežijú večne. Jeho nástupca Onur sa však poučil. Okrem angličtiny sa začal zdokonaľovať aj v čínštine. Maroš M. BANČEJ

Knihu treba vrátiť na piedestál ľudskej úcty a všeobecnej pozornosti

Literatúra žije a bude žiť!

Zhovárал sa Milan KENDA

V čase digitálneho ošiaľu a rozmáhajúcej sa bibliofóbie tento nezdravý trend aspoň pribrzdujú knižné veľtrhy. Do akej miery sa im darí vrátiť knihu na piedestál ľudskej úcty a pozornosti? Nachádzajú odozvu a pochopenie? Čo by mali zmeniť, čo posilniť, čoho sa vzdať? Na takéto a podobné otázky odpovedala poetka, prozaička, tvorkyňa detských časopisov Maxík a Zvonček, objaviteľka mladých talentov, riaditeľka vydavateľstva DAXE, podporujúceho vydávanie pôvodných slovenských knižných diel, PhDr. Danuša DRAGULOVÁ-FAKTOROVÁ.

• Navracia knižný veľtrh čitateľov ku knihám? A pomáha získať nových?

Je to najmä sviatok knihy, jej tvorcov, ale aj čitateľov. Tí, ktorí prichádzajú na knižný veľtrh, majú k potlačeným stránkam papiera bezpochyby vzťah. Ide tu skôr o stretnutia vydavateľov a autorov s čitateľmi než o získavanie nových čitateľov, pretože ak niekomu kniha nič nehovorí, tak si vyberie pre svoj voľný čas asi radšej nejakú inú výstavu.

• Nečakajú návštevníci knižných veľtrhov akúsi analógiu k ochutnávke zdarma, teda knihy za symbolické ceny či dokonca bezplatne?

Väčšina vydavateľov tradične predáva na veľtrhu knihy so zľavami. Som presvedčená o tom, že mnohí stáli návštevníci chodia na výstavu aj preto, lebo si chcú kúpiť vybraný titul bez maloobchodného rabatu. A možno práve preto môže byť pri sviatočnej príležitosti tých kníh viac.

• Vaše vydavateľstvo nie je veľké. Môžete rátať s tým, že záujemcovia ocenia vo vašej ponuke a produkcii nadvládu kvality nad kvantitou?

Je veľmi milé, keď sa k nám každý rok vracajú naši „skalní“ čitateľia a dokúpia si tituly za uplynulé ročné obdobie. Malé vydavateľstvá sú zákonite tak trochu v tieni aj na takých podujatiach, ako sú veľtrhy kníh.

• Automaticky sa na takýchto fórach do popredia a výhodných pozícií derú veľké vydavateľstvá s veľkými stánkami a veľkým súborom kníh vo veľkom formáte...

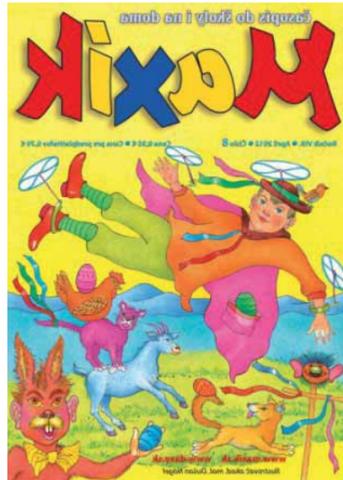
Pravdaže, mohutnosť púta záujem, veď skôr si všimnete záhon tulipánov než jednu fialku v trávke. A čo sa týka umiestnenia stánkov, je logické, že si vyberajú tí, ktorí zaň najviac zaplatia.

• Čo na takýchto akciách predvádajú: listovači či kupujúci?

Určite tí prví, ale nevidím to ako negatívum – veď v prvom rade ide o výstavu a až v druhom o predaj.

• Ktoré vami vydané knihy najviac zapôsobili už pri listovaní a viedli záujemcov k otvoreniu peňaženky – čomu to pripisujete?

Mená našich autorov sa ocitajú nielen v knihách, ale aj

v časopisoch Maxík a Zvonček. Vďaka nim sa dostávajú k čitateľom v relatívne veľkých nákladoch, a teda ich veľmi dobre poznajú. Zo stránok časopisov majú naši čitateľia s autormi veľmi blízky vzťah a časté kontakty. Nečudo, že ich mená radi objavajú aj na tituloch kníh.

• Knižný veľtrh ako trebárs Bibliotéka má veľké ambície, možno až „veľké oči“. Prispieva nejakými výraznými podnetmi do knižnej tvorby?

Je to určitá forma spätnej

väzby. Vydavateľ by však nebol profesionál, ak by bol knižný veľtrh jedinou či podstatnou jej časťou. Cesta kníh k čitateľom je predsa len oveľa rozmanitejšia.

• Ste pravidelná účastníčka takýchto prehliadok, čo vravíte na ich úroveň?

Nepatrím ku skeptikom s kuvičím hlasom vo vzťahu ku knihám. Rozhodne však tým nechcem povedať, že situácia je ľahká, to určite nie! Ale tie zástupy ľudí vo výstavných halách jednoznačne ukazujú, že literatúra žije a bude žiť. Ostatne, aj tie najkrajšie obchody v centre Bratislavy sú práve knižné.

• Čo vás ako poetku, literárnu kritičku, objaviteľku talentov, skúsenú organizátorku edičných podujatí v poslednom čase najviac zaujalo, prípadne prekvapilo?

Keď porovnáme naše knižné podujatia s niektorými zahraničnými knižnými veľtrhmi, je veľmi sympatické, že sa orientujú najmä na čitateľa, jeho zaujatie, oslovenie a jeho komfort. Napríklad na spomínanú Bibliotéku bolo vstupné za jedno euro (či dokonca v predchádzajúcich rokoch zdarma), čo umožnilo prístup naozaj každému, kto chcel prísť. Nebýva zriedkavosťou, že v zahraničí sa vstupné pohybuje aj v niekoľkých desiatkach eur. A to výrazne predurčuje, že takéto knižné podujatia sú viac-menej pre vydavateľov, tlačiarov, grafikov a ďalších biznismenov v knižnom priemysle, ktorí sem prichádzajú uzatvárať kontrakty, predávať či kupovať licencie, a teda najmä obchodovať.

Zhovárал sa Milan KENDA

Víno ako sen...

Veľká noc je povznášajúcim sviatkom ducha, s ktorým sa spája konzumácia gastronomických špeciálov, a samozrejme aj dobré víno. A práve slovenské vína v dobrom zaskočili Rusov a očarovali Čiňanov. Slovenskí vinári vyrazili na Východ. Sladké a polosladké sorty z Vinárskych závodov v Topoľčiankach vzbudili záujem v krajinách, kde o slovenských vínach doposiaľ nechyrovali.

Čisto slovenský podnik založili pred takmer dvadsiatimi rokmi štyria muži. Dnes ho pokojne možno označiť za rodinný, keďže štyria synovia majiteľov pokračujú vo firme ponúkajúcej víno pod ochrannou značkou Château Topoľčianky. Ročne vyrobí päť miliónov litrov vína. Okrem piatich percent sa všetko predávalo u nás. Vlahjšia úroda priniesla nádherné, zdravé a sladké hrozno. Priam volalo, aby víno z neho ochutnali nielen na Slovensku. Že vinárska predtucha nesklamala, dokumentuje päť medaili za vína z ročníka 2011 z medzinárodných súťaží a výstav Chisinau Wines & Spirits Contest v Moldavsku a Prodepo 2012 v Moskve. Bodovalo najmä víno z rýdzo slovenskej odrody – dvojnásobne zlatá Pálava, bobulový výber. Zo Slovenska boli v Moskve aj v Kišiňove jediní a vzbudili pozornosť ruských a moldavských importérov, ktorí dovážajú víno pre hotely, reštaurácie a špičkový catering.

Ďalším zo synov majiteľov Vinárskych závodov je Samuel Waldner. Bol na najvýznamnejšej a najväčšej výstave v Ázii Hong Kong International Wine & Spirits Competition, kde sa zišiel každý, čo na tomto obrovskom trhu niečo znamená. Topoľčianky mali na špičkovom veľtrhu samostatnú expozíciu. Čína je najväčším svetovým odberateľom vína so strediskom práve v Hongkongu. Aj svetoznámi francúzski výrobcovia drahých vín tam prichádzajú s pokorou. Kým sladké a polosladké vína Rusi obdivovali, Čiňanov až začarovala topoľčianska ľadová Frankovka modrá. Ľadová preto, lebo hrozno sa zberá po poriadnych mrazoch, keď sa cukor v bobulkách zmení na kryštáliky. Očarovanie frankovkou podľa S. Waldnera možno hľadať v tom, že Ázijčania majú posunutú chuť zo štiplavej stravy. Víno musí byť intenzívne, aby ich zaujalo a cítili ho. Do ich chuti sa preto trafili sladkými vínami. Dokážu ich vyprodukovať vo vysokej kvalite za rozumnú cenu. V posledný deň výstavy sa víno predávalo a slovičko „ice wine“, teda ľadové víno, pôsobilo na Čiňanov doslova magicky. V Hongkongu už majú morom viezli tam skúšobnú dodávku štyroch paliet vín pre vinotéky, reštaurácie a vinárne.

(mab)

Považania ohmatávajú korene svojich predkov

Nielen Dubnický nárečový slovník

Hovorová reč sa mení a nárečie sa stráca v čase. Vladimír Košťál Dubnický a Richard Benech to vedia a poznanie ich priviedlo k spolupráci. Prvý z nich sa nielen prizeral premenám času, ale po viac desaťročí trepľivo zbieral a zapisoval si každodennú reč otcov a materí. Druhý pridal nielen entuziazmus mladého človeka, ale prispel aj svojou odbornou erudíciou a poznatkami z vlastného výskumu. Výsledkom ich spolupráce je Dubnický nárečový slovník. Nedávno vyšiel v knižnej podobe a pokrstil ho primátor Jozef Gašparec.

Mohli by sme teda hovoriť o šťastnej konštelácii osobnosti v Dubnici nad Váhom, ale obsah a čaro knižného vydania nárečového slovníka – výsledok je predovšetkým o pripravenosti, odvahe a chuti ukázať verejnosti, že terajšie generácie obyvateľov Dubnice nad Váhom nespádli iba tak „z jahody“ a súčasné premeny mesta majú dávne a aj jedinečné korene. Výrečným dokladom sa stal samotný slovník vo vydavateľskej réžii mesta.

Jadro a podstatnú časť 140-stranovej knižky tvorí – prirodzene – nárečový slovník so stovkami miestnych nárečových slov a slovných spojení, vrátane ich „pretlmočenia“ do súčasnej spisovnej jazykovej podoby. Nárečové slová a slovné spojenia sú prehľadne zoradené podľa abecedného poriadku a natoľko šikovne, že ich nijako nerušia ani zaradené záznamy krátkych poviedok. Tieto príbehy zo života

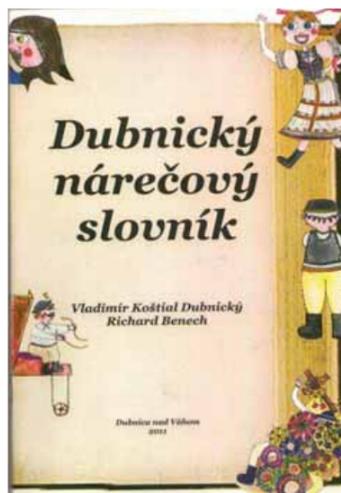
sú podané v autentickom reči najstaršej generácie Dubničianov a zaradené sú do slovníka za každé písmeno abecedy. Obsahová všestrannosť a rozmernosť slovníka podopiera kapitola Krátke prirovnania múdrosti, hlúposti i sprostosti starých Dubničianov. Živosťou a šťavnatým podaním respondentov v čitateľovi umocňujú podnetné zážitky zo slovníka. Kam patrí dubnické nárečie, kde a aké je miesto hovorovej reči Dubničianov, podopiera odborný prínos jazykovej redaktorky a korektorky publikácie Veroniky Cepkovej. Užitočnosť sa dočkal aj výtvarný kumšt ilustrátorky Lívie Lezovej a grafičky Renáty Zuzulovej.

Kolektív autorov a spolupracovníkov slovníka si neurobil hanbu, naopak. Všetci zainteresovaní vzdali hold a spravili česť svojmu Jánovi Baltazárovi Maginovi a všetkým doterajším generáciám Dubničianov. Im, tak isto aj obyvateľom historickej dubnickej farnosti – bývalého Lieskovca, Malého a Veľkého Kolačina a Prílesa. A kolektív autorov i nevymenovaných spolupracovníkov, vrátane Ministerstva kultúry SR, ktoré projekt Dubnického nárečového slovníka finančne podporilo, dobre urobil, pretože tunajšie nárečie bolo vždy v minulosti primerane osobitým medzi trenčianskymi nárečiami. Zvlášť osobitým je z pohľadu historickej vývoja stredovekej obce Dubnica nad Váhom a tiež novšieho i novodobého rozvoja a ekonomicko-sociálnych zmien v tomto meste v období ostatných 70 – 80 rokov. Vari najrýchlejšie v desaťročiach premien pred koncom minulého

storočia doposiaľ stará sa rýchlo zmenila na novú Dubnicu nad Váhom, so štipkou zveličenia akoby na mladšiu, než je jej „dcéra“ – v blízkom susedstve mestského Nová Dubnica. Stará na novú menila sa tak rýchlo, až hrozil zánik historickej pamäti obyvateľov.

Publikácia Dubnický nárečový slovník načierna do vývoja tamjšej hovorovej reči až 150 rokov naspäť. Už preto slovník nemôže byť úplný a ani dokonalejší, no obsahuje aj mnohé tunajšie vplyvy poľnohospodárskej a priemyselnej imigrácie z Kysúc, kopaničiarskeho moravsko-slovenského pomedzia, ba i nemeckých remeselníkov. Preto je dobre a podarilo sa autorom, že aj všetky ostatné sprievodné kapitoly Dubnického nárečového slovníka sú doplnujúco zrozumiteľným a obohacujúco pútavým svedectvom o dubnickej minulosti a súčasnosti. Takto poňatá práca znamená, že autori a spolupracovníci tohto cenného literárneho diela vlastne odkazujú múdrosť: v každom čase je najistejšie stáť obidvomi nohami na zemi a súčasníci majú právo, ba musia vedieť, kde je ich miesto.

Keďže knižný počín tohto typu v Dubnici nad Váhom nebol prvým, je zrejme, že nezostane posledným. Pritakáva tomu jednak nálada účastníkov nedávneho fašiangového „krštenia“, no tiež povzbudivý záujem čitateľov o slovník svojho nárečia. Vecnejšia sa ukazuje byť verejne prejavovaná vôľa tvorcov. V príjemnej atmosfére už zrekonštruovanej časti priestorov dubnického ilesťaziov-

ského kaštieľa ju prejavili nielen oni. Už o deň po starodubnickom „krštení“ knižky v novodubnickom amfiteátri sa prezentovali súbory tamojšej Jednoty dôchodcov s vlastným hudobno-slovným pásmom zvykov a obyčají ich sotva 60-ročného mesta. Chvalabohu, príklon jedných i druhých Dubničianov k živému kultúrnemu záujmu o seba nie je napokon na strednom ľavobrežnom Považí až natoľko výnimočný. Ukazuje sa, akoby sa Považania už nabažili televíznymi celebritami, obnovili tradíciu ochotníckeho divadelníctva (napríklad v Opatovej nad Váhom), čomu zopár minulých desaťročí len málokto veril. A tiež miestopisné autorské samorasty zhora-zdola Považia publicisticky ohmatávajú korene bytia svojich predkov aj z iných pohľadov. To je ale už kapitola o ďalších pohyboch, pričom tie sú rovnako povzbudzujúce, akým je vyššie uvedený dubnický. Fajn, keď jedni inšpirujú ďalších.

Stanislav VANČO

Hľadanie pravdy o ľuďoch a dobe

Reakcie čitateľov Slovenských národných novín

Prezident Jozef Tiso po zatknutí.

AD.: Ešte k Tisovi, SNN 51-52/2011 ■ TISO DETI ZACHRÁNIL

Pán Haščák v SNN 51 – 52/2011 v závere svojho článku píše: „Ak sa mýlim, prosím o prepáčenie.“ Vy to pán Haščák nemáte pomýlené, vy to máte popletené. Ja som bol liečený v Tatrách od 21. 7. 1939 do 7. 7. 1945 a prepustený som bol ešte s celou nohou v sadre. Tiež som začal vo vile Šafárik. Mám kruté spomienky na pobyt v tejto vile. No to nie je podstatné. Preložili ma do liečebne Červený kríž v Novom Smokovci. Nevie, ale asi máte bujnú fantáziu, lebo v tom čase zotavovňa Sibír, ktorá stála vedľa Červeného kríža, bola obsadená nemeckými deťmi z Hitlerjugend. Skadiať ste zobrali, že počas povstania? Veď v roku 1939 povstanie ešte nebolo. Áno, v Červenom kríži boli židovskí lekári, na ktorých mám najlepšie spomienky, pretože ich prístup ku mne mi nahrádzal mojich rodičov. Preto keď ich nemeckí vojaci krutým spôsobom brali preč, bol to pre mňa veľký šok.

Do toho času bol primárom doktor Duhoň, ktorý údajne odišiel do Prešova. Primára začal robiť pán Kardoš, ktorý jedného dňa prišiel s nemeckým esesákom, prechádzali sa medzi deťmi a ja som bol medzi tromi deťmi, na ktoré ukázal prstom, a na druhý deň nás previezli do Dolného Smokovca, kde sa jedine nachádzali operačné sály. Duhoň tam už nebol. Akademik Šiška, ktorý prvý začal robiť transplantácie kostí, odišiel do Vyšných Hágov. Osudný bol pre mňa deň 3. 11. 1943, keď ma operovali. Pri narkóze som upadol do klinickej smrti. Čo som prežil počas klinickej smrti, to vy nikdy nepochopíte. To dokážu pochopiť len ľudia, ktorí ju prežili.

Opisujete, že na prvom poschodí bolo zopár privilegovaných pacientov. Áno, boli to privilegovaní pacienti, ktorí boli po operáciách vykonaných primárom Kardošom a nemeckým lekárom kapitánom Fehlerom. Ležal som tam aj ja, podľa Vás ako privile-

govaný pacient! Ďakujem. Bol tam aj chlapec po operácii, ktorý bol z liečebne Detský raj a volal sa Janko Mlynár. S týmto som udržoval kontakt i v dospelosti. Po operácii tam zomrel aj chlapec z Oravy, ktorý sa volal Kurek. Tu boli privázané deti z rôznych oblastí Slovenska. Deti z liečebne v Dolnom Smokovci neoperovali. Mnohí sa pýtali, prečo to Nemci robia. Vysvetlili to tým, že využívajú skúsenosti akademika Šišku, čo sa týkalo transplantácie kostí, lebo mali veľa ranených vojakov z frontu. Údajne mali záujem zobrať pre nich všetky liečebne v Tatrách. Po čiastočnom zotavení nás z prvého poschodia, podľa Vás privilegovaného, premiestnili do pľúcneho pavilónu na najvyššie poschodie. Nevie, či sa pamätáte na príchod 300 detí z východného Slovenska. Ja si to pamätám.

V článku uvádzate: „Hovorilo sa jeden či dva dni, že aj nás deti Nemci vyvezú, no neodviezli nás.“ Pán Haščák, obaja môžeme ďakovať práve Tisovi, že sme neskončili zaživa spálení v Osvienčime, čo bežne chorí ľudia z transportu išli rovno zaživa do spaľovne. Tú iróniu na Tisa ste si mohli odpustiť. Ako sa dostal do Tatier, to vám neviem dokázať. Môžem Vám však dokázať, že v Tatrách bol. Bolo to približne 5. 1. 1945. Presný dátum si môžete zistiť v archíve Slovenského rozhlasu. Včasné ráno sa prechádzal medzi nami na najvyššom poschodí pľúcneho pavilónu. Tam som ho prvý i posledný raz v živote videl živého a v živote mi ho nikto z pamäti nevymaže. Som ochotný ísť aj na detektor lži, či hovorím pravdu.

V ranných hodinách nás zachraňoval, a aj Vás pán Haščák. Odpoľudnia mal v Tatranskej Lomnici prejav vysielaný i Slovenským rozhlasom, kde verejne vystúpil proti mobilizácii od 16 do 65 rokov. Jeho postoj k vojne vyjadruje aj jeho historický výrok Hitlerovi: „Synov som Vám už dal, ale otcov Vám už nedám.“ V tom čase bolo už povstanie potlačené. Pamätáte

sa na to, pán Haščák? Nemci, aby sa očistili, že prišli potlačiť povstanie, dali Tisovi dve podmienky. Buď pôjde vyznamenať Wehrmacht do Banskej Bystrice, alebo budú zrovnané so zemou Banská Bystrica a Zvolen, tak ako zrovnali Varšavu. Pán Haščák, keby ste boli v jeho koži, ako by ste sa rozhodli? A teraz k tým 800 deťom. V dospelosti sme často s bývalým pacientom z Detského raja debatovali, čo s ďalším životom. Najviac nás trápila otázka, či keď si založíme rodinu, nebudú mať naše deti následky po našom zmrzačení. Spoločne sme boli za primárom Duhoňom a túto otázku sme mu položili. Povedal nám, že u žiadneho z osemsto detí sa to dopisť neprejavilo a že si spokojne môžeme založiť rodiny a mať deti. Že naše poškodenie nemá ani dedičný pôvod. Chvála Bohu, mám dve krásne, už dospelé deti a neprejavilo sa to ani na vnúčatách.

Doktora Tisu som obhajoval i počas socializmu, keď ho ohovárali na schôdzkach. Vždy som verejne vystúpil a prehlásil, že mne a osemsto deťom zachránil životy. O veľa veciach sme vedeli preto, že s nami ležal aj chlapec menom Peniažko. Jeho otec bol veliteľom Hlinkovej gardy v Pezinku a môj krstný otec bol veliteľom gardy v Lendaku, mojej rodnej obci. I keď sa Hitlerovi nesmeli oponovať, i napriek tomu títo zachránili veľa ľudí, nielen židovských občanov. Veľmi ťažký život som prežíval najmä počas kolektivizácie. Môj otec sa s Červenou armádou zúčastnil na bojoch o Berlín. Rusí vojaci ho informovali, ako to bude u nás, pričom zdôrazňovali: „Kolchoz necharašo, Sovchoz necharašo, kak fabrika.“ Preto otec nikdy nechcel vstúpiť do družstva. Doklady, ktoré mal od sovietskych vojakov, aj o mne, nám zobrali údajne na preverenie do Bratislavy. Nikdy sme ich už nevideli, čím sme prišli o tzv. 255. Bolo to pôsobenie Bifaka ako krajského tajomníka KSS na východe. Nezabudnem nikdy na výrok predsedu obecného

úradu Toporčáka vo Vlkovej, ktorý odpovedal otcovi na otázku, čo má dať deťom jesť: „Zober si povraz a choď sa obesiť.“ Takito ľudia naďalej žijú v prepychu. V roku 1969 som prišiel pracovať na stavbu bavnárskeho kombinátu do Levíc. Tu som zistil, že Kardoš je detským primárom v Leviciach. Pamätám si, že ráno pri príchode Červenej armády do Smokovca sme museli primára Kardoša na vizite ešte pozdraviť „Na stráž!“, poobede už primárom nebol. Údajne 5 rokov za trest dláždil ulice v Poprade. Ja som mu raz povedal „Ak ste pomohli ďalším deťom tým, čo ste sa naučil na nás, nech Vám Pán Boh odpustí.“ Musím ale poznamenať, že v Leviciach bol ako primár pre svoju vysokú odbornosť veľmi obľúbený, bol veľmi pobožný, chodil do kostola a mal veľa svojich detí.

Pred odchodom do dôchodku som sa pokúšal v archíve v liečebni v Dolnom Smokovci nájsť materiály o mne. Na tretí deň hľadania prišiel k nám jeden pán a povedal nám, že zbytočne hľadáme, že všetky materiály po pokusných operáciách bol ako Nemecka. Povedal nám, že ak si pamätáme dátum operácie, aby sme išli na operačnú sálu a tam v knihe denných výkonov pod našim dátumom nájdeme jediný záznam. Pod dátumom 3. 11. 1943 je zapísané: „Operovaný Ján Budzák, narodený r. 1933, prevedená resekcia ľavého kolena, previedol primár Kardoš a kapitán Fehler.“ I keď v tom čase niektorí obsluhujúci z personálu spolupracovali s Nemcami, dúfam že ju nezlikvidovali a že sa zachovala. Môžete si to, pán Haščák, osobne preveriť a neurážať ma, ako to robíte vo svojom príspevku. Ďalej som zistil, že v Ženeve je organizácia, ktorá sa zaoberá ľuďmi nežidovského pôvodu, Židia majú svoju vlastnú organizáciu, kde som požiadal, či by nenašli po mne materiály. Po roku som dostal odpoveď, že už nemusím dokladovať žiadne materiály, len aby som napísal, aké následky to na mne zanechalo, a že podľa toho ma odškodní nemecká vláda. Niekoľkokrát som dostal šek ako odškodné, posledný si Vám dovoľím priložiť. Všimnite si, že som bol zaradený do prvej kategórie poškodenia.

V článku píšete, že ste Poštu pre teba počúvali povrchno. Ja som to záverom nerozprával, aby som získal popularitu. Cieľom bolo upozorniť ľudí, že ľutujem všetky deti, ktoré sú poškodené na zdravie z dôvodu vojen a teroristických akcií, pretože viem, ako budú do smrti trpieť. To bol môj cieľ. Som ochotný ísť na detektor lži, prípadne na akúkoľvek besedu alebo konfrontáciu. Nikto nevie, ako bude postihnúť napríklad už na druhý deň, preto by sme sa mali navzájom tolerovať. My dvaja sme sa nikdy nemohli stretnúť. Sú to dva rozdielne osudy aj časovo.

Ján BUDZÁK

AD.: Povodeň lží, príživníctva a korupcie, SNN 5/2012

■ NESÚHLASÍM, PÁN ČOMAJ!

V článku o tzv. gorile ste sa vyjadřili, že to ani nie je taká závažná trestnoprávna vec, ani taká veľká národohospodárska škoda ako prehra morálna. Istotne. Jedno mi však vo vašej úvahe chýbalo: tvrdá, presná a prísna pointa, ako ju už v Vás pomaly päťdesiat rokov poznám! Dovoľm si ju povedať za Vás:

Všetko budú len politické hračky, ak sa neobvinia a nezavrú zod-

povední ľudia. Ukradnite na stavbe fúrik, dostanete ho k náhrade a vyhodíte vás z práce. Ukradnite vítačku, musíte ju zaplatiť a nariadenia vám dva mesiace, ak budete mať šťastie, podmienenčne. Koľko mesiacov natvrdo a úhradu všetkých strát by mali dostať títo zloději? Keby oni „podnikatelia“ a „politici“ mali všetko nakradnuté vrátiť, zrazu by sa pred súdom zistilo, že už nemajú ani na suchý šampus. Čo mohli, minuli a míňajú v Monaku, na Fidži a v Karibiku. Majetky prepísali. Na vymyslené účty, na početné frajerky, na deti, na partákov a na biele kone. Národu zostali len neuveriteľné straty a oči pre plač. Otrásné. Najmä ak si človek uvedomí že tzv. Gorila je iba jeden z množstva ešte neznámych alebo naveky utajených príbehov. Koľko ich ešte príde najavo? A koľko nepríde najavo nikdy? Myslíte si, že okolo River Parku, Vysokých Tatier, petržalského nábrežia Dunaja, pozemkov pod štadiónmi a ihriskami, výmenami reštituovaných rolí, severných svahov Chopku a Dereší... sa nepovažovali gorily? V akomsi blogu som minule čítal: „Ozbrojený prepád banky je morálne menej škodlivý ako zločinec v politike.“ Svätá pravda. Dnes už je dajakých 40 miliónov peňazí za Elektru smiešne vreckové. Predvčerom iba jeden podnik (spoločnosť P.) a iba v jednom prípade (manžel pani B.) dostal dvesto miliónov korún. To je koľko fúrikov? Kto klamal doteraz, bude aj po voľbách, To je jasné. Súhlasím s J. Čomajom, že „Gorila“ je predovšetkým morálnou prehrou Slovenska. Ale na jedno autor zabudol: Kým sa vinníci nedostanú pred súd a odtiaľ do basy a kým nevrátia štátu nakradnuté miliardy, tak sú to len slová, slová, slová...

Jozef BARÁNIK

AD.: Čitateľské fórum, SNN 5/2012 ■ PREŠĽAP REDAKCIE

Som veľmi prekvapený nízkou bezargumentačnou a citovou reakciou p. Rydla v SNN č. 5/2012-známeho svojím podvodníckym prisojnením si titulu profesora vo Švajčiarsku, ktorým nikdy nebol, čo je konanie na úrovni pseudointeligenta - ktorá je adekvátna skôr periodiku vierového stádovitého spoločenstva a nie celoslovenskému periodiku. Prvý prešľap redakcie. Objektívny prístup redakcie pri napadnutí osoby je sprostredkovať článok napadnutému, dať mu priestor na reakciu a uviesť oboja články pre objektívnu informovanosť čitateľa. To ste neurobili. Druhý závažný prešľap. Elementárna hygiena práce, vlastná vedeckým a odborným časopisom, je redakcii SNN neznáma aj po zmene šéfredaktora i členov redakcie i keď určité zlepšenia nastali, no zdá sa, že len nepatrne v otázke elementárnej redakčnej hygieny práce. Tieto elementárne prešľapy ilustrujú, že intelektuálna zakladateľa SNN nebola ani po zmene dosiahnutá. Logika napadnutia veľí brániť sa a reagovať na insinúcie mňa, pani Zelenayovej a nakoniec aj SNN. Je však otázne, či budete schopní a ochotní túto prirodzenú požiadavku elementárnej kultúrnosti rešpektovať. Táto otázka je na mieste obzvlášť po vašom nedostatočnom prístupe ohľadne štúdie o úrovni práva na Slovensku – na návrh skrátenia štúdie ste ani nereagovali.

Ján DUDÁŠ

Redakcia si vyhradzuje právo krátiť príspevky.

Vaše názory pomáhajú

■ ZNEUŽÍVALI MOC

V SNN č. 50 nás veľmi zaujal rozhovor s pánom Jánom Dudášom o jeho novej knihe Absurdity vysokých škôl a inteligencie na Slovensku. Mnohé postrehy autora považujeme za správne a aktuálne. Napríklad názov Komenského univerzity. Áno, je to na trpký úsmev. Veď je všeobecne známe, že J. A. Komenský vyzýval vodcov povstania na pomáročovanie národov v Uhorsku. Áno, križiacke výpravy v 11. a 12. storočí boli obranou pred mohamedánskou agresiou. A oddialili ich nápor na Balkán o 2. storočia. Áno, mnohí prezliekli kabáty. Ale skromne mlčia. No niektorí kariéristi surovo zneužívali svoju moc v totalite. Takito „páni súdruhovia“ sa nehanbili za svoju minulosť a drzo obviňujú a nadávajú slovenským vlastencom do fašistov. Áno, pán Dudáš má pravdu. V minulosti (v Uhorsku aj v ČSR) všetko slovenské bolo ignorované a zatlačané do úzadia. Viaceré tézy pána Dudáša – aj keď sú mylné – tvoria podklad pre zaujímavú, hodnotnú diskusiu.

Július HOMOLA

■ LOGO RTVS

Už dlhší čas je na svete logo novej diskutabilnej organizácie, a to Rozhlasu a televízie Slovenska. Jej samotný vznik bol od začiatku sprevádzaný viacerými oprávnenými pochybnosťami. Či je to skutočne ekonomicky vhodné spojenie dvoch subjektov, či sa iba nenašiel vhodný kandidát na miesto riaditeľa STV, či sa nesleduje len účinnéjšie politické ovládanie oboch inštitúcií naraz. Nešťastný je aj prijatý názov spojených médií, pričom je takmer isté, že sa cieľavedome vyhýba pomenovaniu slovenský. Veď keď máme napr. Národnú radu SR a Železnice SR, môžeme mať aj RTVS – namiesto jednoduchšieho a výraznejšieho Slovenská národná rada, Slovenské železnice a Slovenský rozhlas a televízia. Autori nového pomenovania avšak deklarujú: nepopierame, že organizácia je na Slovensku, ale nevravíme, že je slovenská. Pre mňa i po dlhšom čase je úplne nestrávitelné logo RTVS. Poznám ho v tvare „rtv.“. Už nech čert zoberie tie malé písmená – to je v reklame dosť bežný prípad – ale tá dvojbodka namiesto Slovenska! To je provokácia a hanobenie názvu štátu! Kto je autorom tohto paškvilu? Aký honorár zobrať za takéto veldielo? S tým sa máme my matičiari, ochrancovia slovenského života, zmieriť? To teda v žiadnom prípade nie! Vyzývame riaditeľku RTVS M. Zemkovú, aby okamžite stiahla

toto dehonestujúce logo a vyvodila príslušné dôsledky proti zodpovedným osobám. Samozrejme, zodpovedná je aj ona sama, kto ju teda potrestá? Ak bude treba, obrátime sa na Ministerstvo kultúry SR alebo Národnú radu SR.

Ivan LUŽÁK

■ OTÁZKY BEZ ODPOVEDÍ

Výbuchy sociálnych sopiek v podobe mohutných protestov a štrajkov voči politickým lídrom vo svete sa Slovensku vyhýbali. No posledné dni naznačujú, že aj u nás už trpezlivosť ľudí s konaním vládnej „verchušky“ prekročila hranice a majú dosť z dlhoročného klamaní, podvádzania a rozkrádania spoločného majetku, nadobudnutého za desaťročia.

Je absurdné, že politici, ktorí boli a sú na čele štátu dve desaťročia a „zaslúžili sa“ o takmer úplné zničenie základných výrobných zdrojov v oblasti materiálnej výroby nášho poľnohospodárstva a priemyslu a pritom opätovne sľubujú pracovné miesta, poriadok a spravodlivosť. Kto už takýmto rečičkám môže uveriť? Nikoho doteraz nestíhali za miliónové škody spôsobené štátu ministrami či ministerskými úradníkmi – naopak, pri odvolaní vždy dostali vysoké odstupné. Napríklad nebolo zničenie nášho prosperujúceho poľnohospodárstva, ktoré nám závidel celý svet, úmyselné? Pod záštitou KDH s pokračovaním vládnutia HZDS a SDK v kombinácii s podvodnou privatizáciou, ktorej následky s poplatkami za spravovanie bezcenných cenných papierov do dnešných dní pociťujú tisíce ľudí. Máme dokonale zničené účelové objekty bývalých JRD, mnohé sa rozpadli, iné živia. Pohľad na opustené, predtým sprivatizované továrenské haly je priam strašný. Všetko to boli stavby vybudované z našich vlastných prostriedkov, keď sme sa museli uskrňovať na mzdách a životnej úrovni, aby sa zo zaoštalého Slovenska vytvorila prosperujúca spoločnosť. Žiaľ, dejiny v našom prípade sa naozaj opakujú. Tak ako prevrat vo februári 1948 bol nazývaný víťazstvom pracujúceho ľudu, nesplnil očakávania veľkej skupiny občanov, tak aj „revolúcia v zamatovom rúchu“, označovaná ako víťazstvo pravdy nad lžou, nám namiesto príslubov lepšieho života priniesla nezamestnanosť, vysťahovalectvo, bezdomovcov a žobrákov. Odkázaní sme na dovoz základných potravín, v ktorých sme boli úplne sebestační. A vo vývoze našich produktov sme zase závislí od dobrej vôle a sol-

ventnosti západných odberateľov. Nik z vládnych garnitúr si nechce priznať zodpovednosť za stav, do akého uvrhli za svojho pôsobenia národnú ekonomiku Slovenska. Preto silou-mocou držia sa svojich korýt, pretože v nich sa dali zasoliť šuštiace bankovky z legálnych i nelegálnych zdrojov na zabezpečenie svojich rodín na desiatky rokov. Pre ľudí žijúcich z poctivej práce je nepochopiteľné, kde sa tu vzali tridsaťroční milionári – preveroval ich niekedy nejaký orgán, platili dane štátu v rozsahu, v akom mali? Alebo v legislatíve sú úmyselné diery, cez ktoré boháči, vrahovia ľahko prepadnú, ale chudák sa pravdy nedovolá (stačí pozerať televízne relácie Lampáreň, Reportéri). Aspoň že máme ešte odvážnych novinárov, čo tieto krivdy často spôsobené ľahostajnosťou štátnych úradníkov, policajtov či justície pranierujú. Žiaľ, poslanci so svojimi asistentmi nevychádzajú s iniciatívnymi návrhmi na zmenu zle postavených zákonov napriek tomu, že veľkarát novelizujú už novelizované často iba pohraním sa so slovíčkami.

Milan BUŠO

■ MADARIZAČNÝ TLAK

Konečne sa mi dostali do rúk tie správne noviny. Hneď ako sú mi doručené, prečítam ich jedným dychom. Stotožnila som sa so všetkými článkami v prvom i v druhom čísle. Takéto noviny by mali byť povinným čítaním na slovenských školách. Zaujal ma článok Ivany Hornej Biele miesta v národnej regionálnej politike v SNN č. 2/2012. Nielen v Komárne, ale aj v Dunajskej Stredě pociťujú Slováci veľký maďarizačný tlak. Jednoducho, keď neovládajú maďarský jazyk, nemáte žiadne práva na nič. Verejne povedať, že ide o utláčanie, je považované na juhu Slovenska za nacionalizmus a proti Maďarom. Tak radšej Slovač čuši. SNN nevyhadzujem, ale postúpim ich ďalším Slovákom, ktorí nemajú možnosť si ich z ekonomických dôvodov kúpiť alebo prečítať na internete. Som dôchodkyňa, žijem tu skoro 40 rokov, tak viem porovnať zmenu života pred a po 1989 roku. Moje priezvisko je jedno z najmaďarskejších, nie som však s farizejom Bélom žiadna rodina. Je časté, ako v Česku používané priezvisko Novák. Prajem redakcii SNN, ako i Matici slovenskej veľa síl a pracovných úspechov v roku 2012. Teším sa na ďalšie nové články.

Ludmila BUGÁROVÁ

■ PÁN DZURINDA, ODÍDTE!

Možno sme novovokeu Slovenskej republiky ešte ani nezažili taký hurhaj ako v týchto dňoch, pár minút do volieb. Určite nie som jediný, kto okolo seba počúva: Mám ísť vôbec voliť? Koho mám voliť, keď nemám koho? Tieto axiómy sú o to bolestivejšie, že po dvadsiatich dvoch rokoch nastolenia demokratického systému nevieme, načo je nám. Demokracia je určite historicky najzraniteľnejší politický systém. Práve preto je však jediným systémom, ktorý sa vie vnútorne meniť, samoregulovať. Umožňuje spoločnostiam vyrovnávať sa s minulosťou bez tvrdých spoločenských stretnutí. Tou najhoršou formou je občianska vojna, ozbrojená revolúcia, ohrozenie existencie ľudskosti. Najväčšou hrozbou demokracie je však paradoxne poznanie, ako funguje spoločnosť. Pokiaľ za bývalého režimu rozhodovali jednoduchí, neraz hlúpi politici, dnes je situácia iná. Sofistikovaná a usmievať poli-

ticko-ekonomická oligarchia vie, ako sa so spoločnosťou narába. Ľudia v týchto dňoch nevyšli do ulíc pre ľavicovú alebo pravicovú predstavu o riadení krajiny. Vyšli do ulíc, aby zakričali, že kradnúť a klamať sa nesmie. Tak sme boli doma vychovaní a takéto vzory dostávame z kvalitných literárnych, filmových a divadelných diel. Morálka v politike je na bode nula. Je jedno, čo nám ktokoľvek z politikov sľubuje. Ľudia prestali sľubom veriť preto, lebo sú neustále okrádani a klamaní. To, že sa tieto informácie dostávajú na verejnosť náhodne, považujúce sa na stoloch alebo na stránkach internetu, podstatu nemení. Po protestoch na ulici opäť vyrukovali do boja stranické centrály a ich dobre platení lokaji a hlučne nás zahadzujú slovami, slovami a slovami. Som si istý, že neskoro. Nestačí nám podsúvať nové sľuby, iné videnie budúcnosti politiky po voľbách na Slovensku. Teraz to chce čin. Niečo, čo presvedčí ľudí na ulici, že to s tými sľubmi niekto myslí vážne a že sa ešte oplatí ísť voliť. Hneď v bývalom kapitánovi pravice Mikulášovi Dzurindovi sa skrýva takáto možnosť. Nestačí sľúbiť, že po rokoch hospodárskeho zázraku, európskych tigroch a vstupe do EÚ sa podriadi účtu, ktorý mu vystavia voliči. Neuvedomuje si, že tentoraz nejde o neho (vlastne ani nikdy nešlo), ale o tých, ktorí si tie dlhé roky ťažovali opasky, chodili voliť a dúfali v kráľovstvo nebeské. Už nikto neverí na sľuby, že po voľbách sa všetko zmení. Nastal čas urobiť čin. Aký? Hneď zajtra sa zobudiť, osprchovať sa, pekné obliecť a verejne sa vzdať všetkých funkcií, ktoré zastáva. Nielen ako šéf SDKÚ-DS, ale aj ako minister a volebný líder. Nemusi sa báť, že by bol nenahraditeľný. Hneď veďľa seba má ďalšiu dámu. Tú prvú, premiérku, už na začiatku určil na odstrel. K tejto druhej by sa konečne mal zachovať ako džentlmen.

Pred nami je ešte pár hodín volieb. Pán predseda, využite svoju historickú šancu a nečakajte, ako to s vami vo voľbách dopadne. Zbalte sa a vstúpte do dejín ako prvý slovenský politik, ktorý si uvedomil zodpovednosť za svojich voličov a nie za svoje ego, ktoré si môže založiť do albumu politických úspechov.

Ľubo BELÁK

■ SKONČIA SA ÚTOKY NA ŠTÚRA?

Začiatkom roku 2012 som sa stal členom Maticy slovenskej. Súčasne som sa dozvedel o existencii týždenníka SNN. Zistil som, že je to výborný týždenník. Zásahu na tom majú redaktori SNN. Prezrel som si aj niektoré čísla z minulého roka. Zaujal ma tam článok o soche M. Terézie, ktorá podľa predsedu maďarónskeho okráslovacieho spolku v Bratislave, by mala nahradiť na Štúrovom námestí súsošie štúrovcov. Táto téma koncom minulého roka bola pretriasaná v lokálnych Bratislavských novinách. Podľa „ohlasov divákov“ veľa občanov Bratislavy si prialo „aby súsošie Štúrovcov bolo nahradené sochou Márie Terézie“. Ako podporný „argument“ bolo napr. tvrdenie, aké sa objavilo aj v SNN. Sochu Márie Terézie zničili českí legionári a luza. Napísal som preto príspevok na túto tému a poslal do všetkých miestnych bratislavských novín. Aj do SME. Oklieštenú časť uverejnila Pravda. Ostatní nič. Ale aspoň sa zastavil prúd „táranín“ na podporu tejto sochy. Nikto nenapísal, že československí legionári prišli na

Slovensko urobiť poriadok a vyhnať Maďarov, ktorí aj po prehrate vojny okupovali veľkú časť Slovenska. A že československí legionári len vykonali to, na čom sa uznesol československý parlament. Teraz české (nie československé, ako sa obvykle uvádza) zoskupenie v Bratislave vyvíja úsilie pomenovať po Havlovi nábrežie Dunaja, kde je umiestnená socha M. R. Štefánika. Robí sa to potichu, aby to nenarazilo na odpor, ako pri snahe reinstalovať sochu M. Terézie. Príspevky k oboj týmto príkladám.

Alexander HAAS

■ HAVLOMÁNIA

Prehnané vychvaľovanie zosnulého bolo úlohou najatých plačiek, ich náreky však nikto nebral vážne. No po smrti Václava Havla ako keby sa pretrhol vrece so zveľobovaním a zveličovaním jeho údajných zásluh, hoci tak isto platí, že všetkého veľa škodí. Paradoxne tak kult osobnosti bol po smrti Stalina zavrhnutý, ale po smrti Havla sa vytvára. Z nastrčenej kontroverznej figúrky, vyťahnutej ako zajac z klobúka, sa zrazu stal vodca nežnej revolúcie, hosťiteľ bujarých vikendov na Hrádečku (zaručene prešpikovanom plošticami) sa považuje za organizátora sprisahaneckej skupiny, jalové rojčenie sa hodnotí ako ideový základ odporu proti totalite. Vraj vždy konal len to, čo považoval za dobré. Lenže následky jeho neuvážených činov už dobré neboli.

V Českej republike vyhlásili trojdňový štátny smútok a vystrojili mu veľkolepý štátny pohreb, vrátane delovej lafety ťahanej šiestimi koňmi. Ale prečo až také vojenská pocta? Ako prezident síce bol vrchným veliteľom armády, ale zaručene mal modrú knižku (nie je známe, že by bol slúžil v PTP). Radšej mu mala zahrať Hudba hradnej stráže v tých cirkusových uniformách, do ktorých ju obliekol. Čo robili v Českej republike a ako sa snažili dokazovať kontinuitu s takzvanou prvou republikou je ich vec. Ale prečo sa to všetko kopirovalo aj na Slovensku? Prečo bol vyhlásený štátny smútok za bývalého prezidenta susedného štátu? Starší si ešte pamätajú, ako sa kedysi „smútilo“ za Stalinom a Gottwaldom. Vtedy však neotravovali propagandou, iba v rádiu po celý deň znela vážna hudba. Mimochodom, štátny pohreb by mal byť iba vtedy, ak prezident zomrel počas výkonu funkcie. Inak by mala stačiť dôstojná rozlúčka.

Toto všetko by už nestálo ani za reč, keby havlománia nepokračovala iniciatívami na pomenovávanie verejných priestranstiev a budov. Ale načo také horlivé náhlenie sa bývalých havlovcov a čechoslovakistov dokonca pred predčasnými parlamentnými voľbami? Treba nechať čas, aby jeho úlohu v dejinách objektívne hodnotili historici. Nezaškodí pripomenúť si, aký osud stihol mesto Gottwaldov, Stalinov štít, Stalinovo námestie, Gottwaldovo námestie a okrem iných ulicu Bélu Kúna v Bratislave. Z akého dôvodu by malo byť pri Dunaji Havlovo nábrežie? Skôr by si zaslužil ulicu niekde v Petržalke Antonín Novotný, ktorý tiež – mierne povedané – nemal rád Slovákov, ale zaslužil sa aspoň o vyriešenie nedostatku bytov, čo prospelo práve Bratislave. Havel to síce posmešne nazval králikárou, ale sám pre Slovensko neurobil nič. Iba zrušením zbrojnej výroby spôsobil nárast o viac ako 60 tisíc nezamestnaných.

Čtirad KRISTIN
Redakcia si vyhradzuje právo krátiť príspevky.

MUDr. Dušan Makovický je fenomén, ktorý pomáha spoznávať L. N. Tolstého i Jasnú Poľanu

Ako zložito sa cestuje do Kozlovej Zaseky

Dušan D. KERNÝ - Reprodukcie: Dušan Mako a Slovanský kalendár 2001

- Odin bilet na expres Lev Tolstoj, požalujsta...
- Jest' u vas zagranpasport?
- Da, konečno...
- Ááá, u vas net vid žitelstva, vy inostranec, nu togda vazy u vas netrebujetsja...
(Ach, vy nemáte občianku, vy ste cudzinec, a ešte k tomu z EÚ, no to teda vízum nepotrebuje.)

Tak sa začal nezabudnuteľný dialóg priamo v strede Moskvy, na rohu Tverskej ulice. Rovno v prostriedku československej míle; pol kilometra dolu a pol kilometra hore ulicou križujú Tverskú totiž budovy postavené kedysi za bývalej federácie...

Ešte nedávno som mal dojem, že personál je osobitne zvyknutý na službu pre suseda – našinca, ale teraz sme sa nepochopili. Ja som chcel lístok na expres do Kozlovej Zaseky, železničnej zástavky na hlavnej trati kedysi zvanej Jasná Poľana. Expres niesol hrdý názov Lev Tolstoj. Pani za priehradkou našla však len jeden expres – rýchlik Lev Tolstoj do Helsínk.

■ ZAUZLENÉ SPOJENIE

Nebol nijaký problém dostať lístok na rýchlik do Helsínk. Poriadne sme sa však pochytili, keď som chcel vlakové spojenie do Jasnej Poľany. Nevedel som pochopiť, že keď už sme našli spojenie do Tuly, nevieme nájsť prípoj do Kozlovej Zaseky. Ponučili mi lístok do zástavky Lev Tolstoj, teda do Astapova, kde Tolstoj v roku 1910 zomrel, je to úplne inde a najmä nočný rýchlik tam ide trinásť hodín... a do Tuly je to tak dve hodinky..., samozrejme pani na priehradkou nevedela nájsť ani prípoj do zástavky Lev Tolstoj.

„Vy musíte presne vedieť, čo chcete, kedy to chcete a na akú trasu to chcete, to mi povedzte a ja vám presne podľa vašich údajov vystavím lístok, taký je u nás zvyk, tak to tu pri predaji lístkov chodí, ja nie som poradňa,“ zakončila pani za priehradkou jednoznačným tónom...

Po rokoch po prvý raz som sa cítil ako riadna nešika, nie je predsa možné, aby som si hravo nezorganizoval dni na cestu do dvesto kilometrov vzdialeného miesta od Moskvy!?

Príbeh s kúpou lístka na vlak, ktorým sa obratom možno dostať z Moskvy do Helsínk, ale problematicky do dediny v strednom Rusku, sa stal pre mňa akoby ikonickým obrazom. Veď asi ako muselo vyzeráť cestovanie na prelome 19. a 20. storočia, keď sem „hore-dolu“ chodil lekár z Ružomberka. Zo železničnej stanice v dedine Jasná Poľana, keď si na poslednú chvíľu rozmyslel, že nepocestuje na Slovensko, poslal telegram otcovi a naopak otec jemu. MUDr. Dušan Makovický v Rusku získal aj otčestvo; pripísali mu meno po otcovi – Petrovič, a napokon ho volali Duša Petrovič, brázdil ruskými železnicami od Krymu po Petrohrad, hlavné mesto cárskeho Ruska, z Jasnej Poľany cez Žilinu až po Londýn – a naspäť do Jasnej Poľany. Aký výkon bol schopný podať v onom čase, keď sa na stanicu v Jasnej Poľane chodilo iba peši alebo na bríčke, zatiaľ čo ja sebaavedomý, že zvládam ruské reálie 21. storočia, som si takmer nedokázal zaobstarať lístky na železnicu tak, aby som stihol zorganizovať si oveľa menej náročné putovanie...

Našinec niekedy ruským priateľom nemôže vysvetliť, prečo sa trepe do blízkej Tuly s presadanim do Kozlovej Zaseky vlakom, keď sa to všetko hravo dá prekonať na aute. Inokedy zasa chápú, že je to aj putovanie za samým sebou...

Na tej ceste totiž s vami kráča duch Duši Petroviča. Vedno s ním vidíte, ako po daždi tu vyhýbajú sa, tu preskakujú ide Tomáš Garrique Masaryk. Vtedy profesor a poslanec, signatár Pittsburskej dohody Čechov so Slovákmi, až dlho potom prvý československý prezident. Po tej istej hrboľatej ceste

medzi železničnou stanicou a Jasnou Poľanou, v takom istom novembrovom nečase teraz idete vy. Je to jeden z tisíc obrazov, ktorý sa vám tu vynára. Len našinec môže mať takéto predstavy, lebo si uvedomuje: sem, do tejto dediny, dodnes drevní Jasná Poľana, prichádzali desiatky ľudí, aby sa pohovárali s ruským grófom, nielen literárnou, ale najmä mravnou, filozofickou autoritou.

Čo to musela byť za príťažlivosť, ktorá sem hnala ľudí, ktorí sa potom pričínili o zrod prvej československej republiky! Je pochopiteľné, keď niekto cestuje do Paríža, Moskvy, Londýna, Washingtonu, Ríma tak, ako to čítame v životných osudoch či už Masaryka alebo Štefánika. Ale do dediny plnej blata kdesi v strednom Rusku...! Veď v tých časoch sa sotva dalo cestovať do týchto končín na otočku! Ako to muselo byť príťažlivé a potrebné! Veď keby to len potreboval povedzme Masaryk pre vonkajší efekt: – Hľa, stretol som sa a zhováral sa s Tolstým! Už aj to hovorí, aké to bolo významné, nevyhnutné a potrebné.

■ TOLSTOJ – AUTORITA

Aká to musela byť medzinárodná autorita, keď sa Tolstého snažili prostredníctvom jeho lekára Dušana Petroviča získať pre zmedzinárodnenie slovenskej otázky v Uhorsku, čo sa podarilo napokon nezabudnuteľne cez Nóra Björnsona. Aký literárny magnet to musel byť, keď tu lekár Makovický predčítal úryvky diel slovenských prozaikov autorovi Vojny a mieru, Anny Kareninovej, keď sa tu vďaka Makovickému posudzovala slovenská próza, slovenská otázka, matičné Slovenské pohľady... Koľko energie muselo byť v tom Makovickom, keď cestoval na Krym, komunikoval s Antonom Pavlovičom Čechovom, ba pozýval ho na Slovensko...

Preskakujúc mláky v hmlistom novembrovom dni sa našincovi vynára celá galéria obrazov zo života Slováka, ktorý tu roky bol lekárom. Nielen v dedine Jasná Poľana, ale desiatkach dedín na okolí. A najmä bol kronikárom svetoznámeho spisovateľa, takým kronikárom, že dnes sa o jeho záznamy opierajú najnovšie americké či ruské dokumentárne romány; Makovický ako filmová postava vystupuje v nedávnom hollywoodskom filme, v ktorom hráju oscarové hviezdy.

Makovického príbeh je kameňom v mozaike stavby slovenského jazyka, slovenského života, slovenského myslenia a hľadania. Slovenskej snahy napojiť sa na to najlepšie myšlienkové prúdenie vo vtedajšom svete... Preto má zmysel prejsť, fyzicky, takrečeno na vlastnej koži aspoň sčasti prejsť cestu, ktorou sa neraz uberal slovenský lekár.

Má to však význam aj teraz, keď už toľko bolo o Tolstom a Makovickom napísané, toľko a ešte viac sa pohovorilo? Veď dnes je všeobecne známe, že Makovický bol najvýznamnejší slovenský tolstojuvec. Zo Žiliny prakticky urobil centrum slovenského tolstoizmu a slovenských tolstojuvcov. Je známe, že nenásilné neprotivenie sa zlu – to, čo dnes nazývame občianska neposlušnosť, je obrovský zdroj sily – pre jedinca, ako aj pre spoločenstvo, pre národ...

No a v neposlednom rade je známe aj to, že značná časť slovenskej inteligencie celé desaťročia čítala ruskú literatúru v origináli, že tolstojuvci, predovšetkým Albert Škarvan a Dušan Makovický, ju prekladali a prekladali z originálov, ktoré sa podarilo uchrániť pred cárskou cenzúrou, teda v pôvodine, v takej ju autor skutočne aj napísal. To je príbeh v dejinách slovenského prekladu do svetových jazykov do slovenčiny skutočne výnimočný.

Napriek tomu zrejme pre každé obdobie je zaujímavé zodpovedať si otázku, čo znamená osobnosť Makovického. Je to ojedinelý príbeh. V mori

dokumentov okolo Leva Nikolajeviča Tolstého možno azda zablúdiť, ale s Tolstým už zrejme oveľa ťažšie, ak vôbec. Rovnako je to aj s Makovickým, s Dušou Petrovičom, s dokumentmi o ňom nemôžete zablúdiť. A to je dôležité pri dnešnom stave vzťahov s Ruskom a k vzťahom k Rusku.

■ SÚČASŤ DEJÍN

Keď cítite pod vlastnými nohami pôdu, po ktorej kráčal lekár Makovický, pozeráte sa po okolí Jasnej Poľany, kam vlastne nijaký návštevník nechodí, uvedomíte si neveriteľnú ľudskú a intelektuálnu energiu slovenského lekára z Uhorska, jeho viacjazyčnosť, ale najmä schopnosť komunikovať, byť prostredníkom iných pre vlastné presvedčenie. Bol to vrchol ľadovca – obrovské množstvo českej a slovenskej inteligencie sa vtedy zaujímalo o Rusko, ruskú literatúru a spoločenský život. Cesty do Petrohradu, Moskvy boli takrečeno samozrejmosťou. Lenže žiť na ruskej dedine – to je o inom, to je viac ako skúška vtedajšieho slaviofilstva a rusofilstva. To je situácia, keď názorové presvedčenie je zároveň aj životným štýlom. Je to užitočné, azda viac ako dobré uvedomiť si to v dnešnej spoločnosti a podmienkach života.

Dušan Petrovič Makovický sa dnes považuje za jedného z najvýznamnejších tolstojuvcov v našich národných, ale v tomto prípade aj uhorských dejinách. Svedčí o tom napríklad aj stať Pavla Rédeyho Žiak šopronského lýcea sa stal domácim lekárom Tolstého. Okrem iného sa v nej píše: „Po Makovickom zostáva neoceniteľné dedičstvo, ktokoľvek sa bude zapodievať nábožensko-filozofickými názormi Tolstého nebude môcť nechať bokom Makovického. Je pre nás objavo, že veľký ruský spisovateľ mal blízke vzťahy k našej vlasti (Uhorsku) a sprostredkovateľmi boli takí, čo mali blízko k našej evanjelickej cirkvi.“

■ PREŽIL TRI REVOLÚCIE

Ak si tolstoizmus preložíme okrem iného ako neodporovanie zlu násilím, neprotiveniu sa zlému silou, tak iste hlbšie pochopíme aj postoj slovenských tolstojuvcov a osobitne Dušana Makovického a jeho životný príbeh. A najmä to, prečo len zdanlivo paradoxne v podmienkach prvej československej republiky nakoniec zvolil dobrovoľný odchod zo života. Muž, ktorý prežil v Rusku tri revolúcie, zvraty, čo vyvrátili najväčší štát na svete nadlho z koreňov, muž ktorého chudoba bola dobrovoľne zvolenou skromnosťou, odišiel zo života dobrovoľne.

Azda práve dnešný čitateľ môže pochopiť a precítiť sklamanie človeka, ktorému sa dlho očakávané predstavy o nových pomeroch nespĺnia. V tomto zmysle je práve úplný záver Makovického života (12. 3. 1921) aj dnes podnetom na zamyslenie sa práve tak, ako to bolo v čase, keď sa smutná udalosť odohrala.

Fascinujúcim príspevkom do plnohodnotného obrazu MUDr. Dušana Makovického je reprezentatívna trojazyčná publikácia Lev Nikolajevič Tolstoj vo fondoch Slovenskej národnej knižnice. Obsahuje mimoriadne podnetný text Pavla Pareničku. Autor charakterizuje Makovického ako „osobného lekára, sekretára pre zahraničie a dôverníka Tolstého“. Makovický podľa P. Pareničku bol „propagátor, vyslanec a emisár tolstoizmu“.

Dobré poštové spojenie medzi Jasnou Poľanou, dedinou v cárskom Rusku, a Martinom, no najmä Žilinou – umožnili, že vo fotoateliéri žilinskej rodiny Rekovej sa robili reprodukcie a možno aj kópie z negatívov fotografií L. N. Tolstého – nielen pre Rusko, ale aj Britániu, kde žil v exile blízki Tolstého spolupracovníci. Vďaka silným rodinným väzbám rodiny Makovických dokázali jej príslušníci úzkostlivo ochraňovať pamiatku, medzi nimi vzácné fotografie z prelomu storočia.

Zachovalo sa ich do najnovších čias vyše pol tisícky – z Matice slovenskej prešli do Národnej knižnice. Ako nám pripomína cenný dokumentárny text P. Pareničku „prvá veľká kúpa bohatého Tolstého fotografického materiálu sa uskutočnila v roku 1958...“, teda až po niekoľkých desaťročiach od smrti človeka, vďaka ktorému sa dostali na Slovensko. P. Parenička zaznamenáva aj to, že „posledná veľká kúpa kolekcie Tolstého fotografií sa datuje do roku 1968...“

■ SVEDECTVO DENNÍKOV

My len dodajme, že katalóg, v ktorom máme možnosť vidieť vlastne knižnú podobu úspešnej výstavy, vyšiel v roku 2010. Tieto dátumy nehovorí o oneskorení, ale naopak. Hovorí o tom, že dodnes je mnohé z toho, čo urobil Makovický, pre rad odborníkov a autorov doma i v zahraničí nesmierne podnetné. Napokon, tolstojuvské fotografie v Národnej knižnici v Martine sa stali úplne mimoriadnym slovenským príspevkom k storočnici L. N. Tolstého. Sú unikátom, ktorý či už z citovaním zdroja alebo bez neho dnes tvoria neodmysliteľnú časť zobrazovania ruského klasika nielen u nás, ale aj v samotnom Rusku. Národná knižnica tak vlastne vzdáva hold ruskému klasiku a časti dejín rusko-slovenských vzťahov. Je povinnosťou iných vzdáť hold rodinným väzbám Makovických a vytvralej zberateľskej práci pracovníkov Matice slovenskej a následne Národnej knižnici, ktoré nám zachovali svedectvá o výnimočnosti osobnosti MUDr. Dušana Makovického.

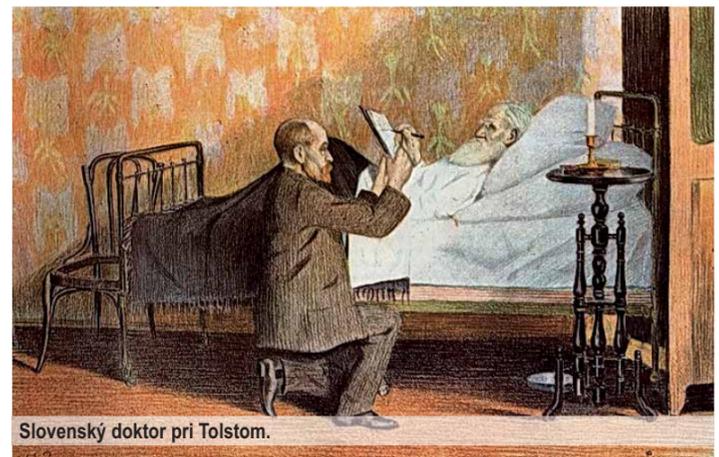
Z Makovického života sa dá vyčítať, ako cestoval medzi Anglickom a Jasnou Poľanou s plnými kuframi literatúry, ktorá bola v cárskom Rusku zakázaná; diel Tolstého, aby mohli vyjsť v zahraničí. Na späťcovej ceste

z Anglicka zasa niesol výťažky Tolstého prác, ktoré nemohli vyjsť alebo boli zakázané v Rusku. Podstata tohto „pašeráckeho príbehu“ cez železnice troch štvrtín Európy je osobitnou kapitolou – podstata však spočíva v tom, že Makovický sa k nej dostal nie preto, lebo bol osobným lekárom Leva Nikolajeviča, ale naopak. Priatelia vypovedaní cársym režimom z Ruska hľadali dôveryhodnú a nenápadnú osobu, ktorá by robila to, čo oni už nemohli: prinášala z Ruska do Anglicka zakázané rukopisy a na späťcovej ceste prepravila vytlačené necenzurované knihy a brožúry. Tak cestoval ponajprv z Anglicka do Jasnej Poľany, potom hore-dolu, až napokon sa stal dôverníkom a lekárom svetoznámej rodiny.

Mnohé z príbehu doktora Makovického si možno prečítať v jeho vyše 2 200-stranových denníkoch. Sú to štyri veľké bachanty. Ich tlač sa zavŕšila v roku 1980 v Moskve. Sú prístupné len v jazyku, v ktorom ich Makovický písal: v ruštine. Najmenej päť súčasných špičkových ruských literátov mi potvrdilo, že bez týchto denníkov nemožno písať o Tolstom. Jeden z nich ich mal celý rok, pokiaľ písal dokumentárny román o Tolstom, na stole. Jeho román vlni ocenili ako najlepšiu ruskú knihu roka. Vyšlo jej už päť vydaní. Byť ocenený v Rusku, to okrem iného znamená literárnu cenu a tri milióny rubľov, čiže na staré slovenské peniaze tri milióny a dvestopäťdesiat tisíc. K tomu prestíž a honoráre!

Možno my môžeme nechať vytesať do kameňa štyri veľké knihy s Makovického menom a umiestniť ich na ktorúkoľvek jeho alebo Tolstého adresu. Trebárs do dediny Jasná Poľana, Ščekinského rajona, Tulskej oblasti...

Text vznikol s príspevom Slovenského literárneho fondu.

Slovenský doktor pri Tolstom.

F. Ďurčanského sledovali nemeckí agenti a bol v centre negatívnych depeší do Berlína

Hitlerovci a ich prisluhovači ho mali v zuboch II.

Milan S. ĎURICA - Foto: archív SNN

Ferdinand Ďurčanský

V minulom čísle sme I. časťou tohto príspevku uviedli množstvo správ a hlásení nemeckých tajných agentov a diplomatov, ktoré Ferdinanda Ďurčanského vykreslovali ako nedôveryhodného a nemecké záujmy poškodzujúceho človeka. Všetky tieto kompromitujúce depeše, spravidajské informácie, ale aj udania horlivých domácich prisluhovačov smerovali k tomu, aby bol zbavený vládných funkcií a spoločenského vplyvu.

Správy v rovnakom duchu priniesol nemeckému vyslanecovi Bernardovi aj A. Mach. Vyslanec o nich 9. mája oficiálne referoval do Berlína a pridal k tomu aj Machovo „ultimatum“, aby bol Ďurčanský do 15. mája definitívne odstránený z ministerstva vnútra, na ktoré si on, Mach, nárokuje (Dok. 473). Keď potom prešiel 15. aj 16. máj a nikto nevyhovel Machovej požiadavke, ba nielen Ďurčanský, ale aj Tuka mu vyčítali, že so svojimi stúpenkami pripravuje protivládny puč, Mach 18. mája telegraficky zvolal do Ružomberka vyšších veliteľov HG. Zišlo sa ich 83 mužov. Zhromaždenie vydalo krátke, ale radikálne vyhlásenie proti politike vlády SR (Dok. 476).

■ HORÚCE LINKY

To nemohlo nevyvolať reakciu zo strany vlády a prezidenta republiky. Preto prezident Tiso využil Machovu demisiu z 21. februára 1940, ktorú predbežne neprijal, a 21. mája mu oznámil, že prijíma jeho odstúpenie z funkcie hlavného veliteľa Hlinkovej gardy. Hneď nasledujúci deň vymenoval do tejto funkcie Dr. Františka Galana z ústredného vedenia HSLS. V ten istý deň nemecký vyslanec H. Bernard vo svojej obšírnej správe do Berlína písal: „Teraz sa vynára otázka, či na tieto vnútropolitické rozhodnutia na Slovensku treba zaujať rozhodujúci vplyv až po vojne alebo už hneď skôr.“ (Dok. 479) Krátko potom, A. Mach dostal osobné pozvanie k ministrom von Ribbentropovi do Berlína.

V Berlíne o vývoji udalostí na Slovensku veľmi dobre vedeli, lebo už 23. mája 1940 vedúci Politického oddelenia Zahraničného úradu, štátny podsekretár Ernst von Woermann vydal „veľmi náhly“ dokument, v ktorom čítame: „že Ďurčanský nie je

pronemecký, to je už dávno známe. Obžalobný materiál proti nemu leží tu na rozličných miestach a teraz sa zhromažďuje a bude predložený.“

Medzi súčasnými opatreniami Woermann navrhol štátnemu sekretárovi a ministrom zahraničia: a) rehabilitáciu Macha návratom do jeho funkcií alebo ešte lepšie vymenovaním za ministra vnútra; b) odstránenie Ďurčanského, ktoré sa nemusí hneď vykonať spolu s rehabilitáciou Macha, ale musí byť zabezpečené ako posledný cieľ; c) odstránenie ďalších Nemecku nepriateľských, najmä židovských elementov tak vo vnútorných úradoch Slovenska, ako aj v diplomatickej službe (Dok. 482).

Nemecký vyslanec Bernard 25. mája hlásil do Berlína: „Tuka ostro kritizoval Ďurčanského, že na jeho ministerstve zahraničných vecí je taký personál, ktorý by v prípade obnovenia Česko-slovenskej republiky mohli kompletne prevziať do Prahy. Doložil ešte aj to, že 24. apríla na zasadaní širšieho predsedníctva Hlinkovej strany v debate o blahoprajnom telegramu Hitlerovi Ďurčanský vyhlásil, že tí, čo voči Führerovi a Nemecku hovoria o vernosti a oddanosti, sú sluhovia a otroci.“ (Dok. 483)

Dvadsaťosemeho mája 1940 ríšsky minister zahraničia von Ribbentrop pozval vyslanca Bernarda do Berlína. Vyslanec mal ísť ešte k prezidentovi Tisovi a oznámiť mu to a poradiť mu, aby nerozhodoval o žiadnych zmenách vo vláde, kým sa vyslanec nevráti do Bratislavy (Dok. 491).

■ ZÁKULISNÉ HRY

V Bratislave zatiaľ rástla nervozita, lebo vyslanec sa z Berlína dlho nevracal. Je pravda, že slovenským záležitostiam sa v tom čase nemeckí štátnici nemohli príliš venovať. Obsadením Dánska a Nórska (apríl 1940) Hitler otvoril druhý front, postupoval proti Francúzsku, 14. júna obsadil Paríž a 22. júna diktoval Francúzom prímerie. Na berlínske ministerstvo zahraničia a jeho spravodajské služby sledovali aj vývoj na Slovensku. Začiatkom júna došiel do Bratislavy bez akejkoľvek akreditácie splo-mocnenec Manfred von Killinger, ktorý sa tam stretával iba s nemeckými agentmi a s Tukom a Machom. Do Berlína sa vrátil 10. júna a predložil

Woermannovi deň predtým datovanú správu, v ktorej tvrdil, že Ďurčanský upadol pod vplyv židovsko-plutokratických, slobodomurárskych, od Ríma závislých, českých a panslavistických kruhov a stal sa povojnovým nástrojom týchto proti Nemecku bojujúcich kruhov. Preto navrhol, aby bol Ďurčanský odstránený z obidvoch ministerstiev, ktoré viedol a aby ministerstvo vnútra zaujal Mach. Ministerstvo zahraničných vecí má prevziať Tuka. Najhorší prívrženci Ďurčanského majú byť odstránení z obidvoch ministerstiev a k slovenskej vláde treba nasadiť nemeckého komisára, ktorý by dohliadal na jej činnosť. Ďalej ešte navrhol, aby sa odstránili Machove džobzy, ktoré obnášajú asi 80 tisíc slovenských korún, teda 8 tisíc mariek alebo 3 200 dolárov (Dok. 510). Woermann si správu osvojil a hneď 12. júna ju odovzdal ministrom von Ribbentropovi (Dok. 512).

■ RUSKÉ ZÁVAŽIE

O dva dni neskôr zástupca ešte stále v Bratislave neprítomného vyslanca Bernarda, legačný radca Dr. Max Rindemann v tajnej správe do Berlína hlásil, že v ostatnom čase sa tam množia divoké správy o prehlbujúcich sa vzťahoch medzi Slovenskou republikou a Zväzom sovietskych socialistických republík. Tak sa tvrdí, že Rusko sa postaví proti každej zmene súčasného stavu na Slovensku. Takéto ústienia mal vraj dať veľvyslanec Škvarcev vyslanecovi Černákovi v Berlíne, podľa inej verzie Stalin osobne slovenskému vyslanecovi v Moskve Fraňovi Tisovi.

Konkrétne dôkazy o pravosti týchto tvrdení nie sú, ale je zrejme, že určité slovenské kruhy, znepokojené najmä tým, že nemecké „riešenie tak dlho chýba“, radi by chceli položiť na váhu proti Nemecku ruské záväzky.

Predovšetkým od oživenia panslavistických nádejí dúfajú posilnenie svojich pozícií. Ruský tromf by chceli použiť tiež hlavne proti údajným nemecko-maďarským dohodám o tom, že Slovensko bude prepustené Maďarsku. Takéto vyjadrenia podľa vierohodných správ urobil minister dopravy Stano. „Obavu, že také dohody medzi Nemeckom a Maďarskom o budúcom osude Slovenska môžu jestvovať, aj voči mne pred niekoľkými dňami naznačil minister zahraničia Dr. Ďurčanský.“ (Dok. 514)

Slovenská vláda 19. júna usporiadala v Bratislave veľkú verejnú manifestáciu na oslavu nemeckého víťazstva vo Francúzsku. Rečnili tam Tuka, Ďurčanský, Čatloš a Kirschbaum (Dok. 516). No už 20. júna Ringelmann, ktorý priebežne informoval Berlín, vo svojom hlásení písal, že to všetko bolo len preto, aby v širokej slovenskej verejnosti vzbudili dojem, že všetko je v poriadku a že nikto nepochybuje o nemecko-slovenskom priateľstve (Dok. 517).

O niekoľko dní neskôr vyslanec H. Bernard, ktorý ešte stále ostával v Berlíne, predložil tam svoje stanovisko k slovenskej vládnej kríze: „Keď som bol vyslaný na Slovensko, našiel som tam štát, ktorému na politickom a hospodárskom teréne (odhliadajúc od Ochranej zóny) bola ponechaná úplná samostatnosť; štát, s ktorým Nemecko vyjednávalo ako s ktorýmkoľvek iným štátom. Slovensko bolo vizitkou, ktorú sme ukazovali malým stredovýchodným európskym štátom a najmä slovanským národom, že takto môže byť samostatný malý štát, ktorý sa dá pod ochranu Veľkomeckej ríše. Bolo jasné, že „predkladanie vizitky“ podľa vývoja politickej situácie bude časovo obmedzené. Napriek tomu však musel som svoju „činnosť“ pri všetkých vyjednávaniach so slovenskou vládou tak trpezlivo

riadiť, a táto vizitka ostávala čistá. To sa mi darilo až do kritickéj doby tohoročného apríla. (...) S 9. 4. a 10. 4. sa v nemecko-slovenskom vzťahu začal celkom nový úsek. Nová politická situácia nám dovoľuje, aby sme stiahli už dlho predkladanú a známu vizitku. Teraz prišiel čas, opäť práve vzhľadom na juhovýchodné európske štáty, aby sme jednoznačne vyjasnili, že Slovensko leží v našom životnom priestore, t. j. že iba naše prania sú tu rozhodujúce.“ (Dok. 519)

Dr. Ringelmann poslal 28. júna do Berlína ďalšiu správu, ktorá nemohla neznepokojiť tamojších rozhodujúcich činiteľov. Zástupca nemeckého vyslanca v Bratislave totiž hlásil, že proti Nemecku zahotená komunistická propaganda v posledných týždňoch viditeľne a mohutne zosilnela, najmä na strednom a východnom Slovensku. Ďalej oznamoval, že ruské vyslanectvo rozvíja veľmi intenzívnu činnosť a že nielen minister Ďurčanský, ale aj kruh jeho spolupracovníkov pestujú živé vzťahy k ruskému vyslanectvu. A podľa hlásení dôstojníka ochrannej služby Ďurčanský bol 12. a 13. júna v Budapešti, kde opätovne navštívil ruské vyslanectvo a viedol rozhovory aj s ruským, juhoslovanským a francúzskym vyslancom (Dok. 522).

■ TUKOVE NÁVRHY

V polovici júla došiel do Berlína „vodca“ karpatských Nemcov na Slovensku, štátny sekretár Ing. Franz Karmasin. Poslal ho tam premiér Tuka a prijal ho Woermann, ktorému Tuka odkázal, ako si predstavuje zmenu vo vláde SR. Podľa neho mali by vypadnúť z vlády minister vnútra a zahraničných vecí Ďurčanský, minister dopravy Stano, minister školstva Sivák a minister obrany Čatloš. Tuka si chce k funkcii predsedu vlády prevziať aj ministerstvo zahraničných vecí. Ministerstvo vnútra má prevziať Šaňo Mach.

Tuka ďalej navrhol nahradiť aj generálneho tajomníka Hlinkovej strany (J. Kirschbauma) niektorou inou osobnosťou. Za toto sa prihovára aj Karmasin osobne. Potom referoval, že Tuka si želá ešte viac nemeckých poradcov („berátero“) do Bratislavy. A nezabudol pripomenúť, že Tiso je príliš viazaný na Rím a že Tuka je oveľa viac než on orientovaný na zmenu situácie podľa nemeckých prání (Dok. 529).

Nemecké vyslanectvo v Bratislave 18. júla opätovne potvrdzovalo, teraz aj na základe zistení maďarských kompetentných miest, že minister Ďurčanský bol 12. a 13. júna v Budapešti a opätovne navštevoval ruské vyslanectvo a mal rozhovory s ruským, juhoslovanským a tiež francúzskym vyslancom (Dok. 531).

V druhej polovici júla v Bratislave kolovali reči, že z Berlína došlo pozvanie pre slovenských štátnikov, lebo sa tam má rozhodnúť o slovenskej vládnej kríze. Podľa hlásenia nemeckého chargé d'affaires Dr. M. Ringelmann z 19. júla nebolo jasné, či aj Ďurčanský bude pozvaný. V Bratislave sa to predpokladalo ako samozrejme a šírila sa správa, že prezident Tiso mal vyhlásiť, že ak ríšsky minister neprijme Ďurčanského, on sám pôjde k Hitlerovi (Dok. 521).

■ RIEŠENIE KRÍZY

Nemecký vyslanec na Slovensku H. Bernard, ešte stále v Berlíne, 22. júla predložil svojmu ministerstvu dokument, ktorý bol iste rozhodujúcim pre ďalší vývoj slovenskej vládnej krízy. Bernard vychádzal z konštatovania, že „Nemecká ríša v ochrannej zmluve z 18./23. marca 1939 prevzala záruku za politickú nezávislosť Slovenska, a preto nemôže trpieť nijaký vnútorný rozklad, ktorý ohrozuje jeho samostatnosť. Slovensko sa zaviazalo viesť stále svoju zahraničnú politiku v súlade s politikou nemeckej ríšskej vlády. Musí sa konštatovať, že Slovensko nedodržiava túto zmluvu prevzatú povinnosť, poťažne že úplne zane-

dbáva jej z toho vyplývajúce vnútropolitické povinnosti.“

a) Zahraničná politika: Treba konštatovať predovšetkým podstatne nešťastnú, vo vojnových časoch dvojnásobne nebezpečnú osobnú politiku ministra zahraničných vecí Dr. Ďurčanského (velezrada Szathmáryho, Harminca, Viesta, ktorí ušli do Paríža, poťažne do Londýna). Na tej istej línii leží aj porušenie zmluvy, ktorého sa dopustil doterajší slovenský vyslanec Zvrškovec nótou, adresovanou talianskemu Ministerstvu zahraničia, v ktorej tvrdil, že Slovensko je neutrálnou krajinou, a súčasne žiadal, aby to ministerstvo oznámilo anglickej vláde, aby Anglicko uznalo neutralitu Slovenska do všetkých dôsledností. Takýto krok vyslanca sa môže uskutočniť iba na príkaz ministra zahraničných vecí.

b) Vnútorná politika: Minister vnútra Ďurčanský úplne zanedbal zamerať Slovensko vnútropoliticky podľa zmluvných záväzkov z 19. júla 1939.

Židovská otázka nepostúpila žiadnym spôsobom k riešeniu, takže títo najzúrivejší nepriatelia Nemecka ešte stále sú na Slovensku pokladaní za hodnotných, nepostrádateľných spoluobčanov: V zmiernom kolégiu Bratislavskej burzy zo 41 členov je 14 Židov (34%). Z 12 burzových radcov sú 4 Židia. V oddelení Drevo zo 4 členov sú 3 Židia.“ (Dok. 534)

Medzitým sa vyslanec Bernard musel vrátiť do Bratislavy, lebo už 24. júla odtiaľ telegrafoval do Berlína. Oznamoval, že hneď na druhý deň po jeho návrate do Bratislavy ho vyhľadal ruský vyslanec Puškin, aby sa dozvedel o budúcom osude Slovenska (Dok. 537).

V ten istý deň na ministerstve zahraničia v Berlíne referent Grote zaznamenal správu z Najvyššieho veliteľstva armády (OKW), že dôstojník rozviedky v Bratislave hlásil, že Ďurčanský zrejme dnes o 14. hodine sa chystá na útek. OKW prosí o prípadné inštrukcie Zahraničného úradu. Štátny podsekretár Woermann odkázal, že ak Ďurčanský ujde do Maďarska, netreba nič robiť. Ak by prišiel na územie Ríše, treba mu zabrániť, aby odtiaľ vyšiel. Odporúča sa v každom prípade ho sledovať a hlásiť. Major Dr. Freund z rozviedky hlásil, že za posledných 14 dní Ďurčanský bol dva razy v Budapešti (Dok. 538).

A potom už prišiel osudný deň 28. júla 1940, keď Hitler prijal slovenských politických predstaviteľov v Berlíne. Napriek tomu, že prezident Tiso vzal so sebou nepozvaného ministra Ďurčanského, Hitler ho nepripustil vo vládných priestoroch (a mal sa vysloviť: „Toho Cigána nechcem viac vidieť!“). Potom prinútil Tisa, aby Ďurčanského úplne odstránil z politického života na Slovensku a dal vládnú moc do rúk Tukovi a Machovi. Pod hrozbou ešte prísnejších nemeckých opatrení mená Hitlerom „exkomunikovaných“ Ďurčanský a Kirschbaum nesmeli sa viac zjaviť v slovenskej tlači. A nemecké tajné služby dostali rozkaz sledovať všetky pohyby a osobné kontakty Ďurčanského.

To bol teda úplný koniec politickej kariéry prof. Ferdinanda Ďurčanského počas prvej Slovenskej republiky.

Z tejto dokumentácie jasne vyplýva, že prof. JUDr. Ferdinand Ďurčanský bol vysokovzdelený právnik, hlboko národne uvedomený Slovák, prvoradý spolupracovník na obnovení slovenskej štátnosti a jej nekompromisný obranca aj proti vtedy všemocnej Veľkomeckej ríši, a to aj v jej zločinom „riešení židovskej otázky“, za čo ho stihol Hitlerov trest úplného odstránenia z politického života prvej Slovenskej republiky.

Za to, čo z vlastnej iniciatívy alebo z prinútenia konali slovenské vlády po 29. júli 1940, z historického hľadiska nemožno nič pripisovať priamej zodpovednosti Ferdinanda Ďurčanského.

Mladí matičiari bránili Slovensko

Slováci často nedobrovoľne nahnali pod cudzie zástavy a za cudzie záujmy bojovali vo viacerých ozbrojených konfliktoch. Dňa 23. marca 1939 došlo k radikálnej zmene tohto dejinného vzorca. Regulárna maďarská armáda s vopred premysleným zámerom napadla Slovensko z územia okupovanej Podkarpatskej Rusi. Prvýkrát sme mali možnosť v novodobých dejinách bojovať úplne sami za seba a brániť našu vlasť.

Možno práve preto bola pamiatka na slovenských vojakov, letcov a dôstojníkov z Malej vojny polstoročie utajovaná a tento obranný akt je aj v súčasnosti verejnosti málo známy. Malá vojna nebola iba dejinnou epizódou. Maďarskí diplomati v Ríme a v Berlíne pripravovali roky úder na Slovensko, súčasne neverili, že by sa proti ich útokú niekto účinne postavil na odpor. Pod dohľadom fašistického Nemecka a Talianska sa 2. 11. 1938 konala tzv. Viedenská arbitráž. V skutočnosti to bol veľmocenský diktát, ktorý odtrhol územie južného Slovenska v prospech Maďarska – tento úspech posmelil horthyovskú diplomaciu. Zabúda sa, že niekoľko dní po rozpade západnými spojencami zradenej Česko-slovenskej republiky 15. marca 1939 bola prvýkrát v jej dejinách vyhlásená aj samostatná Podkarpatská Rus. Maďarská armáda neváhala ani chvíľu a ešte v ten istý deň napadla nový štát. Rusíni sa postavili na odpor, ale proti presile nemali šancu, Podkarpatská Rus podľahla vojenskému vpádu už 18. marca 1939.

Po zhltnutí južného Slovenska a Podkarpatskej Rusi bolo na rade celé Slovensko. Sen o Veľkom Uhorsku bol na dosah. Maďarské kolóny prekročili naše východné hranice a postupovali v troch smeroch – Stakčín, Sobrance a Snina, pričom hrozilo, že sa bude opakovať tragédia Podkarpatskej Rusi! Prvotný šok vystriedalo odhodlanie Slovákov brániť vlasť za každú cenu. Slovenská armáda sa iba formovala, vojaci českej národnosti odchádzali, chýbali dôstojníci a veľenie. Dobrovoľníci a vojaci v chvate nasadali na korby áut s narýchlo naloženou municiou. Mladí piloti stíhačiek a ľahkých bombardérov zo Spišskej Novej Vsi napádali okupačné kolóny na frontovej línii Nižná Rybnica – Sobrance – Veľké Pavlovce. Tisíce slovenských vojakov sa zaslúžilo o zastavenie maďarských honvédo. Boje po niekoľkých dňoch ustali, zrážky trvali ešte v apríli 1939. Rozhodujúce však bolo, že horthyovskí generáli obsadenie Slovenska už nikdy neuskutočnili.

Ku cti Matice slovenskej treba pripomenúť, že matičiari, a medzi nimi aj Mladá Matica, si dlhšie obdobie v Spišskej Novej Vsi, ale aj inde na Slovensku pripomínali udalosti z marca 1939. Zadosťučinením pre všetkých bezpochyby bolo odhalenie nového dôstojného pamätníka Malej vojny priamo na námestí v Spišskej Novej Vsi 6. marca tohto roku aj za prítomnosti mladých matičiari z Prešovského kraja, Liptova a Banskej Bystrice.

Marián GEŠPER

Napriek maďarizácii nezradil svoju rodnú reč a naďalej kázal v slovenčine

Odkaz Jána Končeka aj pre nás?

Žijeme v zložitej dobe, v dobe bez ideí a morálnych hodnôt, s vysokou nezamestnanosťou a poklesom životnej úrovne nás radových občanov. Veľakrát doslova zápasíme o vlastné prežitie, nezostáva nám veľa času venovať sa rozvíjaniu našej národnej identity a slovenskej kultúry. Práve tieto ťažké roky si žiadajú ako soľ pozitívne vzory – hrdinov pre spoločnosť, a predovšetkým pre mladých Slovákov.

Vzory nám pomáhajú, aby sme neupadli do apatie, práve naopak snažili sa niečo spraviť sami so sebou a do istej miery aj so spoločnosťou, ktorej sme súčasťou. Dnes, keď sa hľadajú ideálni hrdinovia dosť ťažko, možno tak v radoch našich slovenských športovcov, treba pripomenúť výnimočných a menej známych vlastencov z dávnejších čias. Okrem tradičných slovenských národných dejateľov nezabúdajme na osobnosti, ktoré boli nositeľmi národnej idey v jednotlivých slovenských krajoch a boli takpovediac dôležitými súčasťami národnej mozaiky.

Obdobie romantizmus druhej polovice 19. storočia, ktoré sa prejavilo v umení, literatúre, ale aj v politike splodilo v slovenských spoločenských podmienkach početnú generáciu štúrovcov. Štúrovci sa nebáli vzoprieť nespravodlivosti a utláčaniu, za svoj národ a jeho práva bojovali perom i mečom, neváhali preliať vlastnú krv. Pevne a odhodlane kráčali vpred, nezlomila ich hrozba, väzenia, ba dokonca ani smrť. Práve odkaz takýchto ľudí by mal hnať vpred aj nás.

Štúrovci pôsobili aj v našom regióne na Gemeri – jedným z nich bol aj Ján Konček. Naro-

dil sa 5. marca 1833 v Dvorci v okrese Martin. V Rejdovej pôsobil od roku 1861. Do dejín slovenského národa sa zapísal ako podporovateľ Matice slovenskej a tajomník pre gemerskú župu a horlivý zástanca slovenského národa. Bol blízkym spolupracovníkom Jána Bottu, Jozefa Škultétyho, Gustáva Kazimíra Zechentera-Laskomerského a publikoval v Národných novinách. Napriek maďarizácii nezradil svoju rodnú reč, naďalej kázal v slovenčine a to aj napriek veľkým problémom, ktoré mu spôsobovala zmaďarizovaná vládnuca vrstva. Propagoval a šírila slovenskú tlač, publikoval

články v Národných novinách. Prebúdzať spiacie národné povedomie a podporoval využívanie materinského jazyka. V obci Rejdová pôsobil nielen ako evanjelický farár 54 rokov, ale aj ako usilovný a odhodlaný kultúrny pracovník. Založil v nej množstvo spolkov, predsedal Vzájomnej pokladnici. Ján Konček bol súčasne človekom s veľkým srdcom, ktorý vedel pomôcť každému a pričínal sa o hospodárske a sociálne povznesenie Rejdovej. Bol veľkým prínosom nielen pre obec, región, ale aj pre Maticu slovenskú. Svoju pozemskú púť ukončil 18. marca 1916 v Rejdovej, kde bol aj pochovaný. Nezabudnime na Jána Končeka! Práve takíto ľudia sú pomyselným svetlom v tuneli dnešnej doby a mali by nás posúvať ďalej. Svojimi činmi a skutkami môže ich život motivovať mladých ľudí pri snahe o zmenu k lepšiemu v celej slovenskej spoločnosti.

Matúš LADA
člen OMM Rožňava

Dňa 6. marca 2012 si Mladá Matica pripomenula padlých hrdinov Malej vojny z marca 1939.

Matica má svoje nezastupiteľné miesto v spoločnosti Šírme aj naďalej národnú ideu

Keď sa mi dostal do rúk článok od pána Michala Havrana ml., ostal som nemilo prekvapený. Prvotný pocit po jeho prečítaní bolo rozhorčenie a rozčarovanie, že ešte stále sú ľudia, ktorí o Matici vedia málo, resp. vedia len to, čo sa im podsúva z médií. Bral som to tak, že urážky tohto typu nebudem oplácať rovnakou mincou. Diskusia tzv. „zverozvestcov z Matice“ sa medzitým presunula na facebook Mladej Matice a Slovenských národných novin.

Preto som pokladal za potrebné ako mladý matičiari reagovať na klamstvá uverejnené v denníku Pravda. Autor opisuje Maticu slovenskú ako jednu „z najhlúpejších organizácií na Slovensku, ktorá robí hanbu svojim zakladateľom“ a je na úrovni „idiotov z paramilitárnej skupiny Slovenskí branci, trnavských učňov a futbalových fanúšikov“. Vravím si: „solistikované“ ohováranie. Nevie, ako došiel k takémuto „poznaniu“ činnosti Matice. Čteného autora chcem upozorniť, že informácie o aktivitách a poslaní Matice sú okrem SNN a iných periodík i na maticínom webe. Stačí len kliknúť. Myslim si, že by bol prekvapený. Poďme ďalej.

Nejakých bližšie nešpecifikovaných „slovenských brancov a futbalových fanúšikov“ prirovnáva k členom Matice. Je to urážajúce voči matičiari, ktorí sú matickej myšlienke oddaní celý život. Prípad, ako je MO MS Púchov, ktorý bol pred niekoľkými rokmi zrušený rozhodnutím výboru MS pre poškodzovanie dobrého mena, je našťastie ojedinelý a Matica sa od takýchto ľudí dištancuje.

Dokonca proti jednému z bývalých členov MO MS je vznesené obvinenie. Pán Havran to nerieši, načo. To by sa už ten článok pravdepodobne tak „pekne“ nečítal.

Veľa matičiariov a jej sympatizantov podporovalo odboj proti nemeckému fašizmu na Slovensku počas druhej svetovej vojny. Keby bol autor na pochybách, pokojne sa s ním stretnem, ak by tomu náhodou neveril. Matica otvorene odsúdila deportáciu Židov zo Slovenska. V Poprade 25. marca 2012 sa uskutočnila pietna spomienka na tieto ukrutné udalosti. Matica slovenská ju verejne podporila.

Havran odmieta vznik Slovenského štátu 14. marca 1939, ako jednu historickú etapu v našich dejinách, ktorá bola súčasťou emancipačného procesu Slovákov. Zabúda však, že bez 14. marca 1939, by nebol 29. august 1944. To si autor neuvedomuje. Vznik prvej Slovenskej republiky dal Slovákom nádej na spravovanie svojho vytúženého štátu a SNP bola reakcia na fašizmus. Slovenský ľud si očistil svoje meno za chyby, ku ktorým došlo počas prvej Sloven-

skej republiky. V priebehu druhej svetovej vojny to nemali Slováci vôbec ľahké a isto neboli dobrovoľne nadšení z fašizmu. Neustále zásahy predstaviteľov Nemecka do rozhodnutí slovenskej politiky boli realitou. Smerovanie Slovenska počas vojny výrazne ovplyvnilo stretnutie v Salzburgu 28. júla 1940. Vodca Nemeckej ríše Adolf Hitler dosadil k moci radikálne krídlo HSLS a týmto krokom získal vplyv na riadenie udalostí v domácej a zahraničnej politike Slovenského štátu. Či to netreba spomenúť? Matičiari a sympatizanti určite vedia, čo tým chcem povedať.

Čo je však kľúčové v tomto príbehu? Zaujímalo by ma, čo viedlo autora k napísaniu tohto článku? Odpovede by stáli taktiež za povšimnutie. Peniaze, nenávisť, strach alebo obyčajná ľudská hlúposť? Snáď by bolo zaujímavé pripomenúť, ako by reagovali na tento článok L. Štúr, J. M. Hurban, M. M. Hodža alebo M. R. Štefánik, ktorí sú najvýznamnejší národní dejatelia a boli z radov evanjelikov. To sa už nedozvieme. Vlastne áno. Vieme!

Treba byť kritický aj voči sebe. Vykonávala Matica v poslednom desaťročí dostatok práce pre spoločnosť? Informovala v dostatočnej miere o svojich aktivitách slovenskú verejnosť? Vie mládež o Matici? Ako znie z jedného predvolebného billboardu: Začína sa to prácou. Úsilím Matice v Martine je prostredníctvom všetkých oblastných stredísk šíriť národnú ideu a tiež informovať a zapájať aktívne Slovákov do všetkých maticích kultúrnych akcií. Len to však nestačí. Povinnosťou každého matičiari a sympatizanta Matice je svojim správaním a nadšením pre národné záležitosti presvedčiť každého Slováka, že Matica má svoje nezastupiteľné miesto v spoločnosti. Úcta k tradíciám sa nemôže rozvíjať bez podpory a iniciatívy v rodine a škole.

Vráťme sa k „zverozvestcom z Matice.“ Celý článok mi pripadá tak, ako by ateista hodnotil poslanie a konanie cirkvi bez jej poznania. S ľútosťou konštatujem, že autor ako nečlen Matice slovenskej o nej nevie nič alebo nechce vedieť. Mimochodom, čo má Ladislav Nižňanský spoločné s Maticou? Veď to bol veliteľ jednej z častí protipartizánskej jednotky Edelweiss, ktorý dával rozkazy na vraždenie Slovákov ako som ja alebo Michal Havran. Matičiari sa dištancujú a odmietajú akékoľvek spojenie s Nižňanským a jemu podobnými, ktorí sa nájdu aj dnes v našej spoločnosti.

Martin FEJKO

OČAMI MATICE

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Veselú Veľkú noc!

Neviem, čím je to, možno len jarou, ktorá medzi nás vhupla – na juhu väčšími, na severe pomenej –, možno očakávaním iných časov, a to napriek všetkému zlému, čo sa na nás valí, respektíve, čo nám ukazujú, hovoria a píšu, akoby vládol nad nami ružový opar. Isteže, psy brešú, a ako brešú(!), ale naša karavána ide ďalej. Po troch dňoch búrok pridú tri týždne krásneho počasia.

V takejto, napriek všetkému akosi menej napätej situácii povedal som si: ide Veľká noc, skúsme z iného súdka.

Zaspomínajme si na staré, dobré, priam zlaté časy, o ktorých sa napríklad píše v humoristickom časopise Černokňažník z druhej polovice 19. storočia (napokon: ktovie, čo nás čaká za rohom, možno zase dobré časy).

Tak teda príbeh z čias, keď na Slovensku vychádzalo viac národne orientovaných tlačovín ako dnes, keď Slovensko malo v uhorskom sneme jediného poslancu (Viliama Paulinyho-Tótha), keď sa rodila aj naša Matica.

Statočný, bruchatý pán podžupan, ktorý sa chcel v najbližších voľbách stať županom, rozvážal sa na koči a vždy, keď zbadal človeka či skupinku (pardon, aby nedošlo k omylu, myslím na „skupinu“) občanov, dal zastaviť, sterigal sa z koča, ruky si zopol za chrbtom, čím ešte väčšími vytrčil svoje ohromné brucho, rozkročil sa a pustil sa do dišputy.

Cestou po cestách-necestách vtedajšieho Slovenska (just neapíšem „Horného Uhorska“), tu sme sa napokon už k oným „zlatým, dobrým“ časom dokázali priblížiť, naše cesty sú sama diera, pristavil sa milost'pán aj pri malom pastierovi sviň. Dá mu do ruky predvolebnú sladkosť a pýta sa ho, koľko dostane za svoju robotu.

„Nuž, pane, ja som len malý svinár, ja zarobím neveľa, ale keď raz budem takým veľkým sviniarom ako ste vy, určite to bude pekná suma...“

Dnes sa svine nepasú, ostatné súvislosti sú teda čisto náhodné.

Matica má nemalé zásluhy pri napredovaní športu na vidieku i v mestách

Keď bola prepychom dobrá lopta v dedine

Veľkonočné sviatky boli vždy radostné. Jar podnecuje hry a radosť, slnečné lúče vyťahujú ľudí do ulíc a do prírody. Počas veľkonočných jarných sviatkov prichádzajú k slovu národné zvyky, objavujú sa šibáče a krásne farebné vajčička, oblievačky a iné zábavy. K tomu všetkému patrí aj športovanie. Aké by to boli sviatky bez návštevy štadióna?

V začiatkoch rozvoja športu na Slovensku spetrovali tieto dni najmä veľkonočné futbalové turnaje. Vo veľkých mestách aj v malých dedinkách sa stretali futbalisti a hrali medzi sebou o poháre. Do metropoly pri Dunaji zavítali aj dobré zahraničné, málo známe a exotické mužstvá z okolitých štátov, aké vtedajší diváci ešte nevideli. Na vidieku zápolili jedenástky susedných obcí a bojovalo sa ostošeť.

Hovoríme o futbale, lebo pri športových začiatkoch v tridsiatych rokoch minulého storočia ešte neboli rozvinuté iné odvetvia. Vtedy bolo prepychom mať v dedine dobrú loptu a ani väčšie kluby sa nemohli chváliť, že ich majú desiatky, ako je to teraz. Takto a podobne sme spomínali aj v našej redakcii a rozhodli sa, že vám niekto zaujímavosti z najstarších futbalových čias a najmä veľkonočných turnajov pripomenieme. Z jari turnaje sezónu začínali a ak bola súťaž dlhšia, hralo sa aj potom, nielen dva dni na veľkonočnú nedeľu a pondelok.

■ MARTINSKÝ POHÁR

Pri základoch jarných turnajov možno najšť veľký podiel Matice slovenskej a futbalového klubu v Turč. Svätom Martine. V roku 1937 pripravili neobyčajne veľký celoslovenský turnaj o Pohár Matice slovenskej. Bola to – a ešte je aj na svete – historická trofej slovenského futbalu, dielo sochára Fraňa Štefunku. Masívny pozlátený pohár, o ktorý sa hrávalo, nesie nápis: Slovenskému športu – Matica slovenská. Pohár stojí na postriebrených listoch venca okolo spodnej časti trofeje. Vyššie je výklenok s urastenými figurami futbalistov – trofeji prepožičiavajú krásu a ušľachtilosť. V spodnej časti sú vyryté mená dvoch prvých víťazov. Rok 1937 ŠK Žilina a rok 1938 ČsŠK Košice. Prvý víťaz vyhral vo finále nad Unionom Zohor 3:0 a druhý nad FC Vrútky 1:0.

Veľká súťaž sa začínala okolo Veľkej noci a zapojil sa do nej každý, kto mal ihrisko, loptu a hráčov. Matica slovenská nadviazala pri jej organizovaní na Slovenský pohár Pribinov, o ktorý hrali mužstvá od roku 1933 a potom aj počas vojny, ba aj po nej v rokoch 1945 a 1946, teda sedem ročníkov. Každoročne nastupovali štyri popredné mužstvá, v štyroch ročníkoch aj zahraničné: Cracovia Krakov, Concordia Záhrab, SK Prostějov, SK Židenice. Spomeňme aspoň víťazov: Concordia Krakov, SK Prostějov, AC Nitra, ŠK Bratislava, AC Nitra druhý aj tretíkrát a druhý raz aj ŠK Bratislava.

Hneď na začiatku, v rokoch 1937 a 1938, do priebehu deja vstúpila Matica slovenská. Aký bol vtedy záujem o futbal, svedčí fakt, že od roku 1932 sa hrali za medzinárodnej účasti tri ročníky Štefánikovho pohára, keď sa u nás predstavili: WAC Viedeň,

Hungária Budapešť, Viktória Žižkov, Racing Club Paríž, Sparta Praha, Wiener Sportklub. V rokoch 1933 – 1935 hrali popredné mužstvá v troch ročníkoch Dunajského pohára. Víťazmi boli vo všetkých prípadoch hráči I. ČsŠK Bratislava, ktorý absolvoval všetky tri ročníky bez jedinej prehry. Neslobodno zabudnúť, že najväčšiu tradíciu má dodnes jestvujúci turnaj o Pohár SNP v Banskej Bystrici. Prvý ročník sa uskutočnil už v roku 1945

a vyhral ho Bohemians Praha pred ŠK Bratislava, ŠK Banská Bystrica a ŽZTK Zvolen. Víťazi z Bratislavy vyhrali vtedy nad Zvolenom 16:2!

■ VÍŤAZ ZO ŽILINY

Futbal v tých tridsiatych rokoch si získal obľubu od Bratislavy po najmenšie dediny a prenikal do všetkých spoločenských vrstiev. Bola to spoločenská zábava. Matica slovenská využila jeho popularitu a spojila ho so záujmami kultúry. Vypísala celoslovenský turnaj o ceny Matice slovenskej. Vydávala malé brožúrky určené návštevníkom zápasov – zadarmo. Propagovala medzi divákmi knihy o kultúrnej minulosti i vtedajšej súčasnosti.

Zápasy o Matičný pohár priťahovali väčšiu pozornosť než majstrovské. Prišlo to tak ďaleko, že zúčastniť sa na týchto turnajoch sa stalo po uznesení SFZ povinnosťou všetkých klubov. Pre históriu sa oplatí zaznamenať mená hráčov prvého víťaza Matičného turnaja z roku 1937z mužstva ŠK Žilina: Pochaba – Derkič, Chloupek – L. Beniač, F. Beniač, Dvorský – Ryšavý, Putera, J. Riedl, Chochoła, Hajda.

Finále štyroch mužstiev sa hralo vždy v Turčianskom Svätom Martine. Žiaľ, po dvoch ročníkoch mal turnaj z rôznych príčin dlhé prestávky (bola aj vojna), a tak sa odohralo iba jedenásť ročníkov, naposledy v roku 1993.

Väčšie prebudenie sme zaznamenali až v roku 1989, keď sa hralo päť ročníkov za sebou, ale pekná myšlienka sa neudržala do dnešných dní. Škoda, že nové Slovensko sa jej vzdalo. Bola to však najmä na začiatku pekná a veľká súťaž, nepredstaviteľná aj na dnešné pomery, ktorá zapojila do pohybovej a hernej aktivity tisíce mladých chlapcov a popri športovom prínose bola veľkou propagáciou kultúry a Matice slovenskej. To by bol námet aj pre jej terajšie vedenie.

V spomienkach zostal ako najlepší a najhodnotnejší ročník 1963, keď oslavovala Matica sté výročie založenia. Vo finále turnaja sa predstavili Slovan Bratislava, Wisla Krakov, Slavia Praha a Vojvodina Nový Sad.

Isteže, v začiatkoch objavili účastníci turnajov aj niekoľko nedostatkov, no neboli to neprekonateľné prekážky. Slabé kluby museli hrať aj s veľmi silnými súpermi a hralo sa iba na jeden zápas, a to na neutrálnom ihrisku. Ani finále sa nehralo na ihriskách najlepších mužstiev, ale v Turč. Sv. Martine pri príležitosti tamojších Matičných slávností.

■ UŽ LEN SPOMIENKY

Tohtoročné veľkonočné sviatky nebudú z futbalového hľadiska také pestré, ako to bývalo v minulosti. Mužstvá odohrajú len tie svoje povinné majstrovské zápasy, no tzv. priateľské, turnajové či medzinárodné, niečo navyše od normálneho športového života – nebude. Nemožno tvrdiť, že to všetko vyšlo z módy. Veď kto by si rád nepozrel stretnutie s nejakým atraktívnym zahraničným súperom a jeho futbal v uvoľnenejšom než bodovom či postupovom zápase. Pokúšali sme sa na túto tému hovoriť s niekoľkými súčasnými funkcionármi, ale tí sa na nás pozerali, ako keby sme boli spadli z jahody. Vlastne v celom svete, ale u nás osobitne, nie sú na dajaké priateľské, hodové zápasy možnosti. Mužstvá majú dosť finančných starostí, aby mohli dohrať normálnu majstrovskú súťaž. Na turnajové oslavy Veľkej noci niet ani pomyslenia. A keby funkcionári aj rozposlali nejaké pozvánky, vedia, že by súpera nemohli zaplatiť, a o reciprocitu z futbalovo slabého Slovenska nie je v našom okolí záujem. Veď sa len pozrime, kde a s kým sa naše najlepšie mužstvá pripravovali na ligu a ani reprezentačné výbery nemali takmer nijakých súperov, hoci voľakedy boli naše mužstvá víťané kdekofvek na svete a pripravovali sa s najlepšimi v Európe, Južnej Amerike i v Ázii. Rýchlo sa presuňme do súčasnej životnej a športovej reality. Môžeme len spomínať – dobrý futbal už bol a dlho nebude. A oslavné veľkonočné turnaje? Stratili sa do nenávratna, vymreli a už sa ich teda ani nedočkáme.

Igor MRÁZ

Košická spomienka na Malú vojnu

Dňa 23. marca 2012 sa uskutočnilo v zasadacej sieni Slovenského technického múzea v Košiciach prednáškovno – diskusné spomienkové stretnutie venované obrane Slovenska proti maďarskej vojenskej agresii z marca 1939, ktorá je verejnosti známa pod menom Malá vojna. Stretnutie organizoval Miestny odbor Matice slovenskej v Košiciach v spolupráci s Ústavom pamäti národa, za ktorý vystúpili s prednáškami jeho pracovníci Ján Mitáč (Zahranličnopolitická situácia pred Malou vojnou) a Martin Lacko (Vojenské aspekty Malej vojny). Posledným prednášajúcim bol Vojtech Kárpáty, zo Slovenského historického ústavu MS (Dobrovoľníci v Malej vojne).

(vk)

Výstup na vrch Zvolen

Aj tento rok sme sa tešili na prvú turistickú akciu, ktorou je už tradične výstup na vrch Zvolen. Hneď od rána sa nám ukazovalo krásne počasie, a tak chuť na túru ešte rástla. Na tomto turistickom podujatí sa pri príležitosti 67. výročia oslobodenia mesta Zvolen, 205. výročia narodenia zvolenského rodáka Jozefa Kozáčka a otvorenia turistickej sezóny zúčastnili aj mladí matičníci zo Zvolena. Otvorenie bolo vo Zvolene v Parku Ľudovíta Štúra pri buste J. Kozáčka. Na úvod zaznela štátna hymna Slovenskej republiky. Účastníkov podujatia a hostí privítal predseda Turistického oddielu Pustý hrad Pavel Fabián. Po ňom prehovoril poslanec mesta Zvolen Ing. Jaroslav Stehlík. Matičné posolstvo predniesol predseda MO MS a člen výboru MS Ing. Branislav Husár, ktorý všetkých zúčastnených oboznámil s plánmi MS v Roku Matice slovenskej, hlavne vyzdvihol významné dejinné udalosti, ktoré nás čakajú v budúcom roku. Prednáškou priblížil prítomným zvolenského rodáka a druhého predsedu Matice slovenskej Jozefa Kozáčka. Za zvuku matičnej hymny zástupca mesta, Matica slovenskej a Turistického oddielu Pustý hrad položili kvety k buste Jozefa Kozáčka. Potom sa všetci zúčastnení odobrali do autobusu, ktorý nás dopravil na Donovaly.

Vítalo nás krásne počasie a slnečné lúče, ktoré sa odrážali od všadeprítomného snehu. Na Donovaloch sa k nám pripojili turisti z Brezna a Krpelian. Túra prebiehala bez problémov a za veľmi dobrej nálady a ideálnej viditeľnosti. Turisti sa mohli pokochať nádhernými výhľadmi na Krížnu, na centrálny masív hrebeňa Nízkych Tatier, Hiadelské sedlo, Prášivú a Veľkú Chochuľu a aj na Kriváň, ktorý sa týčil na obzore. Po troch hodinách turistiky sme sa dostali do Liptovských Revúc, kde nás čakal autobus, ktorý nás odviezol späť do Zvolena.

Branislav HUSÁR

Predplatné na rok 2012

Ročné predplatné 26 €

Poločné predplatné 13 €

Štvrťročné predplatné 6,50 €

Cena jedného výtlačku bude

0,50 €, cena výtlačku
v prípade dvojčísła 1 €.

Slovenské národné noviny si môžete objednať

aj na tel. číslo 043 / 4012 837

a na adrese

snnredakcia@matica.sk

Brazílski politici a zloději

Brazílsky spisovateľ a humorista Milor Fernandez vyzval raz niekoľko ľudí z publika svojej televíznej relácie, aby mu odpovedali na otázku, aký je rozdiel medzi politikom a zlodiejom, ktorý vás okradne. Najviac ho zaujala odpoveď mladého učiteľa:

- *Jediný rozdiel vidím v tom, že toho prvého som si vybral ja, ten druhý si vybral mňa.*

- *Ste génius,* - odpovedal Fernandez.
- *Dokázali ste nájsť medzi nimi aspoň jeden rozdiel!*

Zo zvodky

■ *Páchatel' odcudzil z pokladnice nezistené množstvo päťeurových mincí v hodnote tristo eur.*

■ Najprv som si myslel, že žartuje a strieľa slepými nábojmi, keď ma však viedli do nemocnice, už som si to nemyslel.

■ *Po niekoľkých metroch zabočil sledovaný vpravo, čo sme nepredpokladali a pokračovali sme v ceste.*

■ Zadržaný sa pri zatýkaní bránil, ako keby vedel, že ho ideme zatknúť.

■ *Nasadil som mu putá a skôr, ako som sa spamätal, ušiel mi so služobným psom.*

■ Ten kamión cúval cez predné sklo do manželkinej tváre.

■ *Keď som prišiel domov, omylom som vošiel do iného dvora a narazil do stromu, pretože ho doma na tomto mieste nemám.*

■ Dedo, ktorého som zrazil, by sa na druhú stranu cesty aj tak nedostal.

■ *Zadržaný pri zatýkaní hrýzol, preto to asi služobný pes nevydržal a uhryzol ho.*

■ Chodec váhal, ktorým smerom sa má vydať, tak som ho prešiel.

■ *Myslel som si, že mám stiahnuté okno. Zistil som, že je zavreté, keď som vystrčil ruku von.*

■ Keď sa mi stala nehoda, viedol som vozidlo už štyridsať rokov a zaspal som za volantom.

■ *Povedal som policajtom, že nie som zranený, ale keď som si zložil kloúb, zistil som, že mám fraktúru lebky.*

(net)

Od Letanovského mlyna

■ Lesník prichytí chlpa, ako kradne drevo. Zrúkne:

- *Počujte, človeče, čo tu robíte?*

- *Zbieram krmivo pre kravičku,* - odpovedá pokojne muž.

- *A odkedy kravy žerú drevo?*

- *Však, čo nezoberie, spálím.*

■ Prišla Araňa na poštu po sociálku a zistí, že peniaze neprišli. Rozčúli sa: - *Ta, čo sa stalo? Gadžove prestali robiť?*

■ - *Jožo, spíš? Máš požičať päť eur?* - *Chfííí.*

■ Deň po svadbe. Manželka vraví mužovi:

- *Urobím ti raňajky podľa kuchárskej knihy, čo mi darovala pani učiteľka. Na, čítaj!*

- *Ukradneme tri vajcia...*

■ - *Deti, rozlúčte sa so psikom, voda už vri.*

■ - *Prečo nám vravia menšina?* - *Lebo väčšina je v base.*

■ Policajt zastaví mládenca na horskom bicykli s veľikánskym batohom na chrbte.

- *Čo máte v tom batohu?*

- *Prhľavu pre prasa.*

- *Rozviazať!*

A fakt. Batoh plný žihľavy. Policajt odíde a mladík si vraví: - *Tak sa kradnú horské bicykle.*

(net)

TULA, DOLE-RIT,	Istivý čin	ohnutý klincec	druh zdoben-nia šperk.	pero na ozd. písmo	nový čas (skr.)	súhlas	vyrýva	izba v apadane	zlostne zano-vito	ukazov záme-no	klubov-ňa	sú v súlade	derie	po troche jedla	biela zápra-žka
časť tváre					prírastok ozdoba					kľb (čes.) katedra hudby					
1. časť tajnič-ky															
cenina					opadanie 365 dní					hrás na husle noha					
obidva				red. Rada moderná		rímsky úradník závesné kridlo				chudo-ba inoou rópan					
kilo-ampér			získaj orbou daňový úradník				útok veľká koryt-načka				meno Chačaturiana kart.hra				
	ťažký kov	dosko-čenie rehoľné rúcho						zaves kamen-ná časť púšte				spojka osved-čenie			
obluda					plyn (ang.) časť tela				morský vták rieka v SR			hliník (zn.) zohlo			
hrubé povra-zy				čiapka zástup, masa					otec (det.) cudzí strom, teak				glg, hit	mena v Macau	
otič			druh čadiča EČV Čadce							staveb prvok kód Cypru					
2. časť tajnič-ky												3. časť tajnič-ky			
jedy						nápoje z ryže						africký štát			

LechaNoviny 13-14/2012**Predavačka v kníhkupectve:**

- Kúpte knižku svojej ratolesti.
- Mój Jožino si knihu nezaslúži a ani nečíta.
- Tak mu kúpte za trest dve!

Na skok v Poľsku

Bľcha = turista košuloy
Električka = cin cin fuč
Kamzík = koza turystyčna
Kocúr = žeromyš bajuzowy
Myš = revizor komorovy
Potkan = gangster kanalowy

Lapsusórium

...Schôdza patrí medzi hlavné znaky pohybu človeka...

...Na úrade práce mu povedali, že ak nena-stúpi na ponúkakané miesto...

...Aj dobre platení profesionáli sú iba ľudia...

...Ďalej sú to uchádzači o zamestnanie, sociálne odkázané soby, ktoré vykoná-vajú civilnú službu...

...Takáto správa musí v občanovi, ktoré-mu je Slovensko blízko srdcu...

Z pojednávania v Starej Lubovni

§ Poškodená bola smrteľne zranená a jej liečenie potrvá 6 až 7 dní.

§ Pil medzi obedom a úrazom. Presnejšie to nie je známe.

§ Pani prokurátor, veľmi zle počujem. Vlastne na ľavé oko nepočujem vôbec.

Na margo športu

Pri behu mám najradšej oddych.

Čo píšu iní

JOKER: Milan Lasica, Milan Markovič, Milan Lechan, Milan Mlsna – nebude ten

vzťah k humoru v mene Milan?

Markovič: Hovorí sa, že každý Milan je tak trochu strelený. Jedine u Štefánika sa zvykne dávať predpona.

Erráta

- Odkedy som opešateľ, nepadajú mi vlasy.
- Petržalka je postavená v barákovom slohu.
- Varný palec.
- Všetci sú svine, iba ja tiež.
- Slovenská ambasáda.
- Poslanci schválili telenovelu zákona.

Na slovičko s jubilantkou

- Budete mať na torte sviečky?
- Sú to narodeniny, nie fakľový sprievod.

Inovované úslovie

Pomaly ďalej zájdeš, ale ak sa poponá-hľaš, budeš tam skôr.

Súpis obľúbených prešovských fráz vo vzájomnom styku

- ▣ Ja si jednoducho nemám čo obliecť.
- ▣ Tu nejde o peniaze, ide o zásadu.
- ▣ Nemusiš mi vracat' hneď, času dost'.
- ▣ Budem stručný.

Chcete sa dostať do televízie?

Odskrutkujte zadnú stenu.

Mestská polícia

- Keď sme A. Z. legitimovali a vzali mu lovecký lístok, vyhlásil, že ak mu ho nevrátíme, tak sa zastrelí pred pomníkom padlých v SNP.

Literárne klebetárium

Pri jednej z mojich prvých návštev ateliéru sochára Fraňa Štefunku v Martine som si so záujmom prezeral busty celej galérie našich významných národných dejateľov a spisovateľov. Zaberali dve police po celej dĺžke jednej steny ateliéru. - A poznáš všetkých, Jarko? - spýtal sa ma znenazdajky spoza chrbta majster Štefunko. - Pravdaže poznám, - suverénne som odvetil, ako sa na mladého matičného eléva patrilo. A hneď som aj začal vymenúvať: - Štúr, Hurban, Vajanský, Moyses, Francisci, Pauliny-Tóth, Samo Chalupka, Ján Chalupka, Botto, Chrastek, Škultéty, Kukučín, Sládkovič, Šoltésová, Vansová... - Výborne, - pochválil ma majster Štefunko, no hneď aj dodal: - Iba raz si sa pomýlil... Zdúpnel som ako strom pred sekerou. Majster Štefunko si to však nevšimol, lebo vzápätí ma nemilosrdne opravil: - Tamtá socha, to nie je Sládkovič, ale Timrava...! Na ďalšiu návštevu majstrovho ateliéru som prišiel až o dva mesiace.

JAROSLAV REZNÍK

Murpyho zákon

Ak chce pacient prežiť, medicína je proti tomu bezmocná.

Šport

Sťažnosť na futbalového rozhodcu z Prievidze: - Pri práci si neustále píska.

Na pomoc križovkárom

Kríženec poľského politika a autora tejto rubriky na 11: Lechan Walesa.

Pralesná alegória

V istej africkej krajine nedávno volili prezidenta. Zráтали hlasy a dovtedajší dlhoročný vládca nevyhral. A tak si zvolal členov volebnej komisie, aby sa ich spýtal: *zarátali ste aj hlasy duší našich zosnulých predkov? Odpovedali že nie. Nasledovala ďalšia otázka: vzali ste do úvahy vôľu zvierat z nášho pralesa? Ak nie, tak to urobte, lebo aj ony si želajú, aby som bol naďalej hlavou štátu. Štatistici znovu rátali a vyšiel im On s mandátom na ďalšie volebné obdobie. Táto džungľová alegória sa ponúka v súvislosti s predsedom KDH Jánom Figelom. Ten tvrdil, že v parlamentných voľbách získal vo svojom hnutí najviac preferenčných hlasov, aj keď ich de facto nezískal. Figel si myslí, že čo voliči KDH nezakrúžkovali, patrí jemu. Našťastie podobný názor má už len jeho stranický kolega Pavol Hrušovský. Ó časy, ó mravy!*

Nadčasové výroky

M. Dzurinda: Najfahšie je na otázku odpovedať otázkou.

J. Figel: Všetky nekrúžkované hlasy KDH patria mne.

R. Sulík: Je pekne, slnečno, dôchodcovia, choďte okopávať záhrady, nevoľte.

L. Žitňanská: Verím, éé, že sa ešte, éé, pozbierame, lebo, éé, to chceme.